

ΕΤΟΣ 71° • Ιούλιος - Αύγουστος 2025 • Άρ. 670

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΔΟΣ

- ▶ «Σκέπη γενού καὶ προστασία...»
- ▶ «Στὸ Πάσχα τοῦ καλοκαιριοῦ»
- ▶ «Οἱ νέοι διψοῦν»
- ▶ «Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα στοὺς αἰῶνες»

Περιεχόμενα

❖ «Σκέπη γενουῦ καὶ προστασία... Παρθένε» (Α. Κ. ΚΟΡΝΑΡΟΥ-ΚΑΛΑΜΑΡΑ)	125
❖ «Ἄνοιξον ἡμῖν, εὐλογημένη Θεοτόκε...» (ΜΑΡΙΝΑ ΦΡΑΓΚΑΚΗ).....	132
❖ Στὸ Πάσχα τοῦ καλοκαιριοῦ (ΜΑΡΙΝΑ ΦΡΑΓΚΑΚΗ).....	133
❖ Ὁ Καραγκιόζης Τὰ βράδια τοῦ καλοκαιριοῦ, ὅπως παλιά (ΜΑΡΙΑ ΒΟΥΛΗ)	134
❖ Ἀκοίμητη Πρεσβεία! (ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΔΕΦΝΕΡ-ΚΑΦΗ)	135
❖ Οἱ νέοι διψοῦν... (ΕΛΕΝΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ-ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ).....	136
❖ Ἔργασία: Παρελθόν, παρὸν καὶ μέλλον (Δρ ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ).....	138
❖ Ἀπὸ τὸ Φεστιβάλ Ἑλληνικοῦ Τραγουδιοῦ Θεσσαλονίκης τὸν Διαγωνισμό Τραγουδιοῦ τῆς Eurovision (ΕΛΕΝΗ ΘΕΟΔΩΡΟΥ-ΤΖΟΥΜΑ).....	140
❖ «Κυδάριμον κήρ» Γεώργιος Κορρές (ΓΕΩΡΓΙΑ ΕΜΜ. ΧΑΤΖΗ-ΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ).....	143
❖ Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα στοὺς αἰῶνες (ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΧΙΝΤΖΟΓΛΟΥ-ΑΜΑΣΛΙΔΟΥ)	146
❖ Τὸ ἀρμάτωμα τοῦ κοπαδιοῦ (ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝ. ΣΑΝΤΑΡΜΗΣ)	149
❖ Σεβασμὸς καὶ ἀνθρωπιά (ΑΝΘΟΥΛΑ ΝΑΟΥΜΗ)	157
❖ Παρέα μὲ τὸν ἑαυτό μου καὶ τὶς σκέψεις μου (ΛΙΤΣΑ ΑΠΑΛΑΚΗ)	158
❖ Βιβλιοπαρουσίαση, Ναυσικᾶς Ἰεσσαὶ Κασιμάτη, <i>Μάνα ἢ μία</i> (ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΤΣΕΝΤΟΣ)	159
❖ Εἰς Μνημόσυνον. Αὐρηλία Στ. Φραγκάκη (ΑΘΗΝΑ ΤΖΙΩΤΟΥ-ΛΕΜΑΝΗ)	160
❖ Εἰς Μνημόσυνον. Μαθηματὴ (Ματούλα) Χρίστογλου (ΧΡΥΣΗ Δ. ΜΑΝΩΛΟΠΟΥΛΟΥ-ΤΣΕΝΤΟΥ) ..	162

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΔΟΣ

Ἐκδότης: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτῖνες»,
ὁδὸς Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήνα
Τηλ. 210 6428331

Τιμὴ τεύχους 2,5€.

Ἐτήσια Συνδρομὴ: Ἐσωτερικοῦ 15€.
Ἐξωτερικοῦ: 30€.
Κύπρου: 20€.

Κυκλοφορεῖ ἀνά δύο μῆνες
μὲ 40 σελίδες.

- **Διευθυντὴς Σύνταξης:** Γιάννης Κ. Τσέντος,
Θεῖξιόνος 1, 166 74 Γλυφάδα
e-mail ἐπικοινωνίας: tsentos@gmail.com
- **Τόπος ἔκδοσης:** Ἀθήνα
- **Ἰούλιος - Αὐγούστος 2025**
- **Δημιουργικὸ - Ἐκτύπωση:** «Λυχνία Α.Ε.»,
Ἀνδραβίδας 7, 136 71 Χαμόμυλο Ἀχαρνῶν,
Τηλ. 210 3410436, www.lyhnia.com

Παρακαλοῦμε, ἀποστέλλετε τὶς συνεργασίες σας στὴ διεύ-
θυνση Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήνα.

Διατηροῦμε τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύουμε ἢ νὰ συντέ-
μουμε κατὰ τὴν κρίση μας ὅποιοδήποτε χειρόγραφο. Χειρό-
γραφα δημοσιευμένα ἢ μὴ δὲν ἐπιστρέφονται.

«Σκέπη γενοῦ καὶ προστασία... Παρθένε»

«**Τ**ίς μὴ μακαρίσει Σέ, Παναγία Παρθένε, τίς μὴ ἀνυμνήσει σου τὸν ἀλόχευτον τόκον;». «Θεὸς σεσάρκωται ἐκ τῶν ἀγνῶν αἱμάτων σου». Ἄνθρωπος ἢ Ἄειπάρθενος, Θεὸν συνέλαβε στὰ σπλάχνα Της, «τῇ ἐπελεύσει τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Θεόν, «Ὅν (τὸν Ὅποιο) τρέμουσι δυνάμεις αἰτῶν Ἀγγέλων». Καὶ ἔγινε «ἡ δούλη Κυρίου» Μητέρα τοῦ Θεοῦ, ἡ Πάναγνη μεταξύ τῶν γυναικῶν, «ἡ Εὐλογημένη», ἡ «Κεχαριτωμένη Μαρία». Τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων τοῦ ἀνθρώπινου γένους εἶναι ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος. Σ' Αὐτὴν κατοίκησε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἔλαβε τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ ὡς Θεάνθρωπος ἔγινε ὁ Σωτὴρας καὶ Λυτρωτὴς μας. Κι ἐμεῖς γίναμε «κοινωνοὶ θείας φύσεως». «Τὸ ὄνομα τῆς Θεοτόκου περιέχει ὄλο τὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας τῆς σωτηρίας μας», λέγει ὁ Ἅγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός. Καὶ μόνο τὸ ὄνομα τῆς Παναγίας χαροποιεῖ τὴν ψυχὴ μας, ἐπειδὴ ἔφερε στὸν κόσμον τὴ χαρὰ, τὸν Ἰησοῦ Χριστό. Γι' αὐτὸ μὲ κατάνυξη ψάλλοιμε: «Ἡ πάντων χαρὰ, Χριστὸς ἡ ἀλήθεια, τὸ φῶς, ἡ ζωὴ, τοῦ Κόσμου ἡ ἀνάστασις...».

Τιμοῦμε καὶ δοξάζομε τὴν Παναγία μας, γιατί Τὴν τιμῆσε καὶ Τὴν δόξασε ὁ Θεός. Τὴν ἀξίωσε νὰ κυφορήσει καὶ νὰ προσφέρει στὴν ἀμαρτωλὴ ἀνθρωπότητα τὸν μονογενῆ Του Υἱὸ καὶ Λόγον. Καὶ τὴν τιμὴ αὐτὴ τὴν προανήγγειλε 1.000 χρόνια π.Χ. ὁ Θεοπάτωρ Προφήτης Δαυὶδ ὡς ἐξῆς: «Παρέστη ἡ Βασίλισσα ἐκ δεξιῶν σου ἐν ἱματισμῶ διαχύρωσιν περιβεβλημένη, πεποικιλμένη...» (Ψαλμ. μδ' 10). Καὶ ὁ ὕμνωδὸς διακηρύττει: «Προφήται προεκήρυξαν, Ἀπόστολοι ἐδίδαξαν, Μάρτυρες ὁμολόγησαν, καὶ ἡμεῖς ἐπιστεύσαμεν, Θεοτόκον Σέ ὑπάρχουσιν...», ἐνῶ ἄλλος ποιητὴς ἐρωτᾷ τὴ Θεογενήτορα: «Τὰ

μεγαλεῖα σου, ἀγνή, τίς διηγῆσεται;».

Μὰ Ἐκείνη ἔμεινε στὴ ζωὴ Της ἀπλῆ, πραγματικὸ πρότυπο πιστοῦ, ἀκολουθώντας σὲ δρόμον ἀφάνειας τὸν Υἱὸ Της, ταπεινὴ μὲ βαθύτατη συναίσθησι τῆς ἀποστολῆς Της, ποὺ εἶχε νὰ ἐπιτελέσει ὡς «δούλη Κυρίου». Σ' Αὐτὴν προσφεύγομε κι ἐμεῖς, οἱ ἄνθρωποι, μὲ πίστη καὶ ἀφοσίωσι. Μάνα μας νιώθουμε τὴ Μητέρα τοῦ Θεοῦ καὶ Τὴν φωνάζομε καὶ Τὴν παρακαλοῦμε ἀπ' τὴν καρδιά μας μὲ βαθιὰ πεποίθησι ὅτι ἀκούει τὴν ἰκεσία μας καὶ ἀφουγκράζεται τοὺς παλμούς τῆς καρδιᾶς μας. «Πρὸς τίνα καταφύγω ἄλλην, ἀγνή;».

Ποῦ νὰ τρέξω, γιὰ νὰ σωθῶ; Εἶναι ἡ μόνη προστασία καὶ καταφυγὴ μας μετὰ τὸν Θεό.

«Χαῖρε θεία σκέπη», ἐδῶ καὶ αἰῶνες βοᾷ ἀπ' τὸ Χριστιανικὸ Βυζάντιο ὁ ἱερὸς ποιητὴς. «Σκέπη γενοῦ καὶ προστασία καὶ ἀντίληψις καὶ καύχημα, Παρθένε». Σκέπασέ με καὶ προστάτεψέ με, Παναγία μου, γίνε συμπαραστάτις μου καὶ καύχημα. Νιώθω τόσο ἀβοήθητος καὶ συντετριμμένος. Ἀρρώστιες, πάθη, πειρασμοὶ μὲ καταδιώκουν. Ἐσύ, «ἐλπίς ἀπηλπισμένων», εἶσαι ἡ ἐλπίδα καὶ τὸ στήριγμα τῆς σωτηρίας μου. Ἐπικλήσεις ἀπευθύνουν καὶ οἱ δύο παρακλητικοὶ κανόνες στὴν Κυρία Θεοτόκο, καὶ Τὴν καλοῦν «σκέπη κραταία». «Προστασίαν καὶ σκέπην ζωῆς ἐμῆς τίθημι Σέ, Θεογεννήτορ Παρθένε». Ἐσένα, Παρθένε, ποὺ γέννησες τὸν Θεό, Σέ θέτω προστασία καὶ σκέπη τῆς ζωῆς μου. Καὶ ὁ ποιητὴς τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου τί μέγεθος δίνει στὴ σκέπη Της; «Χαῖρε σκέπη τοῦ κόσμου, πηλαυτέρα νεφέλης». Ἡ σκέπη τῆς Θεοτόκου καλύπτει τὸν κόσμον ὁλόκληρον. ἔχει ἔκτασι καὶ δύναμη, ὅπως ἡ εὐσπλαχνία καὶ οἱ οἰκτιρμοὶ Της. Τὴν παρακαλοῦμε

νά σκεπάζει τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ἱερὴ ἐσθῆτα Της, τὸ μαφόριό Της, σύμβολο τῆς μητρικῆς ἀγάπης, προστασίας καὶ ἀέναντος στοργῆς Της.

«Παναγία μου, σκέπασε τὰ παιδιά μου», φωνάζει ἡ μάνα νύχτα καὶ μέρα. «Τὴ νεολαία μας, Παρθένα μου, τοὺς γέροντες, τὴν Ἑλλάδα μας σκέπασε καὶ προστάτεψε, σώσε τὸν κόσμον μας, Δέσποινα τοῦ κόσμου». Καὶ οἱ ὑμνογράφοι στὰ βιβλία τῆς Ἐκκλησίας μας αὐτὸ τὸ αἶσθημα τῶν ἀνθρώπων διερμηνεύουν, καὶ ἐπιμένουν στὶς προσφωνήσεις τους: «Χαίρε Δέσποινα, ἡ πάντων βοήθεια, χαρὰ καὶ σκέπη καὶ σωτηρία τῶν ψυχῶν ἡμῶν». «Χαίρε τείχος

ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν παντοδύναμο Θεό, καὶ παρακαλεῖ τὴν Πανακῆρατο Κόρη, τὴ Μητέρα Του, νὰ μεσιτεύσει μὲ τὶς μητρικὲς πρεσβείες Της πρὸς τὸν Κτίστη τοῦ κόσμου. Γιατὶ σ' Ἐκείνη ὁ Χριστὸς φανέρωσε πόση δύναμη ἔχει ἡ μεσιτεία Της. Ἄν «πολλὴ ἰσχύει δέσις δικαίου ἐνεργουμένη», πολλὴ περισσότερο ἰσχύει «δέσις Μητρὸς πρὸς εὐμένειαν Δεσπότης»! Γι' αὐτὸ τὰ πλήθη τῶν πιστῶν προστρέχουν μὲ πόθο καὶ λαχτάρια στὴ Χάρη Της. Καταφεύγουν στὰ μικρὰ κι ἐρημικὰ ἐξωκκλήσια ἢ στοὺς μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς, ἀφιερωμένους στὴ Μητροπάρθενο Δέσποινα.

«Τίς μὴ μακαρίσει Σέ, Παναγία Παρθένε, τίς μὴ ἀνυμνήσει σου τὸν ἀλόχευτον τόκον;». «Θεὸς σεσάρκωται ἐκ τῶν ἀγνῶν αἱμάτων σου». Ἄνθρωπος ἡ Ἄειπάρθενος, Θεὸν συνέλαβε στὰ σπλήχνα Της, «τῇ ἐπελεύσει τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Θεόν, «Ὅν (τὸν Ὅποιο) τρέμουσι δυνάμεις αἱ τῶν Ἀγγέλων». Καὶ ἔγινε «ἡ δούλη Κυρίου» Μητέρα τοῦ Θεοῦ, ἡ Πάναγνη μεταξὺ τῶν γυναικῶν, «ἡ Εὐλογημένη», ἡ «Κεχαριτωμένη Μαρία». Τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἶναι ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος. Σ' Αὐτὴν κατοίκησε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἔλαβε τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ ὡς Θεάνθρωπος ἔγινε ὁ Σωτήρας καὶ Λυτρωτὴς μας. Κι ἐμεῖς γίναμε «κοινωνοὶ θείας φύσεως».

καὶ σκέπη τῶν προστρέχόντων εἰς Σέ». «Σὲ πάντες καταφύγιον καὶ θεῖαν σκέπην κεκτήμεθα, Παρθένε».

Ζοῦμε «ἐν γῇ ἐρήμῳ καὶ ἀβάτῳ καὶ ἀνύδρῳ» (Ψαλμ. εἰς 2). Στὴν ἐποχὴ μας, μὲ τὰ ἀπίστευτα τεχνολογικὰ ἐπιτεύγματα, φόβος μᾶς συνέχει. Ἀνασφάλεια μᾶς καταδυναστεύει. Στὰ ὕψη ἡ βία, ἡ ἐγκληματικότητα, ἡ διαφθορά, οἱ τρομοκρατικὲς ἐνέργειες καὶ οἱ ἀπάνθρωπες φρικαλεότητες. Πόσο ἀγρίεψε ὁ ἄνθρωπος κι ἔχασε τὴ θεοφόρο λάμψη του! Πυκνώνουν τὰ ἐπικίνδυνα καιρικὰ φαινόμενα. Πλημμύρες καὶ πυρκαγιές, σεισμοὶ καὶ καταποντισμοί. Πόλεμοι συγκλονίζουν τὴ γῆ τῶν ἀνθρώπων. Κι ἡ ψυχὴ μας τρέμει... «Εὐκόηλα ὁ ἄνθρωπος τριβεταί μὲς στοὺς πολέμους...», ἐπισημαίνει ὁ Σεφέρης, καὶ ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν, ἀγωνιζόμενος νὰ κηρύξει στὸν κόσμον τὸ Εὐαγγέλιον, ἐξομολογεῖται: «Οὐδεμίαν ἄνεσιν ἔσχηνεν ἡ σὰρξ ἡμῶν· ἀλλ' ἐν παντὶ θλιβόμενοι· ἔξωθεν μάχαι, ἔσωθεν φόβοι» (Β' Κορ., ζ 5). Πόσο μοιάζουμε κι ἐμεῖς στὴν ἀπλή κλημερινότητά μας... Καὶ σιγοψιθυρίζουμε: «Παρθένε ἀγνή, ἐλέησον τοὺς δούλους σου καὶ ῥύσαι πύρρος καὶ πάσης κοιλίας».

Προστασία καὶ σκέπη ἀναζητᾷ ὁ ἀνίσχυρος

Εἴμαστε μάρτυρες ἀπ' τὰ παιδικὰ μας χρόνια αὐτοῦ τοῦ θαύματος τῆς συρροῆς ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων ἀπὸ κάθε γωνιὰ τῆς γῆς σ' αὐτὸ ἐδῶ τὸ μικρὸ κυκλαδονῆσι, τὴν Τήνον, ὅπου κατοικοῦμε. Ἐδῶ τιμοῦμε καὶ δοξολογοῦμε τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο, τὴ Μεγαλόχαρη, «ἡμῶν τὴν πολιοῦχον καὶ τοῦ κόσμου προστάτιδα». «Πηγὴ ἰαμάτων» ἡ Ἅγια Εἰκόνα Της καὶ «λατρεῖον ὑπὲρ φύσιν» ὁ Ναός Της! Ζήσαμε καὶ βιώνουμε ἐδῶ, στὸν μικρὸ μας τόπο, μέχρι σήμερα, ὡς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μας, τὴν αἴσθησιν τοῦ θείου, ποὺ αἰωρεῖται στὴν ἀτμόσφαιρα. Κι ὅταν χανόμαστε, καθὼς οἱ ἀνεμοθύελλες τοῦ Αἰγαίου μᾶς ἀπομονώνουν ἀπ' τὸν ὑπόλοιπο κόσμον, κι ὅταν τὸ παιδί μας κινδυνεύει καὶ τὰ μποφὸρ καθιστοῦν ἀδύνατη τὴ διακομιδὴ του σὲ νοσοκομεῖο, ἡ Μητέρα τοῦ Θεοῦ ἀπλώνει μέσα μας γλυκιὰ τὴν παρηγοριά Της καὶ μᾶς φωνάζει: «Ἐγὼ εἶμαι...». Βιώματα, βιώματα θεῖα...

Κατέπλεαν ἄλλοι τὰ καράβια, μικρὰ, μεγάλα, στὸ λιμάνι μας. Μὲ βιασύνην ἀποβιβάζονταν ταλαιπωρημένοι ἀπ' τὰ μελτέμια οἱ προσκυνητὲς, ἀλλὰ μὲ πίστη καὶ εὐλάβεια κατευθύνονταν πρὸς τὸν Ναὸ τῆς Παρθένου, ἐκεῖ ψηλά. Κι ἔλαμπαν

τὰ μάτια τους ἀπ' τὴν προσδοκία τοῦ θαύματος. Ἄνασκιροῦσε πανηγυρικὰ ἡ φύση ὀλόγυρα ἀπὸ σφυρίγματα πλοίων, κωδωνοκρουσίες θριαμβικές, ἀγγελικές ψαλμωδίες καὶ θυμιάματα, ἀλλὰ κυρίως οἱ ἱκεσίες καὶ τὰ δάκρυα τοῦ κόσμου ἀγίαζαν τὰ σύμπαντα. Πῶς νὰ κλειθεῖς στὴν ψυχὴ σου τόση πνευματικὴ εὐφροσύνη! Καὶ τὰ πλήθη τρέχοντας ἢ συρόμενα στὰ γόνατα καὶ μὲ παιδιὰ ἢ τάματα στὴν πλάτη ἔφταναν καὶ συνωστίζονταν στὰ προαύλια

Αὐγούστου τὴν «Κοίμηση» τῆς Θεοτόκου. Ὅχι τὸν θάνατο, ἀλλὰ τὴ «θεία μετάστασή» Της «ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὰ ἄνω». Πῶς νὰ κρατήσῃ ὁ τάφος καὶ ἡ νέκρωση τὴ Μητέρα τῆς Ζωῆς; Γιορτάζουμε τὸ Πάσχα τοῦ καλοκαιριοῦ. Κι ὅπως γράφει ὁ Ἅγ. Νικόδημος ὁ Ἄγιορείτης στὸν Συναξαριστὴ τῶν 12 μηνῶν: «Ἡ Κυρία Θεοτόκος μετὰ τὴν ἐν τῷ τάφῳ τριήμερον αὐτῆς Κοίμησην, ὄχι μόνον μετέστη, ἀλλὰ καὶ ἀνέστη ἀπὸ τοῦ τάφου καὶ ἀνελήθη εἰς τοὺς

Μάνα μας νιώθουμε τὴ Μητέρα τοῦ Θεοῦ καὶ Τὴν φωνάζουμε καὶ Τὴν παρακαλοῦμε ἀπ' τὴν καρδιά μας μὲ βαθιὰ πεποίθηση ὅτι ἀκούει τὴν ἱκεσία μας καὶ ἀφουγκράζεται τοὺς παλημοὺς τῆς καρδιᾶς μας. «Πρὸς τίνα καταφύγω ἄλληλην, ἀγνή;». Ποῦ νὰ τρέξω, γιὰ νὰ σωθῶ; Εἶναι ἡ μόνη προστασία καὶ καταφυγὴ μας μετὰ τὸν Θεό.

τοῦ θεομητορικοῦ οἴκου, ὑπομονετικὰ περιμένοντας νὰ φτάσουν στὸ καλλιμάρμαρο προσκυνητᾶρι τῆς Παρθένου καὶ νὰ ἀποθέσουν τοὺς θυγμοὺς τῆς πονεμένης ψυχῆς τους. «*Δέσποινα τοῦ κόσμου, ἔλπισ καὶ προστασία τῶν πιστῶν, μὴ μοῦ παρίδῃς τὴν δέησιν...*».

Κάθε Δεκαπενταύγουστο καὶ στὶς μεγάλες ἐορτὲς πλέει τὸ νησί τῆς Μεγαλόχαρης στὴ Γαλιανόλευκη. Σκιρτᾷ τὸ σύμβολο τοῦ Ἔθνους μας, κι ἀνάμεσα Οὐρανοῦ καὶ γῆς συντελεῖται ἡ ἱερὴ μυσταγωγία. Πανηγυρίζει ἡ Ἐκκλησία μας στὶς 15

Οὐρανοῦς, ἥτοι ἐνώθη πάλιν ἡ ὀλόφωτος ψυχὴ μετὰ τοῦ ζωοδόχου αὐτῆς σώματος, καὶ οὕτως ἀνέστη ἀπὸ τοῦ τάφου». Καὶ ἀναφωνεῖ ὁ ὕμνωδός, «*Παρέστης, Παρθένη, ἐκ δεξιῶν τοῦ Παμβασιλέως, ὦ Βασίλισσα τοῦ παντός, περιβεβλημένη ἀθανασίας αἴγλην*». Ὁ δὲ Ἅγ. Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς ἐπισημαίνει: «*Συνανίσταται τῷ πρότερον ἀναστάντι τριήμερῳ Χριστῷ ἡ Κιβωτὸς τοῦ ἀγιάσματος αὐτοῦ*», δηλ. ἡ Θεοτόκος.

Τέτοια Ἅγια Μέρα κάθε χρόνο ἐγείρεται ἡ ἱστορικὴ μνήμη νὰ κινήσῃ ὄλους μας σὲ ἐπαναβίω-

ση τῆς 15^{ης} Αὐγούστου 1940. Τότε πού συνέβη ὁ τορπιλισμὸς τῆς «Ἑλλης», γεγονὸς «*μοναδικὸν εἰς τὰ ναυτικὰ χρονικὰ τοῦ κόσμου*» (Ὁ Τύπος). Ἀφηγήσεις αὐτοπτῶν μαρτύρων μᾶς ζωντάνευαν ἀπ’ τῆ μικρῆ μας ἡλικία ἐκεῖνα τὰ θλιβερὰ γεγονότα, πού ἔκαναν τὶς καρδοῦλες μας νὰ τρέμουν ἀπὸ ὄργη καὶ ἀγανάκτηση. Ξημέρωσε τότε μέρα γαλήνης. Κάλμα μπουνάτσα. Σημαῖες κυμάτιζαν παντοῦ. Χαρμόσυνες κωδωνοκρουσίες δονοῦσαν τὸν μυρωμένο ἀπὸ μοσχολίβανο ἀέρα, καὶ τὰ πουλιὰ ἔκαναν εἰρηνικοὺς ἐλιγμούς στὸν καταγάλανο οὐρανό. Χιλιάδες ὁ κόσμος. Παντοῦ πλήθη προσκυνητῶν. Στὰ ἐπιβατηγὰ πλοῖα μέσα στὸ λιμάνι, στὰ μωράγια, στοὺς δρόμους, στὸ βοτσαλωτό, στὰ προαυλῖα καὶ στὸν Ἱερὸ Ναὸ τῆς Μεγαλόχαρης εἶχε ἀρχίσει ἡ πανηγυρικὴ θεία λειτουργία. Εὐλαβεῖς προσκυνητὲς ἀπὸ νησιὰ καὶ στεριᾶς κατέφθαναν νὰ τιμήσουν τὴ Χάρη Της καὶ νὰ συνεορτάσουν μὲ τοὺς ἄλλοιους Χριστιανοὺς τὴν ἱερὴ τῶν Ὁρθοδόξων πανήγυρη.

μνη πάνω ἀπ’ τὴ θάλασσα καὶ ἐπανῆλθε». Κρότος ἰσχυρός! Μέσα στὴν ἀπέραντη γαλήνη τοῦ Θεοῦ. Τορπίλη ἔσχιε τὰ δεξιὰ ὕφαλα τοῦ πολεμικοῦ. Ἐνα τεράστιο ρῆγμα ἀπ’ τὴν κουπαστὴ τοῦ δεξιοῦ ἕως τὴν κουπαστὴ τοῦ ἀριστεροῦ καταστρώματος. Ἐκρηξη στὸ μηχανοστάσιο. Ἐκτίναξη τῶν δεξαμενῶν πετρελαίου. Ἄχρηστα ὄλα τὰ μηχανήματα τοῦ πλοίου. Σκηνὲς ἀλλοφροσύνης. Τραυματισμένοι οἱ ναῦτες βογγοῦν... Κι ἄλλοι ἀποκλεισμένοι στὸ κύτος τοῦ πλοίου κραυγάζουν γιὰ βοήθεια ἀπ’ τὰ φινιστρίνια. Τὸ πολεμικὸ παίρνει κλίση, κι ἕνας μαῦρος καπνὸς ἀπ’ τὸ κατάστρωμα τῶν ἰλέμβων ἀνεβαίνει πρὸς τὰ ὕψη ζητώντας νὰ πληρωθεῖ ἡ «*Υβρις*». Πρωτοφανὴς καὶ βέβηλη ἐπίθεση στὸ νησί τῆς Παρθένου τὴν ἡμέρα τῆς Κοιμήσεώς Της! Καὶ πάλη ἐκρήξεις, πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς ξηρᾶς αὐτῆ τῆ φορά. Δεύτερη τορπίλη στὸ κέντρο τοῦ λιμενοβραχίονα, τρίτη σὲ ὕψαι πρὸ τοῦ λιμενοβραχίονα, ἐνῶ στήλη νεροῦ καὶ πέτρες τινάζονται ψηλὰ στὸν ἀέρα. Οἱ τορπίλες στόχο εἶχαν

Εἴμαστε μάρτυρες ἀπ’ τὰ παιδικὰ μας χρόνια αὐτοῦ τοῦ θαύματος τῆς συρροῆς ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων ἀπὸ κάθε γωνιὰ τῆς γῆς σ’ αὐτὸ ἐδῶ τὸ μικρὸ κυκλαδονῆσι, τὴν Τήνο, ὅπου κατοικοῦμε. Ἐδῶ τιμοῦμε καὶ δοξολογοῦμε τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο, τὴ Μεγαλόχαρη, «*ἡμῶν τὴν πολιούχον καὶ τοῦ κόσμου προστάτιδα*». «*Πηγὴ ἰαμάτων*» ἡ Ἁγία Εἰκόνα Της καὶ «*Ἰατρεῖον ὑπὲρ φύσιν*» ὁ Ναός Της! Ζήσαμε καὶ βιώνουμε ἐδῶ, στὸν μικρὸ μας τόπο, μέχρι σήμερα, ὡς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μας, τὴν αἴσθησι τοῦ Θεοῦ, πού αἰωρεῖται στὴν ἀτμόσφαιρα.

Ἀπὸ τὶς 6.25 τὸ πρωῒ ἐκεῖνης τῆς Πέμπτης 15 Αὐγούστου 1940 ἀγκυροβόλησε ἔξω ἀπὸ τὸ λιμάνι τῆς Τήνου, 550 περίπου μέτρα ἀπ’ τὸ πράσινο φανάρι τοῦ λιμενοβραχίονα, τὸ εὐδρομο «ΕΛΛΗ», ἡ μοναδικὴ πολεμικὴ «ναρκοθέτις» τοῦ στόλου μας. Τὸ ἀγκυροβόλιό της συμβόλιζε τὴν τιμητικὴ παρουσία τοῦ Ἑθνικοῦ στὴν πανήγυρη τῆς Θεομήτορος. Στὶς 8.00 ἀκριβῶς ἔγινε ἡ ἔπαρσις τῆς σημαίας τοῦ πλοίου, καὶ ταυτόχρονα ὑψώθηκε ὁ μέγιστος σημαιοστολισμὸς του, λόγῳ τῆς ἑορτῆς. Περιχαρεῖς οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ οἱ ναῦτες ἐτοιμάζονταν νὰ ἀποβιβαστοῦν καὶ νὰ ἀνεβοῦν προσκυνητὲς στὸν Ἱερὸ Ναό. Σαράντα ναῦτες θὰ ἀποτελοῦσαν τὸ τιμητικὸ ἄγγελμα στὴ λιτανεία καὶ ἐννεὰ θὰ ἔφεραν στοὺς ὤμους τοὺς τὸ ἱερὸ κουβούκλιο μὲ τὴν πάνσεπτη Εἰκόνα τῆς Πανυμνήτου Θεοτόκου.

Ξαφνικὰ, στὶς 8.25 «*ἰσχυρότατη δόνησις ἐτάραξε τὸ πλοῖον*. Ὑψώθη ὀλόκληρον ἀπὸ πλόρη ἕως πρύ-

νὰ πλῆξουν τὰ ἐπιβατηγὰ, πού ἀγκυροβολημένα στὸ λιμάνι ἀποβίβαζαν προσκυνητὲς. Δὲν τὸ κατόρθωσαν ὅμως! Ποιὸς δὲν τὸ ἐπέτρεψε; Πανικὸς παντοῦ. Γοερὲς κραυγὲς καὶ δεήσεις νὰ πληρωσεὶ ὁ συγνὸς ἱερόσυλος. Μαίνεται ἡ πυρκαγιὰ στὸ ἀντιτορπιλικό, καὶ ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ ἀναμένεται ἔκρηξη τῶν πυρομαχικῶν. Ἀνάστατα τὰ πλήθη τῶν προσκυνητῶν τρέχουν πρὸς τὰ ὑψώματα...

Ἡ γιαιγία μας ἐκεῖνο τὸ πρωῒ, ψηλὰ στὸ ὕψωμα ἀπὸ τὸ σπίτι της, καμάρωνε τὸ πολεμικὸ μας, ὅταν γύρω στὶς 7.00 ἐμφανίστηκε στὸν ὀρίζοντα ἕνα «μαῦρο ἀεροπλάνο». Ἐκανε κύκλιο πάνω ἀπ’ τὸ πλοῖο καὶ χάθηκε. Τρόμος τὴν κατέλαβε πὼς κακὸ θὰ συμβεῖ. Καὶ μὲ συγκίνηση μᾶς διηγοῦνταν ἀπ’ τὰ μικρὰ μας χρόνια: «Κρυμμένος σὲ ὑποβρύχιο πέρα στὸν κάβο ὁ κακοῦργος δολοφόνος τορπίλισε τὸ πλοῖο μας. Κι ἐκεῖνο τινάχτηκε γιὰ λίγῳ, ἔγειρε κι ἄρχισε νὰ βυθίζεται σιγὰ σιγὰ. Τὸ ἔζωσαν

οί καπνοί κι οί φλόγες. Οί ναύτες μας, πληγωμένοι γιάροι, ξεπεφταν στη θάλασσα, πού μαύρισε απ' τὰ πετρέλαια. "Παναγία μου", φώναζα, "σώσε τὰ παιδιά μας, σκέπασε τὸν κόσμο σου, μὴν τιναχτεῖ τὸ νησί στὸν ἀέρα". Ἡ Παναγία ἀπλώσε τὴ σκέπη Της! Τό "Ἑλλη" βυθιζόταν μὲ τὴν πρύμνη, χανόταν σιγὰ σιγὰ, κι ἔμεινε στὸ τέλος πάνω ἀπ' τὴ θάλασσα ἡ Σημαία μας στὴν πληρὴ νὰ μᾶς χαιρετᾷ. Κηλαίγαμε... Ἐκεῖνο τὸ ὄραμα τῆς Σημαίας πάνω ἀπ' τὴ θάλασσα μᾶς ἔδωσε ἐλπίδα πῶς, ὅ,τι καὶ νὰ συμβεῖ, δὲν θὰ χαθεῖ τὸ ἔθνος μας, καὶ στὰ χρόνια πού ἀκολούθησαν –Πόλεμος Κατοχή– ἐκείνη ἡ εἰκόνα δὲν ἔσβησε μέχρι τὴν ἀπελευθέρωση!.

Καὶ πράγματι, παρὰ τὴν ἀναμενόμενη ἔκρηξη οἱ ἀποθήκες τῶν πυρομαχικῶν τοῦ σκάφους δὲν ἀνατινάχτηκαν, ὁπότε τότε ἡ τραγωδία θὰ 'παιρνε διαστάσεις «ἀνατριχιαστικές» (ἐφημ. Ἀσύρματος). Ἡ «ΕΛΛΗ» βυθίστηκε στὶς 10.20. Ἡ λιτανεία ἔγινε στὶς 11.30 σὲ τόνους πένθους. Οἱ ναῦτες, «βρεγμένοι, μουτζουρωμένοι, ἀρκετοὶ ματωμένοι», συνόδευσαν τὴν Ἁγία Εἰκόνα, καὶ τὰ δοξαστικά στὴ Θεομήτορα ἤχησαν ὡς πολεμικοὶ παιᾶνες. Οἱ προσκυνητὲς σῶοι ἐπέστρεψαν στὶς ἐστίες τους μὲ τὴ συνοδεία νηοπομπῶν. Σὲ σύνολο διακοσίων δέκα ἀνδρῶν πληρώματος, ἐννέα ἦταν τὰ θύματα τῆς «ΕΛΛΗΣ» στὸν βωμὸ τῆς Πατρίδας.

Αὐτοὺς τοὺς ἥρωες τὸ «Πανελλήνιο Ἱερὸ Ἰδρυμα τῆς Εὐαγγελιστρίας» τοὺς τιμᾷ ἐς αἶε «ὡς ὑπὲρ Πατρίδος πεσόντας» σὲ ἐξαιρετικὰ τιμητικὸ Μαυσωλεῖο, παραπληύρως τοῦ Ναοῦ τῆς Εὐρέσε-

ως. Τὰ ὀνόματά τους παραμένουν γραμμένα «εἰς αἰώνιον μνημόσυνον» σὲ στήλη ἀναθηματική. Τὰ ὀσᾶ τους ἀγιάζονται σὲ καλλιμάρμαρη λάρνακα κάτω ἀπὸ τὴ θεία –ἀνάγλυφον– μορφή καὶ ἱερὴ ἐπιστάσια τοῦ Ἀρχιστρατήγου Ἀρχαγγέλου! Καὶ κάθε Δεκαπενταύγουστο ἐκεῖ ψάλλεται Τρισάγιο «ὑπὲρ ἀναπαύσεως» τῶν ψυχῶν τους. Κατατίθενται στέφανοι, καὶ παιανίζει τὸν Ἐθνικὸ μας Ὑμνο ἢ μᾶντα τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ καὶ κατὰ τὶς ἐθνικὲς ἐπετείους παρισταμένων καὶ τῶν μαθητῶν ἢ φιλαρμονική τοῦ Ἰ. Ἰδρύματος, ἐνῶ στέφανος ρίπεται καὶ στὸν ὑγρὸ τάφο τῆς «ΕΛΛΗΣ» ἀπὸ τὸν ἐκάστοτε κυβερνητικὸ ἐκπρόσωπο.

Ἄλλὰ ὁ λαὸς μας πίστεψε πῶς ἐκεῖνο τὸ ὑποβρύχιο «ἀγνώστου ἐθνικότητας», ὅπως διαβεβαίωναν, πού ἐπληξε τὴν «ΕΛΛΗ» μας καὶ διέπραξε «ὑβρί» σὲ ἱερὴ παλληαϊκὴ πανήγυρη, δὲν θὰ ἀργήσει νὰ ἀποκαλύψει τὴν ταυτότητά του. Κι ὅταν στὶς 28 Ὀκτωβρίου 1940 ἡ Ἰταλία μᾶς κήρυξε τὸν πόλεμο, τὸ ἐλληνικὸ ἔθνος πανηγύρισε μὲ τὴν πεποίθησι πῶς «ἡ πληγωθεῖσα στὴν Τῆνο Παρθένος» θὰ σταθεῖ Ὑπέροχος Στρατηγὸς τοῦ Ἀγῶνα. Ἰταλικὸ τὸ ὑποβρύχιο ἐκείνης τῆς ἐπίθεσις. Ἱερὸς ὁ πόλεμος! Οἱ ἱερόσυλοι θὰ πληρώσουν. «Στὸ μέτωπο, σ' ὅλη τὴ γραμμὴ», γράφει ὁ Ἀγγελῆος Τερζάκης, «ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς ἀρχίζει νὰ ἔχει παντοῦ τὸ ἴδιο ὄραμα: Ἐβίλεπε τὶς νύχτες μιὰ γυναικεῖα μορφή νὰ προπορεύεται, ψηλλόλιγνη, ἀλαφροπερπατητὴ, μὲ τὴν καλύπτρα τῆς ἀναριγμένη ἀπὸ κεφάλι στοὺς ὤμους. Τὴν ἀναγνώριζε, τὴν ἤξερε ἀπὸ πάντα.

Ήταν ἡ μάνα ἡ μεγαλόψυχη στὸν πόνο καὶ στὴ δόξα, ἡ λαβωμένη τῆς Τήνου, ἡ ὑπέρμαχος Στρατηγός». Οἱ ἀφίσεις καὶ οἱ ἔγχρωμες λαϊκὲς λιθογραφίες ἔδειχναν τὴν Παναγία «Σκέπη» καὶ «Ἐμψυχώτρια». Οἱ ἐφημερίδες ἀπέδιδαν τὶς νίκες στὴν Ὁδηγήτρια τοῦ στρατοῦ μας. «Εὐχαριστοῦμεν τὴν Παναγίαν ποὺ στέκεται πηλαί μας», ἔγραφαν τὰ πρωτοσέλιδα, καὶ τὰ ἐπιστολικά δεητάρια τοῦ πολέμου εἶχαν τυπωμένη τὴν Παναγία Προστάτιδα (Ἀθ. Φλωράκης). Ἀλλὰ καὶ οἱ ποιητὲς τὴν καλοῦσαν: «Μέσ' στὴν καπνιὰ τῆς μάχης φανερώσου / καὶ κάνε τὴν ἰαχὴ τοῦ ἐχθροῦ μας θρῆνο» (Ἄγγελος Σικελιανός).

Μὰ κι ὁ κάθε στρατιώτης εἶχε νὰ διηγεῖται τὸ προσωπικό του θαῦμα. Ἕνας φαντάρος ξημερώνοντας τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου, 25-1-1941, τραυματισμένος βαριά, ἔμεινε λιπόθυμος κάπου βαθιά

γιά μου, Ἴταλοι θὰ εἶναι νὰ μὲ ἀποτελειώσουν, σῶσε με...». Πλησίασαν. Ήταν τρεῖς Ἑλληνας! Μὰ τὸ ἀξιοθαύμαστο: καὶ οἱ τρεῖς ἦταν συμπατριῶτες του, ἀπὸ τὴν Τήνο, καὶ οἱ τρεῖς μὲ τὸ ὄνομα «Παναγιώτης»! Μὲ θυγμοὺς μᾶς ἐξιστοροῦσε κάθε χρόνο τὸ θαῦμα ὁ ἀείμνηστος Πατέρας μας.

Τὴ διάσωση λοιπὸν καὶ ἀπελευθέρωση μας ἀπ' τὸν ἰταλογερμανικὸ ζυγὸ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἀπέδωσε στὴν «ἀειμακάριστο καὶ παναμώμητο καὶ Μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν». Αὐτὴ τὴν πίστη του διερμνεύοντας ἡ Ἐκκλησία μας μετέφερε τὴν ἑορτὴ τῆς Ἁγίας Σκέπης ἀπὸ τὴν 1^η Ὀκτωβρίου στὶς 28 Ὀκτωβρίου γιὰ τὴ θαυμαστὴ προστασία τοῦ Ἔθνους κατὰ τὸν Β'

Παγκόσμιο Πόλεμο. Συνέδεσε τὴν ἐθνικὴ ἑορτὴ μὲ τὴν ἑορτὴ τῆς Ἁγίας Σκέπης, γιὰ νὰ θυμίζει ἐκεῖνο τὸ θαῦμα ποὺ συνέβη στὸ Ναὸ τῶν Βλα-

Ἡ Μεσίτρια τοῦ κόσμου «πρὸς τὸν φιλόανθρωπον Θεόν» συνεχῶς μὲ ὑψωμένα τὰ χέρια σὲ στάση δέησης, ὅπως Τὴ βλέπουμε στὴν κόγχη τοῦ Ἱεροῦ Βήματος τῶν Ναῶν μας, παρακαλεῖ γιὰ τὴ σωτηρία μας. Καὶ «ἐν τῇ Κοιμῆσει τὸν κόσμον οὐ κατέλιπε». Μετέστη στὰ οὐράνια, εἶναι ἡ Κυρία τῶν Ἀγγέλων, ἀλλὰ δὲν ἐγκατέλειψε τὸ ἀνθρώπινο γένος, ἀπὸ τὸ ὁποῖο προέρχεται. Ἀφήνει τὰ οὐράνια τάγματα, καὶ ὀλοζώντανη κατεβαίνει στὴ γῆ καὶ κινεῖται ἀνάμεσά μας. Μακάρι νὰ ἀνοίξουμε τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μας νὰ Τὴν αἰσθανόμαστε. Κι ἔχοντας τὴν πνευματικὴ ὄραση τοῦ Σολωμοῦ, «πάντ' ἀνοιχτά, πάντ' ἄγρυπνα τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου», θὰ νιώθουμε πὼς μᾶς περιβάλλει μὲ τὴ ζεῖδωρη πνοὴ τῆς Ἀγάπης Της σὲ ἀσύννορα πλάτη ὡς Πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν.

στὴν Ἀλβανία. Κι ὅταν συνῆλθε, παρακαλοῦσε σὰν παιδί: «Φανέρωσέ μου, Παναγία μου, ἕνα ἄνθρωπο νὰ μὲ σώσει σ' αὐτὴ τὴν ἐρημιά...». Σὲ λίγο εἶδε σκιὲς ἀνθρώπων καὶ ψιθύρισε «Πανα-

χερῶν στὴν Κωνσταντινούπολη, τὸν 5^ο αἰῶνα. Παρουσιάστηκε τότε ἡ Βασίλισσα τῶν Οὐρανῶν στὸν Ναὸ σὲ ὀλονύκτια ἄγρυπνία μὲ συνοδεία λαμπροφόρων Ἀγγέλων καὶ Ἀγίων. Προσευχήθηκε

μέ τους πιστούς και μέ τὰ πανάγια χέρια Της ἔβγαλε ἀπό τὴν κεφαλή Της τὸ ἀκτινοβόλο μαφόριο. Τὸ ἄπλωσε σὰν Σκέπη πάνω ἀπὸ τὸ ἐκκλησιασµα καὶ ἀκτινοβολοῦσε ἀνεβαίνοντας ψηλά! Ἔτσι καὶ στὰ χαρακώματα τοῦ πολέμου ἄπλωνε τὴ μορφὴ Της πάνω ἀπ’ τοὺς στρατιῶτες μας καὶ ὡς Σκέπη τους προστάτευε ἀπ’ τὶς ριπὲς τοῦ ἐχθροῦ. Γι’ αὐτὸ Τῆς ἀποδίδοµε «τὰ *vikητήρια*» ψάλλοντας: *«Τῆς σκέπης σου, Παρθένε ἀνυµνοῦµεν τὰς χάριτας, ἦν ὡς φωτοφόρον νεφέλην ἐφαπλοῖς ὑπὲρ ἔθνοισιν, καὶ σκέπεις τὸν λαόν σου νοερῶς ἐκ πάσης τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλήν. Σὲ γὰρ σκέπην καὶ προστάτιν καὶ βοηθὸν κεκτήµεθα...»*.

Ὁ καθένas μας ἀπ’ τὰ βάθη τῆς ὑπαρξῆς μας ἀφήνοµε κραυγὴ καρδιακὴ: «Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου εἰς Σὲ ἀνατίθηµι, Μῆτερ τοῦ Θεοῦ», παρακαλῶντας µὲ πίστη: «Φύλαξόν µε ὑπὸ τὴν σκέπην σου».

Ἀλλὰ ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος –μέσω τοῦ Πανελλήνιου Ἱεροῦ Ἰδρύματός Της– ἀπὸ τὴν εὔρεση τῆς Ἱερῆς Εἰκόνας Της, τὸ 1823, περιέθαλπε καὶ προστάτευε χῆρες, ὀρφανὰ, πρόσφυγες, ἀνθρώπους πολεµένους καὶ βασανισµένους. Χρόνια Ἐπαναστασης. Οἱ Τοῦρκοι ἀλῶνιζαν τὸ Αἰγαῖο, ρήµαζαν, πυρπολοῦσαν, κι οἱ νησιῶτες ζητοῦσαν καταφύγιο σωτηρίας. Στὸ «Ἱστορικὸ τῆς Εὐρέσεως τῆς πανσέπτου Εἰκόνας», ποὺ κυκλοφόρησε τὸ 1833, διαβάζοµε ὅτι στὸν περίβολο τοῦ Ναοῦ ὑπῆρχαν *«νοσοκοµεῖα διὰ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ξενοδοχεῖα διὰ τοὺς πένντας, οἱ ὅποιοι ποτὲ δὲν λείπουν ἀπὸ τὸ ἱερὸν τοῦτο κατάστηµα, τρεφόμενοι καὶ περιποιούμενοι διὰ τῆς ἐπιμελείας τῶν Ἐπιτρόπων...»*. Ἐκεῖ κατέφευγαν πολλὰ ὀρφανὰ καὶ ἀπροστάτευτα πρόσφυγόπουλα ποὺ γλίτωσαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Καὶ ἄποροι προσκυνητὲς ἀνέκαθεν εἶχαν στέγη στὰ δωμάτια (κελίλια) τοῦ Ἱεροῦ Ἰδρύματος, ἐξαθλιωμένοι δὲ πρόσφυγες εὔρισκαν ἄσυλο, οἰκονομικὴ ἐνίσχυση καὶ προστασία στὸ ἱερὸ Προσκύνηµα.

Ἀλλὰ καὶ οἱ ξεριζωμένοι τὸ 1922 καὶ στὴ συνέχεια ἀπ’ τὶς προγονικὲς τους ἐστίες Μικρασιῶτες Ἑλληνοὶ ἐνίσταντο στὴν κυριολεξία τὴ σκέπη καὶ προστασία τῆς Μεγαλόχαρης. Ἄστεγοι καὶ ταλαιπωρημένοι φιλοξενήθηκαν κατὰ καιροὺς σὲ δωμάτια τοῦ Ἱ. Ἰδρύματος ἢ σὲ σπίτια, καὶ στὴ συνέχεια τὸ Ἱ. Ἰδρυµα παραχώρησε οἰκόπεδα σὲ περιοχὴ παραπλευρῶς τοῦ ἱεροῦ συγκροτήµατος

καὶ στὴν παραθαλάσσια θέση «Πασακρωτήρι». Ἐκεῖ τὸ Κράτος ἀνήγειρε κατοικίες, καὶ ὁ προσφυγικὸς συνοικισµὸς σὲ μερικὰ χρόνια ἔγινε πραγματικότητα. Ἔτσι, οἱ κατατρεγµένοι πρόσφυγες ἔζησαν εἰρηνικὰ καὶ ἀπέκτησαν ἀπογόνους κάτω ἀπὸ τὴ συνεχῆ προστασία καὶ προσφορὰ τοῦ Ἱ. Ἰδρύματος Εὐαγγελιστρίας Τήνου (ἔρευνα Πνευλ. Διασκούφη).

Ἡ Χάρη τῆς Κεχαριτωµένης Παρθένου περιέθαλψε καὶ Ἑλληνοὺς πρόσφυγες ποὺ ἔφθασαν στὸ νησί μας ἐπαναπατρισθέντες ἀπὸ τὴ Ρουμανία, τὸ 1955. Καὶ ἔγινε σκέπη τους, µέχρι ἄρκετοὶ ἀπ’ αὐτοὺς νὰ βροῦν τὸν δρόµο τους σὲ ἄλλες πατρίδες. Ὅσοι ἀπέμειναν δὲ ἔζησαν ὁµορφα χρόνια µέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς τους στὴ θαλιπωρὴ καὶ ἀγάπη τῆς «Στέγης Εὐγηρίας τοῦ Ἱ. Ἰδρύματος Εὐαγγελιστρίας».

Παντοῦ καὶ πάντοτε ἡ Ὑπεραγία Θεοτόκος, ὡς ὑπερευλογηµένη Μτέρα, παρηγορεῖ καὶ σκέπει ὄσους µὲ πίστη ριζωµένη στὴν καρδιά τους ἀναζητοῦν καταφύγιο στὴν ἀγκαλιὰ Της. Αὐτὴ ἡ πίστη στὸν Θεὸ µᾶς χαρίζει δύναµη. Καὶ στήριγμα καὶ δύναµη τῆς Ἐκκλησίας µας εἶναι ὁ πιστὸς λαὸς Της. Ἡ Μεσίτρια τοῦ κόσμου *«πρὸς τὸν φιλόανθρωπον Θεόν»* συνεχῶς µὲ ὑψωµένα τὰ χέρια σὲ στάση δέησης, ὅπως Τὴ βλέποµε στὴν κόγχη τοῦ Ἱεροῦ Βήµατος τῶν Ναῶν µας, παρακαλεῖ γιὰ τὴ σωτηρία µας. Καὶ *«ἐν τῇ Κοιµήσει τὸν κόσμον οὐ κατέλιπε»*. Μετέστη στὰ οὐράνια, εἶναι ἡ Κυρία τῶν Ἀγγέλων, ἀλλὰ δὲν ἐγκατέλειψε τὸ ἀνθρώπινο γένος, ἀπὸ τὸ ὁποῖο προέρχεται. Ἀφήνει τὰ οὐράνια τάγµατα, καὶ ὀλοζώντανη κατεβαίνει στὴ γῆ καὶ κινεῖται ἀνάµεσά µας. Μακάρι νὰ ἀνοιξοῦµε τὰ µάτια τῆς ψυχῆς µας νὰ Τὴν αἰσθανόµαστε. Κι ἔχοντας τὴν πνευματικὴ ὄραση τοῦ Σολωµοῦ, *«πάντ’ ἀνοικτά, πάντ’ ἄγρυπνα τὰ µάτια τῆς ψυχῆς µου»*, θὰ νιώθοῦµε πὼς µᾶς περιβάλλει µὲ τὴ ζεῖδωρη πνοὴ τῆς Ἀγάπης Της σὲ ἀσύνορα πλάτη ὡς Πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν.

Πόσο χαριτωµένα µιλᾷ γιὰ τὴν Ἀειπάρθενο Κόρη ὁ Ὅσιος Σιλουανὸς ὁ Ἀθωνίτης: *«Γῆ καὶ οὐρανὸς χαίρονται µὲ τὴν ἀγάπην Της. Ζεῖ στοὺς οὐρανοὺς καὶ βλέπει ἀδιάκοπα τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ δὲν ἠησηµονεῖ κι ἐµᾶς τοὺς φτωχοὺς κι ἀγκαλιάζει µὲ τὴν εὐσπλαχνία Της ὅλη τὴ γῆ κι ὅλους τοὺς λαοὺς»*. Κι ἐμεῖς ὁµολογοῦµε: *«Ψαλλοῖς Σὲ ἀνυµνοῦµεν, Κεχαριτωµένη, καὶ ἀσιγήτως τὸ Χαῖρε προσάγοµεν...»*. Ἀλλὰ καὶ ὁ καθένas µας ἀπ’ τὰ βάθη τῆς ὑπαρξῆς µας ἀφήνοµε κραυγὴ καρδιακὴ: *«Τὴν πᾶσαν ἐλπίδα µου εἰς Σὲ ἀνατίθηµι, Μῆτερ τοῦ Θεοῦ»*, παρακαλῶντας µὲ πίστη: *«Φύλαξόν µε ὑπὸ τὴν σκέπην σου»*.

« Ἄνοιξον ἡμῖν, εὐλογημένη Θεοτόκε... »

Τέσσερις ὥρες ποδαρόδρομο ἔπρεπε νὰ κάνει κανείς, ἀπ' τὸ χωριὸ στὴ χώρα νὰ φτάσει. Τέσσερις ὀλόκληρες ὥρες! Γι' αὐτὸ δὲν τὸ ἀποφάσιζαν εὐκόηλο ὅσοι τὸν δρόμο δὲν ἄντεχαν.

Ἡ Μάνα ὁμως ποὺ τὸ 'χε τάξει στὴ χάρη Της μὲ τὰ πόδια τὸν Δεκαπενταύγουστο νὰ πάει δὲν ὑπολόγιζε κόπο καὶ κούραση, ἀρκεῖ νὰ ἔφτανε· νὰ προσκυνήσει τὴ Βασίλισσα τ' Οὐρανοῦ· νὰ Τὴν παρακαλέσει· στὰ πόδια Της τοὺς πόνοους καὶ τὰ δάκρυα ν' ἀκουμπήσει καὶ κουράγιο ἀπὸ Κεῖνη νὰ πάρει, τὸν ἀγῶνα Της νὰ συνεχίσει. « Ἄνοιξον ἡμῖν, εὐλογημένη Θεοτόκε... ».

Πόσο λαχταροῦσε τούτη τὴ συνάντηση ἡ Μάνα μὲ τὴ Μάνα τ' Οὐρανοῦ! Γιατὶ ἤξερε· ναί, τὸ 'ξερε καλὰ πὼς ἡ «Βαγγελίστρα» ἀκούει μὲ προσοχὴ ὅλους τοὺς ἀδικημένους καὶ ὀρφανούς.

νο χρυσάφι καὶ σμαράγδια μέσα σὲ φωτοπέλαγα, ἡ θάλασσα συντροφεύει τὰ βήματά Της.

Ἀγέραστη ἡ ἐλπίδα Της, ψημένη μέσα στὸ ἡλιοπύρι τῆς καρτερίας καὶ τῆς ἀγρύπνιας, δίνει τώρα φτερὰ στὰ ἀδύνατα πόδια Της καὶ δύναμη στὸ κουρασμένο κορμί Της. Καὶ προχωρεῖ, ὅλο προχωρεῖ, καὶ ἀποξεχνιέται μέσα σὲ τούτη τὴν ὀλόχρυση ὥρα!

Κοντοζύγωνε πιά στὴ Χώρα, καὶ τὸ ψηλὸ καμπαναριὸ τῆς Μεγαλόχαρης Κυρᾶς τ' Οὐρανοῦ ξεχώριζε πιά καλὰ, τὴ στιγμή ποὺ ἡ νύχτα ἔφευγε ἀργὰ ἀργὰ, καὶ μιὰ γλυκιὰ αὐγὴ ξεπρόβαλλε πάνω ἀπ' τὰ χωράφια καὶ τὰ μικροξωκκλήσια, πέρα ἀπ' τοὺς λοφίσκους καὶ τὶς μακρινὲς πηλαγιές.

Ἔνα ἔνα ξυπνοῦσαν τὰ πουλιά, ἐνῶ ὁ ἥλιος ἀργοφάνηκε πίσω ἀπ' ἀληαργινὸ βουνό. Ἰέχειλῆ ἡ φύση ἀπ' τὴ δυνατὴ ὠραιότητά Της τοῦτο τὸ ὀλόφλογο πρωινό, ἀσίγαστο μεγα-

Σήμερα ποὺ ὁ κόσμος μας στενάζει καὶ ὁ πλανήτης μας σφραδάζει κάτω ἀπὸ τὰ ὄπλα καὶ τὰ ξίφη, σήμερα ποὺ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων πάνω στὴ γῆ πονοῦν καὶ πεινοῦν, ἔλα κοντά μας, «*πενομένων τροφῆ*».

«*Βακτηρία τυφλῶν*», τὸ χέρι Σου δῶσε μας, τὸν δρόμο μας νὰ βροῦμε!

Τώρα ποὺ τὸ ψέμα καὶ τὸ αἶμα τοῦ αἰῶνα μᾶς πνίγει, τώρα ποὺ ὁ πόνος καὶ ὁ φόβος τὴ ζωὴ μας κυβερνοῦν, «*σκέπη γενοῦ καὶ προστασία μας*», Παναγία Δέσποινα.

Δεκαπενταύγουστος. Παραμονὴ τῆς Παναγιᾶς. Νύχτα ἀκόμη· μιὰ νύχτα ἡουσμὲνη σπάταλα στοῦ φεγγαριοῦ τὴν ἀσημένια ἄχνη, καὶ ἡ Μάνα, γεμάτη λαχτάρια καὶ πόθο, κάνοντας τὸν σταυρὸ Της, τὸν δρόμο γιὰ τὴ χώρα παίρνει.

Ἀνάλαφρη ἡ ψυχὴ καὶ ἡ νοσταλγία Της, μέσα στὴ γλυκόφεγγη βραδιά, προχωρεῖ γεμάτη κουράγιο καὶ προσμονὴ κάτω ἀπ' τὸν ἀστροκέντητο οὐρανό, ἐνῶ πιὸ πέρα, βαθυγάλαζο μὲ πασπατεμέ-

ἡλιναρὶο γίνεται στὸν Πλάστη καὶ Δημιουργό, μέσα στὴν αὐγουσιاتیκη χαρμονή.

Σὲ λίγο καμπάνας ἦχοι ὀρθρινοί, μαζί μὲ θυμαριῶν θυμιάμα καὶ τῶν πουλιῶν ψαλμούς, ἀνεβαίνουν ἀπ' τὴ χλιαρὴ γῆ στὸν Οὐρανό! Χιλιάδες τώρα οἱ ψυχὲς οἱ πονεμένες ἔξω ἀπὸ τῆς «*Εὐσπλαγχνίας τὴν Πύλην*», γονατιστές, μὲ δάκρυα στὰ μάτια περιμένουν, ἰκετεῦουν, παρακαλοῦν.

« Ἄνοιξον ἡμῖν, εὐλογημένη Θεοτόκε... ».

Ἡ θλίψη, ὁ πόνος, ἡ ἀγωνία, ὁ σπαραγμός, μὲ λαμπάδες μικρὲς καὶ μεγάλες. «*Πάντων θλιβομένων ἡ χαρά...*», Σὲ καρτεροῦν! Μέσα στὴν πανάγια ἀγκαλιά Σου, μέσα στὴν ἀπέραντη καρδιά Σου, κλήσε τὸ δάκρυ καὶ τὸν πόνο μας, Σὺ, «*ἀδικουμένων προστάτις*».

Σήμερα ποὺ ὁ κόσμος μας στενάζει καὶ ὁ πλανήτης μας σφραδάζει κάτω ἀπὸ τὰ ὄπλα καὶ τὰ ξίφη, σήμερα ποὺ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων πάνω στὴ γῆ πονοῦν καὶ πεινοῦν, ἔλα κοντά μας, «*πενόμενων τροφή*».

«*Βακτηρία τυφλῶν*», τὸ χέρι Σου δῶσε μας, τὸν δρόμο μας νὰ βροῦμε!

Τώρα ποὺ τὸ ψέμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ αἰῶνα μᾶς πνίγει, τώρα ποὺ ὁ πόνος καὶ ὁ φόβος τῆ ζωῆ μας κυβερνοῦν, «*σκέπη γενοῦ καὶ προστασία μας*», Παναγία Δέσποινα.

Δεκαπενταῦγουστος, καὶ ἡ ἐλπίδα ἡ πίστη, ἡ προσμονὴ καὶ ἡ ἰκεσία ἀνηφορίζουν, γιὰ νὰ Σ' ἀνταμώσουν. Καὶ μέσα στοὺς ὕμνους τῆς καμπά-

νας, τῆς ψυχῆς, τοῦ κεριοῦ καὶ τοῦ λιβανιοῦ, τὸ νοτισμένο ἀπὸ τὰ δάκρυα νησί μας μπροστά Σου γονατίζει, «*Ἵψηλοτέρα τῶν Οὐρανῶν*».

Δεκαπενταῦγουστος, ἀπόβραδο. Ἰαγε, τί νὰ εἶπε ἡ Μάνα στὴ Μητέρα τοῦ Θεοῦ; Μίλησε ἡ ἴδια, ἢ μόνο τὰ δάκρυά της ἄφησε νὰ μιλοῦν;

Δυὸ σύννεφα, λαμποκοπώντας σὰν οὐράνια ἀρχιπέλαγα μέσα στὸν ἡλιοστάλακτο θρίαμβο τῆς δύσης, προχωροῦν καὶ ἀπομακρύνονται, καθὼς τὸ πελαγίσιο ἀεράκι τοῦ σούρουπου τὰ κυνηγᾷ. Τ' ἀποσπερνοῦ τώρα σήμανε ἡ ὥρα μέσα στὸ κιθιόχρωμο δειλινό.

«*Ἄξιον ἔστιν ὡς ἀληθῶς μακαρίζειν Σὲ τὴν Θεοτόκον...*».

Κυρία τῶν ἀγγέλων, δέξου τοὺς κτύπους τῆς πονεμένης καρδιάς μας σήμερα μαζί μὲ τὸ δάκρυ καὶ τὶς εὐωδίες τοῦ λιβανιοῦ!

ΜΑΡΙΝΑ ΦΡΑΓΚΑΚΗ

Στὸ Πάσχα τοῦ καλοκαιριοῦ

Ἵμορφα ξωκλήσια, τρισχαριτωμένα,
γιορτινὰ κτυπήστε τὶς χρυσὲς καμπάνες·
καὶ τοῦ Κόσμου οἱ μάνες
μπρός Της γονατῆστε, στὴ χρυσῆ γιορτὴ Της!

Τ' ἀργυρὰ καντήλια νὰ φεγγοβολήσουν·
καὶ στὰ θυμιατήρια, μύρα προσευχῆς·
στὸ χρυσὸ τὸ δεῖλι, ὄριο πανηγύρι!

Ἄνθη εὐωδιασμένα, ἄσπρα γιασεμιά·
μοσχομυρισμένα κρῖνα τοῦ βουνοῦ·
τὸ λεπτὸ σας μύρο ἀκουμπήστε ἀπόψε
στὴν Τρανὴ Κυρά!

Αὔρες ἀπαλές, καὶ πουλιῶν φωνές,
προσευχὲς οὐράνιες ψάλλτε Της γλυκὰ
μέσ' στὶς φυλλωσιὲς
στὴ χρυσῆ τὴν ὥρα!

Γῆ γαλάζια κι ἄσπρη· θάλασσες-στεριές,
προσκυνῆτρες πάλλι, ἀνοῖξτε τὶς καρδιές
καὶ διαλαλήστε ὕμνο μουσικὸ·
ὕμνο εὐγνωμοσύνης, στοῦ Θεοῦ τὴ Μάνα,
στὴ χρυσῆ γιορτὴ Της!!

ΜΑΡΙΝΑ ΦΡΑΓΚΑΚΗ

‘Ο Καραγκιόζης Τὰ βράδια τοῦ καλοκαιριοῦ, ὅπως παλιά

Πέρασα χθὲς ἀπὸ τὸ σπίτι τὸ παλιό μου, κι οἱ θύμψες σπῆσαν ξανὰ χορὸ τρελὸ στὸν λογισμό μου.

Εἶδα τὸ σπίτι τοῦ μικρούλη τότε γείτονα καὶ συμμαθητῆ μου, τοῦ Γιαννάκη, ὅπως τὸν φωνάζαμε τότε, μὲ τὶς παγκάδες ὀλόγουρα στὴ φιλόξενή του τὴν αὐλή. Ὅλα ὅπως ἦταν τότε, μὰ τίποτα δὲν ἦταν ὅπως παλιά! Κανεὶς ἀπ’ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἄλλοτε γέμιζαν ζωὴ τὸ νοικοκυρεμένο σπιτικό δὲν ἦταν ἐκεῖ.

Κάθισα στὴν παγκάδα. Ὁ χρόνος γύρισε πίσω, τότε ποὺ ἤμουν μικρὸ παιδί... Μέσα σ’ αὐτὴ τὴν αὐλὴ μεγάλωσαν ἀγαπημένα ἐπτά ξαδέλφια, συλληογίστηκα...

Σὰν ὄνειρο ἦρθαν στὸν νοῦ μου τὰ βράδια ἐκεῖνα τοῦ καλοκαιριοῦ, ποὺ τὸ δωμάτιο ποὺ ἦταν ἐμπρὸς μου φώτιζε τὸ φῶς τὸ ἀμυδρὸ τῆς λάμπας τοῦ πετρελαιοῦ, καὶ τὴν πόρτα του τὴ σκέπαζε ὁ μπερντές, ποὺ πάνω του ξεδιπλώνονταν οἱ πιὸ ὄμορφες ἱστορίες τοῦ Καραγκιόζη.

Ἔμεινα ὦρα πολλὴ νὰ ἀναποηῶ, νὰ ξαναζῶ στιγμὲς... Ξεχάστηκα!
Ἐνα δάκρυ κύλησε ἀπὸ τὰ μάτια μου, δίχως νὰ τὸ καταλάβω,
ζώντας ξανὰ ὅλες ἐκεῖνες τὶς ἀξέχαστες βραδιές,
ποὺ μέσα τους ἔκρυβαν τόσο μεγαλεῖο!
Δάκρυσσα, γιατί στιγμὲς τέτοιες δὲν ξανάρχονται!
Πέρασαν σὰν τὸ νεράκι μέσα ἀπὸ τὶς φοῦχτες μας,
κι ἔμεινε ἡ δροσιά του, γιὰ νὰ μᾶς τὶς θυμίζει.

Οἱ παλιοὶ φεύγουν, πετοῦν σὰν τὰ διαβατάρικα πουλιά, καὶ μένουμε ἐμεῖς οἱ νεώτεροι, νὰ ἀκοῦμε τὰ μιλήματα τῶν πρώτων μας χρόνων! Νὰ ἀναποηοῦμε καὶ νὰ θυμόμαστε! Ἐραγε, θᾶχουν οἱ σημερινοὶ νέοι κάτι νὰ θυμοῦνται ἀπὸ ἐμᾶς;

Σὰν νὰ ἄκουσα ξανὰ τὴ φωνὴ τοῦ Γιαννάκη σοβαρῆ, νὰ φωνάζει σὰν ἓνας μικρὸς ντελάλης:
« Ἀπόψε, στὸ σπίτι τῆς μητερούλης μου, θὰ παίξουμε Καραγκιόζη. Τὸ εἰσιτήριο εἶναι δυὸ δεκάρες, ἢ τέσσερα σπύρτα! ».

Ἡ παράσταση γινόταν στὸ σπίτι τῆς γιαιγιάς του, μόλις βράδιαζε, πού τὰ ἑπτὰ ἐγγόνια της τὴ λιάτρευαν καὶ τὰ λιάτρευε καὶ πού τὴ φώναζαν «μπερούλια». Σὰν ἐρχόταν τὸ ἀπόβραδο, ὅλα τὰ παιδιά τῆς γειτονιάς μαζεύομασταν στὴν αὐλίτσα τὴ μικρή, κι ἡ ὥρα κυλοῦσε, μὲ τὰ καμώματα τοῦ Καραγκιόζη. Ἡ εὐχαριστήσῃ μας ἦταν τόσο μεγάλη, πού μὲ γεμάτη τὴν ψυχὴ γυρνούσαμε στὸ σπιτικό μας.

Οἱ μεγαλύτεροι, ἄλλοι καθόντουσαν στὴν παγκάδα, κι ἄλλοι ἔφερναν μαζί τὰ σκαμνάκια τους. Ἐμεῖς καθόμασταν κατάχαμα στὴν αὐλή.

Βράδια εὐλογημένα, πρόσωπα χαρούμενα μᾶς περιτριγύριζαν. Ἀκόμα καὶ ἡ γριὰ ἀρχόντισσα, πού ἔμενε στὸ σπίτι τὸ ψηλὸ πού ἦταν ἀπέναντι, μὲ τὴ μαύρη της τὴ φορεσιὰ καὶ τὸ ἄσπρο τὸ τσιτωμένο μαλλὶ τῆς κεφαλῆς της καὶ τὸ βλέμμα τὸ αὐστηρὸ πίσω ἀπὸ τὰ ἄσπρα της γυαλιὰ, μπορεῖ νὰ μὴν κατέβαινε κάτω, ἀλλὰ γλυκαίνει τὸ πρόσωπό της, καθὼς ἀκουμποῦσε στὸ παραθύρι της, κι ἔτσι συμμετεῖχε κι ἐκείνη, μὲ τὸν δικὸ της τρόπο, στὴ χαρα τῆς γειτονιάς.

Ἀλλὰ καὶ ἡ Γλεντού, ἡ πιὸ παράξενη ἀπ' ὅλες τὶς γειτονίσσες, ἐρχόταν κι ἐκείνη! Ὅλοι τῆς κάναμε κῶρο νὰ περάσει, γιὰ νὰ μὴ μᾶς μαλώσει. Ὅμως στὸ πρόσωπό της ἐκείνο τὸ βράδυ ἀπλωνόταν ἡ καθοσύνη! Μᾶς χάριδεε τὸ κεφάλι, κι ἔφευγε τελευταία καὶ εὐχαριστημένη.

Ἀλλὰ καὶ ἡ Σοφία, μιὰ κοπέλα πού ἔμενε ὀλομόναχη, ἀπὸ τὸν πέρα μαχαλᾶ, ἐρχόταν κι αὐτὴ δειλὰ δειλὰ καὶ ἀκουμποῦσε στὸν τοῖχο, ἀπλωώντας ἐπάνω στὸν τραπέζι μὲ τὸ χεράκι της τὶς

δεκαροῦλες της. Μὰ ἔπαιρνε θάρρος, σὰν τῆς κάναμε κῶρο νὰ καθίσει. Ἔτσι, στὸ τέλος ἔφευγε χαμογελώντας. Μᾶς καθηνύχιζε καὶ χανόταν μέσα στὸ σκοτάδι τρέχοντας, ἵες καὶ πετοῦσε, ἀπὸ τὴ χαρὰ της!

Ἀκόμα καὶ οἱ ἄνδρες τῆς γειτονιάς, πού ἀνηφόριζαν ὅλοι ἀπὸ τὸ ἴδιο στενὸ, πού περνοῦσε ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς φιλόξενης μπερούλιας, γυρνώντας ἀπὸ τὴ δουλειὰ, γιὰ νὰ πᾶνε στὸ σπιτικό τους, σὰν μᾶς ἔβλεπαν, χαμογελοῦσαν, ἵες κι ἡ κούραση ἔφευγε μεμιάς ἀπὸ πάνω τους.

Ἔμεινα ὥρα πολὺ νὰ ἀναπολῶ, νὰ ξαναζῶ στιγμές... Ξεχάστηκα! Ἐνα δάκρυ κύλησε ἀπὸ τὰ μάτια μου, δίχως νὰ τὸ καταλάβω, ζώντας ξανὰ ὅλες ἐκεῖνες τὶς ἀξέχαστες βραδιές, πού μέσα τους ἔκρυβαν τόσο μεγαλεῖο!

Δάκρυσα, γιὰτι στιγμὲς τέτοιες δὲν ξανάρχονται! Πέρασαν σὰν τὸ νεράκι μέσα ἀπὸ τὶς φοῦχτες μας, κι ἔμεινε ἡ δροσιά του, γιὰ νὰ μᾶς τὶς θυμίζει.

Τὰ χρόνια διαβήκανε. Μεγαλώσαμε. Ἄνοιξαν καινούργιοι ὀρίζοντες μπροστά μας. Κι ἔτσι, πετάξαμε ψηλά! Καὶ ζήσαμε! Ἀλλὰ ὁ Καραγκιόζης ἔμεινε γιὰ πάντα μέσα στὴν ψυχὴ μας. Γιὰ νὰ ἀποζητοῦμε τὶς ξέγνοιαστες, τὶς γεμάτες ἀστέρια φωτεινὰ κι ἐλπίδες βραδιές πού μᾶς χάρισε.

Ἔτσι θὰ μείνει καὶ στὶς μετέπειτα γενιές. Γιὰτι δὲν εἶχε ἀπαιτήσεις. Γιὰτι μέσα ἀπὸ τὴ φτώχεια του πηγάζει τόσος πλοῦτος! Ὁ πλοῦτος τῆς ψυχῆς...

ΜΑΡΙΑ ΒΟΥΛΗ

Ἀκοίμητη Πρεσβεία!

Ἕμνοῦμε τῶν Ἀγγέλων τὴν Κυρία!
Ἡ χάρις Της τὸν νοῦ μας νὰ φωτίζει.
Ἡ ἐλπίδα μέσα μας νὰ πλημμυρίζει
γιὰ τὴν ἀκοίμητὴ Της Προστασία!

Ἡ Θεοτόκος εἶναι ἡ Πρεσβεία!
Σ' ἐκείνη ὑψώνουμε τὴν προσευχή μας,
νὰ προστατεύει πάντα τὴ ζωὴ μας.
Εἶναι ἀδιάκοπὴ μας Μεσιτεία!

Μὴ σκιάζεσθε γιὰ τὴ γλυκιὰ Ἑλλάδα!
Τὴν Παναγία ἔχει στὸ πλευρό της,
ὀλόφωτη καὶ ἄσβεστη λαμπάδα,
πού δέεται στὸν Γιό Της καὶ Θεό Της:
Ἡ δύναμή Του νὰ μᾶς ἀγκαλιάσει
κι ἡ εὐλογία Του νὰ μᾶς σκεπάζει!

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΔΕΦΝΕΡ-ΚΑΦΗ

Οί νέοι διψοῦν...

12 Αύγουστου. Παγκόσμια ημέρα νεολαίας. Μια μέρα αφιερωμένη παγκοσμίως στους νέους. Και τις άλλες τριακόσιες ἐξήντα τέσσερις; Τους ξεχνᾶμε τους νέους; Αὐτοὶ οἱ ἀόρατοι σοφοί, ποὺ καθιερώνουν παγκοσμιοποιημένες ἐπετείες, δίνουν τὴν ἐντύπωση καὶ στὸν πιὸ ἀδαῆ ὅτι ἢ πλανῶνται ἢ ὑποκρίνονται.

Παγκόσμια ἡμέρα νεολαίας! Μὲ παιδιὰ καὶ νέους ἀπεληπισμένους στὸν «ἀναπτυσσόμενο» κόσμον νὰ δημιουργοῦν στρατιές προσφύγων, γιατί μαίνονται στὴν πατρίδα τους ἐμφύλιοι πόλεμοι, ποὺ κάποιον ἐσκεμμένα μὲ σκοπὸ τὸ ὑλικὸ κέρδος ὑποκινοῦν (ἐκεῖ οἱ διάφορες ἐπαναστατικὲς ὀργανώσεις στρατεύουν μέχρι καὶ δεκάχρονα παιδιὰ). Ἄλλοι ἀρπάζουν τὴν εὐκαιρία τῆς ἀπόλυτης ἐξαθλίωσης καὶ ἐμπορεύονται μὲ κάθε τρόπο τὰ παιδιὰ χωρὶς συνείδηση. Καὶ στὸν πλεγόμενο ἀνεπτυγμένο κόσμον; Ἑκατο-

“Οἱ διαπιστώνουμε καθημερινὰ πὼς οἱ νέοι εἶναι ἀκάλυπτοι, ἀπροστάτετοι μπροστὰ σὲ ἓνα ἀνελέητο βομβαρδισμὸ μνημάτων καὶ εικόνων ἀπὸ τὴν τρυφερὴ νηπιακὴ ἡλικία μὲ τὰ «μοντέρνα» τερατώδη κινούμενα σχέδια ὡς τὶς ταινίες-φροντιστήρια γιὰ κάθε εἶδους καὶ κάθε μορφῆς ἀφύσικες καὶ ἐγκληματικὲς πράξεις. Ὁ φόβος ἐδραιώνεται

Ὁ ὑλισμὸς καὶ ὁ εὐδαιμονισμὸς ποὺ μᾶς σερβίρουν οἱ «πολιτισμένοι» σάρωσαν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ σαρώνουν κάθε τι γνήσιο, φιλότιμο καὶ ἀληθινὸ, ποὺ στηρίζεται σὲ πολιτισμικὴ παράδοση αἰώνων.

Ἄν δὲν ἀκοιουθεῖ ὁ νέος τὰ ξένα πρότυπα, τότε νομίζει πὼς εἶναι «ἄουτ», πὼς τὸ ἔχασε τὸ παιχνίδι! Πὼς τὰ καταφέραμε καὶ ἀποξενώσαμε τὰ νιάτα ἀπὸ τὸ ἀληθινὸ Νόημα καὶ κάθε τι πνευματικὸ, ὑγιές, ἀνώτερο, ποὺ νὰ τοὺς θυμίζει ὅτι εἶναι ἄνθρωποι, ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ σῶμα ἔχουν καὶ μιὰ ἀθάνατη ψυχὴ, ποὺ ἀσφυκτιᾷ ἀπὸ τὴν ὑλιστικὴ πίεση!

μύρια ἀνεργοὶ ἢ καθημερινὰ ἀπολυόμενοι ζοῦν μὲ τὴν ἀνασφάλεια καὶ τὸ ἄγχος. Τὸ νιώθουμε, τὸ ζοῦμε, γιατί πρῶτο θυμὰ τοῦ ὄλου συστήματος εἶναι ἡ πατρίδα μας. Οἱ νέοι μας εἶναι τὰ θύματα τῆς ἐγχώριας, τῆς εὐρωπαϊκῆς καὶ τῆς παγκόσμιας ἀναληγῆς. Εἶναι θλιβερὸ νὰ βλέπουν κάποιον στὸν νέον ὄχι πρόσωπον, ἀλλὰ πρᾶγμα. Ὅχι ἀνεξάρτητες ὀντότητες, ἀλλὰ ἐξαρτήματα μιᾶς... μηχανῆς!

στὴν εὐαίσθητη ψυχὴ τους καὶ μεταβάλλεται σὲ θυμὸ, ὀργὴ ἐναντὶα σὸ κατεστημένο. Κι ὕστερα κατηγοροῦμε τοὺς νέους γιὰ ἀνάρμοστη καὶ ἀντικοινωνικὴ συμπεριφορά! Σχεδὸν καθημερινὰ ἀκοῦμε στὶς εἰδήσεις γιὰ βία στὰ σχολεῖα μεταξὺ τῶν μαθητῶν, γιὰ τραμπουκισμὸ στὰ Πανεπιστήμια καὶ ἄλλα παρόμοια. Ἄραγε, ποῖος εὐθύνεται γι' αὐτὴ τὴν ἐκτροπή; Τὸ θέμα θέλει πολλὴ ἀνάληψη,

που δὲν χωράει στις ἐλάχιστες γραμμὲς ἐνὸς ἄρθρου.

Ὁ ὕλισμὸς καὶ ὁ εὐδαιμονισμὸς ποὺ μᾶς σερβίρουν οἱ «πολιτισμένοι» σάρωσαν καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ σαρώνουν κάθε τι γνήσιο, φιλότιμο κι ἀληθινό, ποὺ στηρίζεται σὲ πολιτισμικὴ παράδοση αἰώνων. Ἄν δὲν ἀκολουθεῖ ὁ νέος τὰ ξένα πρότυπα, τότε νομίζει πὼς εἶναι «ἄουτ», πὼς τὸ ἔχασε τὸ παιχνίδι! Πὼς τὰ καταφέραμε καὶ ἀποξενώσαμε τὰ νιᾶτα ἀπὸ τὸ ἀληθινὸ Νόημα καὶ κάθε τι πνευματικὸ, ὑγιές, ἀνώτερο, ποὺ νὰ τοὺς θυμίζει ὅτι εἶναι ἄνθρωποι, ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ σῶμα ἔχουν καὶ μιὰ ἀθάνατη ψυχὴ, ποὺ ἀσφυκτιᾷ ἀπὸ τὴν ὑλιστικὴ πίεση! Ναί, πίσω ἀπὸ τὸ σχισμένο τζίν, τὸ τατουάζ, τὸ ἀλλόκοτο μαλλὶ μὲ

τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Δωδεκάχρονο παιδί! Κι ὁμως, προτίμησε νὰ πεθάνει, παρὰ νὰ προδώσει Ἐκεῖνον, τὸ ἓνα καὶ μοναδικὸ ἰδανικὸ του. Τὸ παράδειγμα τοῦ νεαροῦ ἀγωνιστῆ εἶναι διαχρονικὸ καὶ πάντα ἐπίκαιρο σὲ ὅλες τὶς ἐποχές.

Ἡ γιορτὴ τοῦ ἁγίου Ταρσιζίου θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι πανελληνία (ἢ πανορθόδοξη, ἢ ἀκόμα καὶ παγκόσμια) γιορτὴ γιὰ τὰ νιᾶτα, γιὰ νὰ τοὺς θυμίζει τὸν ἀληθινὸ προορισμὸ τους. Ὅτι δὲν γεννήθηκαν γιὰ τὴ λήσπη τοῦ ὕλισμοῦ. Προορισμὸς τους εἶναι νὰ δυναμώσουν τὰ φτερά τους γιὰ πνευματικὰ φτερουγίσματα καὶ γιὰ γνώση ἀληθινή, ὅπως τὸ ἀδιάψευστο στόμα τοῦ Θεανθρώπου εἶπε: *«Νὰ γνωρίσετε τὴν ἀλήθεια, καὶ ἡ ἀλήθεια θὰ σᾶς ἐλευθερώσει».*

τὰ παρδαλὰ χρώματα, κρύβεται μιὰ νεανικὴ καρδιά ποὺ διψᾷ γιὰ ὄραμα, ἰδανικά, ἀλήθεια, καὶ ψάχνει νὰ βρεῖ κάτι πνευματικὸ. Κάποιοι παρασύρονται καὶ τὸ ψάχνουν στοὺς διάφορους «γκουρού», στὴ γιόγκα, σὲ μέντιουμ καὶ ἀστρολόγους. Ὅμως ἡ πηγὴ μὲ γάργαρα νερὸ ὑπάρχει. Ἄρα, ὑπάρχει ἐλπίδα αὐτὸ τὸ ὀλοζώντανο νερὸ νὰ κυλήσει μέσα τους.

Τρεῖς μέρες μετὰ τὴν «παγκόσμια ἡμέρα νεο-λαίας», στὶς 15 Αὐγούστου, γιορτάζει ἡ Παναγία μας, τὸ πρότυπο τῆς νεανικῆς πνευματικότητας καὶ ἀρετῆς, τὸ δοχεῖο τῆς Χάριτος. Τὴν ἴδια μέρα γιορτάζει ὁ ἅγιος Ταρσιζίος, ἄγνωστος γιὰ τοὺς περισσότερους. Ὅμως γιὰ ἀρκετοὺς νέους ὁ ἅγιος Ταρσιζίος εἶναι τὸ λήβαρό τους, τὸ πρότυπο τῆς ἀγάπης γιὰ τὸν Χριστό. Εἶναι ὁ νεαρότατος μάρτυρας τῆς ἐποχῆς τῶν διωγμῶν, ποὺ λιθοβολήθηκε, καθὼς μετέφερε στοὺς φυλακισμένους Χριστιανούς

Ἡ γιορτὴ τοῦ ἁγίου Ταρσιζίου θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι πανελληνία (ἢ πανορθόδοξη, ἢ ἀκόμα καὶ παγκόσμια) γιορτὴ γιὰ τὰ νιᾶτα, γιὰ νὰ τοὺς θυμίζει τὸν ἀληθινὸ προορισμὸ τους. Ὅτι δὲν γεννήθηκαν γιὰ τὴ λήσπη τοῦ ὕλισμοῦ. Προορισμὸς τους εἶναι νὰ δυναμώσουν τὰ φτερά τους γιὰ πνευματικὰ φτερουγίσματα καὶ γιὰ γνώση ἀληθινή, ὅπως τὸ ἀδιάψευστο στόμα τοῦ Θεανθρώπου εἶπε: *«Νὰ γνωρίσετε τὴν ἀλήθεια, καὶ ἡ ἀλήθεια θὰ σᾶς ἐλευθερώσει».* Θέλουν οἱ νέοι νὰ εἶναι «ἴν»; Νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθεια, καὶ τότε θὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὴν ὑποκρισία, τὸ ψέμα, τὴν ἀπάτη, γιὰ νὰ γιορτάσουν ὄχι τὴν παγκόσμια, ἀλλὰ τὴν προσωπικὴ γιορτὴ νεολαίας, ποὺ δὲν θὰ γραφεῖ ἐπιφανειακὰ στὰ ἡμερολόγια, ἀλλὰ βαθιὰ ΜΕΣΑ ΤΟΥΣ.

Έργασία: Παρελθόν, παρόν και μέλλον

Μεγάλο θέμα ή εργασία. Πάντα επίκαιρο, ἀλλὰ ἀκόμη περισσότερο στήν ἐποχή μας, ὅπου οἱ τρόποι καὶ οἱ ὅροι τῆς μεταβάλλονται ἄρδην, σχεδὸν νομοτελειακά, θὰ λέγαμε, μιὰ καὶ ὅλη ἡ ζωὴ ἀλλιάζει, ὅπως δὲν φανταζόμασταν πρὶν μερικὲς δεκαετίες. Πρὸς τὸ καλύτερο; Ἐξαρτᾶται

χρόνια ὁ μόχθος καὶ ὁ κόπος ἦταν σωματικός, συχνὰ ἐξουθενωτικός. Πρακτικὰ δὲν νοοῦνταν ἐργασία ἐκτὸς τῆς σωματικῆς, καὶ αὐτὴ ἦταν ἄρρηκτα συνδεδεμένη μὲ τὴν ἐπιβίωση: ὁ ἰδρώτας καὶ ὁ ἄρτος τοῦ παραπάνω χωρίου ἦταν δυὸ ὄψεις τοῦ ἴδιου νομίσματος. Μπορεῖ

ἀπὸ τὴν ὀπτικὴ γωνία. Πολλὰ γράφονται, πολλὰ νομοθετοῦνται στὶς μέρες μας, πολλὰ ὀδοφράγματα ὑψώνονται, σιγοβράζει μιὰ ἀντιπαράθεση, πού βέβαια (ὅπως ὅλες οἱ ἀνάλογες στὸ παρελθόν) μπορεῖ νὰ ξεκινᾷ ἀπὸ δικαιολογημένες ἐνστάσεις καὶ ἀνησυχίες, ἀλλὰ συντηρεῖται καὶ διογκώνεται ἀπὸ ὅσους ἔχουν ἀπώτερα συμφέροντα, πολιτικὰ ἢ οἰκονομικά. Ἄς ἐπιχειρήσουμε νὰ δοῦμε κάποιες πτυχὲς τοῦ θέματος ἀπὸ ἀπόσταση ψυχραιμίας, χωρὶς νὰ μπορούμε νὰ εἰσηγηθοῦμε ἰδίως.

«ἀριστοκράτες» νὰ ἐξασφάλιζαν τὸν δικὸν τους ἄρτο (ἢ καὶ τὸ παντεσπάνι τους) μὲ τὸν ἰδρώτα ἀλλήλων καὶ νὰ θεωροῦσαν ἀνάξιος γιὰ τὰ χέρια τους τὶς χειρωνακτικὲς ἐργασίες, ἀλλὰ ὁ Ἡσίοδος τὸν 7ο π.Χ. αἰῶνα βεβαίωσε ὅτι «*ἔργον οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη δὲ τ' ὄνειδος*». Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος ἐργαζόταν. Τὸ ἴδιο καὶ οἱ ἀπόστολοι, καὶ μάλιστα ὁ Παῦλος συμβούλευε τοὺς Θεσσαλονικεῖς: «*Εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω*» (Β' Θεσ., 3:10) (κάτι πού πολλὴ ἀργότερα ἀνέγραψαν οἱ Σοβιετικοὶ στήν πύλην τοῦ Κρεμλίνου). Γι' αὐτὸ καὶ ἀνὰ τοὺς αἰῶνες καὶ μέχρι σήμερα οἱ μοναχοὶ, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν προσευχὴν, τὴ μελέτην καὶ τὴν ἡσυχίαν, ἔχουν στὸ ἡμερήσιο πρόγραμμά τους καὶ τὸ «ἐργόχειρο».

Μεγάλο θέμα ἡ ἐργασία. Πάντα ἐπίκαιρο, ἀλλὰ ἀκόμη περισσότερο στήν ἐποχή μας, ὅπου οἱ τρόποι καὶ οἱ ὅροι τῆς μεταβάλλονται ἄρδην, σχεδὸν νομοτελειακά, θὰ λέγαμε, μιὰ καὶ ὅλη ἡ ζωὴ ἀλλιάζει, ὅπως δὲν φανταζόμασταν πρὶν μερικὲς δεκαετίες. Πρὸς τὸ καλύτερο; Ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ὀπτικὴ γωνία.

Μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου ἀναπτύχθηκε καὶ ἡ πνευματικὴ ἐργασία, πού μπορούσε νὰ γίνετα ἀπὸ μιὰ καρέκλα, ἀκόμη καὶ ἐξ ἀποστάσεως, χωρὶς ἰδιαιτέρη σωματικὴ προσπάθεια. Αὐτὴ ἔπαιρνε πολλὰς μορφές: μπορεῖ νὰ ἦταν π.χ. τήρηση βιβλίων καὶ ἀρχείων γιὰ τὴν ἐργασία ἀλλήλων, διεκπεραίωση ἐμπορικῶν συναλλαγῶν, συγγραφὴ κειμένων εἴτε διδακτικοῦ εἴτε ψυχαγωγικοῦ περιεχομένου, παροχὴ ὑπηρεσιῶν κάθε εἴδους, μέσα σὲ μιὰ κοινωνία πού γινόταν ὄλο καὶ πιὸ σύνθετη στὶς δομὲς καὶ τὶς λειτουργίες τῆς. Ὅσο ἀναπτύσσονταν οἱ μορφὲς αὐτές, τόσο γινόταν καὶ πιὸ ἐλλεικτικὴ ἡ ἰδέα: «*δοῦλεύω χωρὶς νὰ κουράζομαι*». Τὸ χωράφι, τὸ περιβόλι, ἡ οἰκοδομή, τὸ ἐργαστάσιο, ἔπαψαν νὰ εἶναι ἐργασιακοὶ στόχοι τοῦ κάθε νέου πού μεγάλωνε. Ἀντίθετα, τὸ γραφεῖο, τὸ ὠρᾶριο, ὁ κατοχυρωμένος μισθὸς καὶ τὰ ἐπιδόματα, οἱ θεσμοθετημένες ἄδειες καὶ ἄλλα παράπλευρα ὀφέλη ἐγίναν ζητούμενα ἀπὸ ὄλο καὶ περισσότερους. Ἀπὸ ἐκεῖ ξηπήδησε καὶ ἡ ἐπιθυμία γιὰ ἀνώτατη ἐκπαίδευση, πτυχία καὶ ἄλλα μορφωτικὰ προσόντα πού θὰ τοὺς ἐξασφάλιζαν «*τὰ πρὸς τὸ*

Ἱστορικὰ ἡ ἐργασία ἦταν συνυφασμένη μὲ τὸν μόχθο. Βιβλικὰ ὁ Ἄδὰμ τάχθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ στὸν Παράδεισο «*ἐργάζεσθαι αὐτὸν καὶ φυλάσσειν*» (Γεν., 2:15), καὶ ἡ ἐργασία αὐτὴ ἦταν ἀρχικὰ ἄκοπη. Ἡ πτώση τῶν Πρωτοπλάστων εἶχε ὡς συνέπεια τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ μόχθου («*ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου σου φάγη τὸν ἄρτον σου*» Γεν., 3:19). Ἐπὶ χιλιάδες

ζῆν χωρὶς νὰ σκάπτωσιν», ὅπως τὸ ἔθετε σκωπτικὰ ὁ Ἑμμανουὴλ Ροῦδης.

Μὲ τὴν ἐργασία βέβαια συμβαίνει κι ἓνα παράδοξο. Ἀφ' ἑνὸς μὲν θεωρεῖται ὡς παγκόσμιο δικαίωμα (καὶ ἔτσι προβάλλεται ὡς διεκδίκηση), ἀφ' ἑτέρου ὅσοι τὴν ἀπαιτοῦν θέλουν ὄλο καὶ πιὸ στενὰ ὄρια σ' αὐτὴν (λιγότερες ὥρες, περισσότερες ἀπολαβές), μὲ τελικὸ ἀποτέλεσμα τὸ ὀξύμωρο τῆς ἀπαιτήσης γιὰ ἐργασία χωρὶς ἐργασία (πιὸ ρεαλιστικά, γιὰ μισθὸ χωρὶς κόπο). Μὲ τὴ βιομηχανικὴ ἐπανάσταση οἱ βαριεὲς δουλειεὲς μπορεῖ νὰ ἔγιναν πιὸ εὐκόλες, ἀλλὰ οἱ μηχανεὲς ἄφησαν πάρα πολλοὺς

τικὴ κοινωνία: Χρειαζόμαστε ψωμί. Ὁ ἀγρότης θὰ ὀργώσει, θὰ σπείρει καὶ θὰ θερίσει τὸ χωράφι, ὁ μύλος θὰ ἀλέσει τὸ σιτάρι, ὁ ἔμπορος θὰ τὸ πουλήσει στὸν ἄρτοποιό, ἐκεῖνος θὰ ἐτοιμάσει τὸ ψωμί καὶ θὰ τὸ διαθέσει στὸν καθένα μας. Σὲ ἄλλο κλάδο τῆς ἀλυσίδας, ὁ βιομηχανικὸς ἐργάτης θὰ κατασκευάσει τὰ ἀγροτικὰ μηχανήματα, ὁ οἰκοδόμος καὶ ὁ τεχνίτης τὸν φούρνο καὶ τὰ καταστήματα, ὁ ὑπάλληλος θὰ ἐτοιμάσει τὶς ἄδειες καὶ τὶς ἄλλες ὑπηρεσιακὲς διαδικασίες ποὺ χρειάζονται, γιὰ νὰ λειτουργοῦν ὄλοιοι αὐτοῖ, ὁ λογιστὴς θὰ τηρεῖ τὰ βιβλία κ.ο.κ.

“Ὅλοιοι οἱ ἀναρίθμητοι κρίκοι τῆς ἀλυσίδας τῆς ἐργασίας μπορεῖ κάποια στιγμή νὰ ἀλλιάξουν, καὶ ἀπὸ ἄνθρωποι νὰ γίνουν κάποιου εἴδους μηχανεὲς. Ἡ ἀνάγκη γιὰ ἐργασία θὰ δημιουργήσει πιθανῶς νέους ἐνδιάμεσους «κρίκους». Αὐτὸ ὅμως ποὺ δὲν θὰ ἀλλιάξει (ὅσο τοῦλάχιστον ὑπάρχουν ἄνθρωπινα ὄντα) εἶναι ἡ ἀνάγκη γιὰ ψωμί καὶ γιὰ τὰ ἄλλα ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ἐπιβίωση ὄλων αὐτῶν. Καὶ αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ παραγάγει κανένας ὑπολογιστὴς καὶ κανενὸς εἴδους τεχνητὴ νοημοσύνη. Χωρὶς νὰ παραβλέπει κανεὶς τὴ συνεισφορὰ ὄλων τῶν τιμῶν ἐπαγγελματιῶν στὴν εὐρυθμὴ λειτουργία μιᾶς κοινωνίας, τὸ τελείως βασικὸ ἐπίπεδο ποὺ λήγεται ἀγροτοδιατροφικὸς τομέας θὰ εἶναι ἀναντικατάστατο. Ἡ ἀλήθεια αὐτὴ δὲν θὰ πρέπει ποτὲ νὰ λησμονεῖται.

ἐκτὸς ἐργασίας, μέχρι ποὺ οἱ ἄνθρωποι ἀπέκτησαν τὰ προσόντα νὰ ἐπιβλέπουν ἢ νὰ χειρίζονται τὶς μηχανεὲς, ἢ νὰ παρέχουν πιὸ σύνθετες ὑπηρεσίες. Τὸ ἴδιο καὶ σὲ ἀκόμη ἀνώτερη κλίμακα παρατηρεῖται καὶ στὴν ἐποχὴ μας, μὲ τὴν ψηφιακὴ πλεονεχία ἐπανάσταση, ποὺ ἀλλιάζει ριζικὰ τὰ δεδομένα στὸ περιβάλλον καὶ τὸ περιεχόμενο τῆς ἐργασίας. Σὲ ἓνα τόσο ρευστὸ περιβάλλον –ποὺ δὲν ξέρουμε ποῦ μπορεῖ νὰ μᾶς ὀδηγήσει ἀπὸ τὴ μιὰ μέρα στὴν ἄλλη– εἶναι τοῦλάχιστον ἀφελὴς ἀναχρονισμὸς νὰ περιμένουμε νὰ ἰσχύουν κανόνες ἄλλων ἐποχῶν. Ὅπως ξέρουμε καὶ ἀπὸ τὴ Βιολογία, ἡ ἐπιβίωση ἐνὸς ὀργανισμοῦ σὲ μεταβαλλόμενες συνθήκες ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν προσαρμοστικότητά του. Οἱ στάσιμοι ὀργανισμοὶ ἀπλῶς ἐξαφανίζονται.

Φυσικά, δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ καλύψει ὅλες τὶς πτυχὲς τοῦ τεράστιου αὐτοῦ ζητήματος σὲ λίγες γραμμές, ἀκόμη κι ἂν εἶχε ὅλες τὶς ἀπαιτούμενες γνώσεις. Ἄς σκιαγραφήσουμε ὅμως μιὰ πρόχειρη ἀλυσίδα ἐργασιακῶν ἀναγκῶν σὲ μιὰ σχημα-

“Ὅλοιοι οἱ ἀναρίθμητοι αὐτοὶ κρίκοι τῆς ἀλυσίδας τῆς ἐργασίας μπορεῖ κάποια στιγμή νὰ ἀλλιάξουν, καὶ ἀπὸ ἄνθρωποι νὰ γίνουν κάποιου εἴδους μηχανεὲς. Ἡ ἀνάγκη γιὰ ἐργασία θὰ δημιουργήσει πιθανῶς νέους ἐνδιάμεσους «κρίκους». Αὐτὸ ὅμως ποὺ δὲν θὰ ἀλλιάξει (ὅσο τοῦλάχιστον ὑπάρχουν ἄνθρωπινα ὄντα) εἶναι ἡ ἀνάγκη γιὰ ψωμί καὶ γιὰ τὰ ἄλλα ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ἐπιβίωση ὄλων αὐτῶν. Καὶ αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ παραγάγει κανένας ὑπολογιστὴς καὶ κανενὸς εἴδους τεχνητὴ νοημοσύνη. Χωρὶς νὰ παραβλέπει κανεὶς τὴ συνεισφορὰ ὄλων τῶν τιμῶν ἐπαγγελματιῶν στὴν εὐρυθμὴ λειτουργία μιᾶς κοινωνίας, τὸ τελείως βασικὸ ἐπίπεδο ποὺ λήγεται ἀγροτοδιατροφικὸς τομέας θὰ εἶναι ἀναντικατάστατο. Ἡ ἀλήθεια αὐτὴ δὲν θὰ πρέπει ποτὲ νὰ λησμονεῖται.

Δρ ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ
Ἱατρὸς Πνευμονολόγος

Ἄπὸ τὸ Φεστιβὰλ Ἑλληνικοῦ Τραγουδιοῦ Θεσσαλονίκης στὸν Διαγωνισμὸ Τραγουδιοῦ τῆς Eurovision

Ἡ μουσικὴ εἶναι ἡ τέχνη ποὺ βελτιώνει τὴ διάθεσή μας, μᾶς ἡρεμεῖ, μᾶς χαλαρώνει, καταπολεμᾷ τὰ ἀρνητικὰ συναισθήματα καὶ γενικὰ συμβάλλει στὴ βελτίωση τῆς ψυχικῆς ὑγείας. Ὅταν μάλιστα ἡ μουσικὴ συνοδεύεται ἀπὸ ὁμορφους στίχους, μᾶς ἀνεβάζει καὶ μᾶς συγκινεῖ.

Ἦκουσα μιὰ μέρα ἓνα τραγούδι ποὺ μοῦ ἔστειλε μιὰ φίλη στὸ Viber, καὶ ἀκούγοντας μόνον τὴν εἰσαγωγικὴ μελωδία, ξύπνησαν μέσα μου αἰσθήματα συγκίνησης καὶ νοσταλγίας. Ἦταν ἓνα τραγούδι ἀπὸ τὸ Φεστιβὰλ Τραγουδιοῦ Θεσσαλονίκης τὸ 1974, «Ποιὸς νὰ ξέρει στὸ βλέμμα Του πίσω τί κρύβει ὁ Θεὸς γιὰ μᾶς». Καταπληκτικοὶ στίχοι, ἐξαιρετικὴ μουσικὴ! Δικαίως πῆρε τὸ πρῶτο βραβεῖο!

Τὸ Φεστιβὰλ Ἑλληνικοῦ Τραγουδιοῦ Θεσσαλονίκης ξεκίνησε τὸ 1959, ἀρχικὰ στὴν Ἀθήνα, καὶ ἀπὸ τὸ 1962 μεταφέρθηκε στὴ Θεσσαλονίκη. Ὁ θεσμὸς διατηρήθηκε μέχρι τὸ 2008. Ἄπὸ τότε, ἔπα-

ψε νὰ ὑπάρχει Διαγωνισμὸς γιὰ τὸ καλλίτερο ἑλληνικὸ τραγούδι. Ἡ ποιότητα ὅμως τῶν τραγουδιῶν ποὺ παρουσιάστηκαν ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια ἔβαλε τὴ σφραγίδα τῆς στὸ ἑλληνικὸ τραγούδι, ἀλλὰ καὶ στὶς ψυχές μας.

Τὸ 1959, ἡ πρωτοεμφανιζόμενη Νανὰ Μούσχουρη τραγούδησε τὸ τραγούδι τοῦ Μάνου Χατζιδάκη «Κάπου ὑπάρχει ἡ ἀγάπη μου» καὶ κέρδισε τὸ Πρῶτο Βραβεῖο. Στὰ χρόνια ποὺ ἀκολούθησαν ἀκούστηκαν ὑπέροχα τραγούδια ἀπὸ ἀξιόλογους τραγουδιστές.

Ἄναζητησα καὶ ἄλλα τραγούδια τοῦ Φεστιβὰλ Θεσσαλονίκης στὸ Youtube, καὶ ἄκουσα τραγούδια παλιά, γνώριμα, ποὺ προσέχοντας περισσότερο τοὺς στίχους, ἐντυπωσιάστηκα ἀπὸ τὰ βαθιὰ νοήματά τους καὶ αὐτομάτως ἔκανα μέσα μου τὴ σύγκριση μὲ τὸν Διαγωνισμὸ Τραγουδιοῦ τῆς Eurovision. Ἐδῶ παρατηρεῖται τεράστια διαφορὰ σὲ ἦθος, σὲ εὐπρέπεια σὲ ποιότητα!

Στη Eurovision έχουμε προσπάθεια έντυπωσιασμού με την άμφιση, τον χορό, τα έφέ, την ηλεκτρονική μουσική, την έμφανή προσπάθεια να αναδειχθεί τὸ «διαφορετικό». Ἡ ψηφοφορία τῶν κρατῶν εἶναι ἄραγε ἀληθινὴ ἢ μήπως κατευθυνόμενη ἀπὸ κάποια κέντρα; Ὅ,τι κι ἂν εἶναι, τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἀρνητικό! Ὅχι μόνο δὲν γαληνεύει τὴν ψυχὴ, ἀλλὰ ἀναστατώνει καὶ κολλακεύει ἀνθρώπινα πάθη.

Ὁ Διαγωνισμὸς ἔχει πολιτικὸ χαρακτήρα, καὶ αὐτὸ ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὶς ψήφους ποὺ δίνει συστηματικὰ ἢ μιὰ χώρα στὴν ἄλλη.

Στὸν φετεινὸ Διαγωνισμὸ τῆς Eurovision, ἡ Ἑλλάδα ἐκπροσωπήθηκε ἀπὸ τὴν Κλαυδία, μὲ τὴ συγκληονιστικὴ φωνὴ καὶ τὸ τραγούδι « Ἀστερομάτα», ποὺ ἀναφερόταν στὸν ξεριζωμὸ των Ποιντῶν. Ἀμέσως μόλις ἀνακοινώθηκε ἡ συμμετοχὴ τῆς Ἑλλάδας μὲ τὸ συγκεκριμένο τραγούδι, ὑπῆρξε ἀντίδραση ἀπὸ τὴν Τουρκία.

Σὲ αὐτὸ τὸ τσίρκο ἐξευτελισμοῦ τῆς ἀνθρώπινης ὕπαρξης, ἡ Ἑλλάδα κατάφερε τὸ ἀκατόρθωτο! Ἔστειλε ἓνα ἀπλὸ κορίτσι μὲ ἐξαιρετικὴ φωνή, μὲ τραγούδι ποὺ ἐπιτέλους ἔχει ἐλληνικὸ στίχο. Ἡ Ἑλλάδα τόλημσε νὰ στείλει στὴν Εὐρώπη παράδοση καὶ ἀξιοπρέπεια. Ποιὰ ἦταν ἡ ἀντίδραση τοῦ κόσμου; Τὸ κοινὸ ὄρθιο χειροκροτοῦσε, καὶ μὲ τὶς ψήφους ὄχι τῶν ἐπιτροπῶν, ἀλλὰ τοῦ κοινοῦ, κατάφερε νὰ κερδίσει τὴν 6^η θέση, παρ' ὅλο ποὺ τὰ προγνωστικὰ τὴν ἔδειχναν τελευταία!

Ἀναζήτησα καὶ ἄλλα τραγούδια τοῦ Φεστιβὰλ Θεσσαλονίκης στὸ Youtube, καὶ ἄκουσα τραγούδια παλιά, γνῶριμα, ποὺ προσέχοντας περισσότερο τοὺς στίχους, έντυπωσιάστηκα ἀπὸ τὰ βαθιὰ νοήματά τους καὶ αὐτομάτως ἔκανα μέσα μου τὴ σύγκριση μὲ τὸν Διαγωνισμὸ Τραγουδιοῦ τῆς Eurovision. Ἐδῶ παρατηρεῖται τεράστια διαφορά σὲ ἦθος, σὲ εὐπρέπεια σὲ ποιότητα!

Ἄρκετὰ ἀσχοληθήκαμε μὲ τὴ Eurovision. Ἄς δοῦμε κάποιους στίχους ἀπὸ τραγούδια ποὺ πῆραν τὸ πρῶτο βραβεῖο τοῦ φεστιβὰλ Θεσσαλονίκης, ἔτσι, γιὰ νὰ μᾶς φτιάξουν τὴ διάθεση καὶ νὰ εὐχηθοῦμε νὰ ἔρθουν πάλι τέτοιες ἐποχές. Μπορεῖτε νὰ τὰ ἀναζητήσετε μὲ τὸν τίτλο τους στὸ Youtube, γιὰ νὰ ἀκούσετε τὰ τραγούδια.

Ἐχωρίζουμε τὸ τραγούδι τοῦ 1974 σὲ στίχους, μουσικὴ καὶ ἔρμηνεία Τόνη Βαβάτσικου, «Ποιὸς νὰ ξέρει στὸ βλέμμα Του πίσω τί κρύβει ὁ Θεὸς γιὰ μᾶς»:

*Πίσω ἀπ' τὸ ποτάμι ποὺ τρέχει εἶναι μιὰ πηγὴ
πίσω ἀπ' τὸ γλυκὸ τὸ φιλή μας εἶναι μιὰ ζωή.
Πίσω ἀπ' τὴ γλυκεῖα προσευχὴ μας εἶν' ἡ μοναξιά
πίσω ἀπὸ τὸ τάμα στὸν Ἅγιο, ἡ παρηγοριά.*

*Σύντροφέ μου σὲ ἄκουσα πάλι τὸν ἄνεμο νὰ
ρωτᾷς
ποιὸς νὰ ξέρει στὸ βλέμμα Του πίσω τί κρύβει ὁ
Θεὸς γιὰ μᾶς.
Ἄν μπορεῖς τὴν ἀπάντηση δῶσε πῶς βρέθηκες
καὶ ποῦ πῆς
ποιὸς νὰ ξέρει στὸ βλέμμα του πίσω τί κρύβει ὁ
Θεὸς γιὰ μᾶς.*

*Πίσω ἀπ' τὴ σιωπὴ τοῦ πατέρα εἶν' ἡ ὑπομονή
πίσω ἀπ' τὴ μεγάλη τὴ νίκη ἡ ἐπιμονή.
Πίσω ἀπ' τὸ φιλή τῆς μητέρας εἶναι ἡ στοργή,
πίσω ἀπ' τὴν κρυφὴ μας ἐλπίδα Θεέ μου εἶσαι
Ἐσύ!*

*Ποιὸς νὰ ξέρει πῶς ἔχει μοιράσει τὶς μέρες μας
τῆς χαρᾶς
ποιὸς νὰ ξέρει στὸ βλέμμα του πίσω τί κρύβει ὁ
Θεὸς γιὰ μᾶς!*

Ἐνα ἄλλο τραγούδι, τοῦ 1979, σὲ στίχους Σάσας Μανέτα καὶ μουσικὴ καὶ ἔρμηνεία Γιώργου Πολυχρονιάδη, «Ἄν ξανακατεβεῖς Χριστέ στὴ γῆ μας»:

*Ἄν ξανακατεβεῖς Χριστέ στὴ γῆ μας
δὲν πρόκειται κανεὶς νὰ Σὲ σταυρώσει
δὲ θὰ φορέσεις πιά ἀκάνθινο στεφάνι
οὔτε χολὴ κανέναν θὰ Σοῦ δώσει.*

*Εἴμαστε πιά πολιτισμένοι,
πάλιωσε πιά ὁ Γολγοθᾶς
ἔχουμε θάλαμο ἀερίων
θὰ Σὲ τελειώσουμε μὲ μῖα.*

Ἄν ξανακατεβείς Χριστέ στὴ γῆ μας
δὲ θά' σαι ἀπὸ τὸν Ἄννα στὸν Καϊάφα νὰ Σὲ
κρίνει
οὔτε καὶ θὰ γυρνᾷς στράτα τὴ στράτα
ὁ ὄχλος νὰ σὲ τραβάει καὶ νὰ σὲ φτύνει.

Εἴμαστε πιὰ πολιτισμένοι
ὅλα μας τώρα εἶν' ἀπλᾶ
βγάζουμε τόσες ἀποφάσεις
μέσα σὲ εἴκοσι λεπτά.

Μιὰ στροφή ἀπὸ τὸ τραγούδι τοῦ 1970 τοῦ
Κώστα Καπνίση σὲ ἔρμηνεία Τόλη Βοσκόπουλου,
« Ἀδέλφια μου ἀλητες πουλιὰ»:

Ὅποιος δὲν ξόδεψε
Γι' ἀγάπη τὴν καρδιά του,
ἔβαλε μόνος του φωτιὰ στὰ ὄνειρά του.

Ἡ συμμετοχὴ τοῦ 1977 σὲ στίχους καὶ μουσικὴ
Δῶρου Γεωργιάδη καὶ ἔρμηνεία Ἄννας Βίσηπ.

Πότε θ' ἀνοίξουμε μιὰ πόρτα στὴν καρδιά μας
νὰ νιώσουμε ὅλα τὰ ἄδικα δικά μας,
ὡς κάνουμε ἀπόψε μιὰν ἀρχή.

Ποιὸς ξέρει αὔριο ἢ μέρα τί θὰ φέρει
κι ἂν ἡ καρδιὰ νὰ συγχωράει δὲν ξέρει,
ὡς κάνουμε ἀπόψε μιὰν ἀρχή.

Κι ἂν εἶναι δύσκολος καιρὸς γιὰ ν' ἀγαπᾶμε
εἶν' ἡ καρδιὰ μας ματωμένη ἀπ' τὸν καημό
πᾶρτε κουράγιο ἀπ' τὴν Ἀλήθεια ποὺ ξεχνᾶμε
καὶ κάντε τὴ χαρούμενο σκοπό.

Πρῶτο βραβεῖο 1983, στίχοι καὶ μουσικὴ Βα-
σίλης Τσερέλης, ἔρμηνεία Πέτρος Καραῆης:

Ἦλιε μου καλέ μου Ἦλιε
τὰ χέρια μου ἀπλώνω
γιὰ νὰ μαζέψω Φῶς.
Ἦλιε μου καλέ μου Ἦλιε
μέσα στὴ Λευτεριά σου
πᾶρε με γιὰ νὰ ζῶ.

Ἐνα τραγούδι-προσευχὴ στὸν Ἠλίο τῆς Δικαιο-
σύνης νὰ φωτίσει τὶς ψυχὲς καὶ τὴ χώρα μας!

ΕΛΕΝΗ ΘΕΟΔΩΡΟΥ-ΤΖΟΥΜΑ
Ἐκπαιδευτικός

«Κυδάλιμον κήρ» Γεώργιος Στυλ. Κορρές (1940-2025)

Ο Γεώργιος Στυλ. Κορρές, όμοτιμος καθηγητής Αρχαιολογίας του Έθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών με καταγωγή από την Κωμιακή Νάξου, έφυγε από κοντά μας στις 31 Μαρτίου 2025. Από το 1973 έως το 2007 διετέλεσε πανεπιστημιακός διδάσκαλος. Ως διευθυντής των Ανασκαφών Πύλου υπό την αιγίδα της Ένωσης Αθήναις Αρχαιολογικής Έταιρείας συνέχισε και συνεπλήρωσε τις έρευνες του ακαδημαϊκού Σπυρ. Μαρινάτου, ανοίγοντας νέους ορίζοντες με τις πολυετείς ανασκαφές και δράσεις του στη

μείζονα αναφοράς της συμβολής του στην έρευνα της προμικηναϊκής και μυκηναϊκής Πύλου, αλλά και της αδιάλειπτης συνοχής των Ελλήνων.

Κορυφαίο εύρημα των ερευνών του υπήρξε το μυκηναϊκό στέμμα του θοηλωτού τάφου Ρούτση Μυρσινοχωρίου, το παλαιότερο γνωστό στην Ευρώπη (16^{ος} αι. π.Χ.). Η προσεκτική ανασύνθεση/ἀποκατάστασή του δίδει απάντηση/έρμηνεία για τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούντο χάλκινα και χρυσά ἐλάσματα που ανευρίσκονται κατά καιρούς σε ἀναμοχλευμένους κατά την

ἀρχαιότητα τάφους του Μυκηναϊκού κόσμου. Το ἐμβληματικό κτέρισμα, που ἐκόσμησε κεφαλές ἐξεχόντων Μυκηναίων, χωρίς να διαφοροποιηθεί ως τύπος στέμματος για ἡγέτες μεταγενεστέρων χρόνων στο διάβα της εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας, κοσμεί τὴ μεγάλη περιοδικὴ ἔκθεση «Πρίγκηπες τῆς Πύλου», ἡ ὁποία μετὰ τὴν παρουσίασή της στο Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Μεσσηνίας φιλοξενεῖται κατὰ τὸ τρέχον χρονικὸ διάστημα στο μυσεῖο Paul Getty τοῦ Λὸς Ἄντζελες.

Στὸ μείζον ἐπιστημονικὸ ἔργο του ἐκλιπόντος ἀναφέρεται ὁ τιμητικὸς τόμος τὸν ὁποῖον οἱ μαθητὲς του ἀφιέρωσαν σὲ αὐτὸν τὸ 2020 καὶ φέρει τὸν τίτλο «ΚΥΔΑΛΙΜΟΣ», ἀπὸ τὴν ὁμηρικὴ φράση «κυδάλιμον κήρ», που σημαίνει «εὐγενὴς καρδιά, εὐγενὴς ἄνθρωπος». Τὸ τετράτομο ἔργο καλύπτει τὸ εὐρύτατο πεδίο τῶν ἐνδιαφερόντων του: Γιὰ τὴν προϊστορικὴ ἀρχαιολογία. Γιὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Νεοκλασικισμοῦ, κατὰ τὴν ὁποία οἱ ἀξίες τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐπηρέασαν καὶ δια-

ἀρχαιότητα τάφους του Μυκηναϊκού κόσμου. Το ἐμβληματικό κτέρισμα, που ἐκόσμησε κεφαλές ἐξεχόντων Μυκηναίων, χωρίς να διαφοροποιηθεί ως τύπος στέμματος για ἡγέτες μεταγενεστέρων χρόνων στο διάβα της εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας, κοσμεί τὴ μεγάλη περιοδικὴ ἔκθεση «Πρίγκηπες τῆς Πύλου», ἡ ὁποία μετὰ τὴν παρουσίασή της στο Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Μεσσηνίας φιλοξενεῖται κατὰ τὸ τρέχον χρονικὸ διάστημα στο μυσεῖο Paul Getty τοῦ Λὸς Ἄντζελες.

Στὸ μείζον ἐπιστημονικὸ ἔργο του ἐκλιπόντος ἀναφέρεται ὁ τιμητικὸς τόμος τὸν ὁποῖον οἱ μαθητὲς του ἀφιέρωσαν σὲ αὐτὸν τὸ 2020 καὶ φέρει τὸν τίτλο «ΚΥΔΑΛΙΜΟΣ», ἀπὸ τὴν ὁμηρικὴ φράση «κυδάλιμον κήρ», που σημαίνει «εὐγενὴς καρδιά, εὐγενὴς ἄνθρωπος». Τὸ τετράτομο ἔργο καλύπτει τὸ εὐρύτατο πεδίο τῶν ἐνδιαφερόντων του: Γιὰ τὴν προϊστορικὴ ἀρχαιολογία. Γιὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Νεοκλασικισμοῦ, κατὰ τὴν ὁποία οἱ ἀξίες τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐπηρέασαν καὶ δια-

μόρφωσαν τους αξιακούς κώδικες της Ευρώπης. Για τον Έρρικο Σλήμαν, του οποίου υπήρξε λάτρης και ένθερμος μελετητής. Το άρχαιο του Γεωργίου Κορρέ για τον ρομαντικό σκαπανέα της Τροίας, των Μυκηνών, της Τύρινθος και του Όρχομενού θεωρείται παγκοσμίως μοναδικό, πηλαιοσύμμετρο από έμπειρα μελέτες για το ανασκαφικό έργο του πρωτοπόρου Γερμανού έρευνητή και εξέχουσα συμβολή στη μελέτη του περίφημου «Θησαυρού του Πριάμου» με ένδειξη παρακο-

όποια μετέδιδε όχι μόνον έπιστημονική γνώση, αλλά και νεανικό ένθουσιασμό για μάθηση, χαρακτήριζε την έπικοινωνία του ως καθηγητού με τους φοιτητές του, στον αντίποδα του «από καθέδρας διδασκάλου». Άνθρωπος με αταλάντευτες αξίες και αγάπη για την Ελλάδα, τη γλώσσα και τον πολιτισμό της, τις όποιες ούδέποτε έδαπάνησε σε πεδία δημοσίων σχέσεων και διπλωματίας. Πολλοί τιμηθείς για το έργο του από έπιστημονικά ιδρύματα του έξωτερικού και δημόσιους φορείς της Μεσσηνίας για τη συμβολή του στην ανάδειξη των αρχαιοτήτων της. Από τους τελευταίους ιδεολόγους και ρομαντικούς της αρχαιολογικής έπιστήμης.

Ός μία από τις πρώτες και παλαιότερες φοιτήτριες που τον ακολούθησαν στις ανασκαφές του στη Μεσσηνία και ως μέλος των Άνασκαφών Πύλου, ανακαλώ την όμορφη της έποχής εκείνης, που συνδέθηκε με τη νιότη και το άδηλον τότε αλλά γεμάτο ώραϊες προσδοκίες μέλλον μας. Τα φοιτητικά έτη 1975-1977, κατά τα όποια για πρώτη φορά μεγάλη όμάδα φοιτητών συμμετείχε στις ανασκαφές του και έγιναν κοινωνοί της αρχαιολογικής γνώσης έπι του πεδίου.

Άκάματος και χαϊκέντερος μελετητής. Διδάσκαλος πρᾶος, αγαθός, άμέριστα δοτικός, με άπαραμίλητη καλωσύνη και προσήνεια. Με τη μετριοφροσύνη του όντως πνευματικού ανθρώπου. Η άμεσότητα και ή θέρμη της συμπεριφοράς με την όποια μετέδιδε όχι μόνον έπιστημονική γνώση, αλλά και νεανικό ένθουσιασμό για μάθηση, χαρακτήριζε την έπικοινωνία του ως καθηγητού με τους φοιτητές του, στον αντίποδα του «από καθέδρας διδασκάλου». Άνθρωπος με αταλάντευτες αξίες και αγάπη για την Ελλάδα, τη γλώσσα και τον πολιτισμό της, τις όποιες ούδέποτε έδαπάνησε σε πεδία δημοσίων σχέσεων και διπλωματίας.

λήθηση των περιπετειών του. Πολυσιδής υπήρξε μάλιστα ό άγώνας του να αναδειχθεί/διασωθεί το ώραιότερο νεοκλασικό οικοδόμημα στο κέντρο των Άθηνων, το «Ίλιου Μέλαθρον» – έργο του φιλέλληνας Γερμανού αρχιτέκτονα Ernst Ziller και ιδιωτική κατοικία του Schliemann (νύν Νομισματικό Μουσείο).

Άκάματος και χαϊκέντερος μελετητής. Διδάσκαλος πρᾶος, αγαθός, άμέριστα δοτικός, με άπαραμίλητη καλωσύνη και προσήνεια. Με τη μετριοφροσύνη του όντως πνευματικού ανθρώπου. Η άμεσότητα και ή θέρμη της συμπεριφοράς με την

Η άλησμόνητη ανασκαφική έμπειρία που μετέδωσε και ή αγάπη που μᾶς ένέπνευσε για την έπιστήμη και τον τόπο βρήκαν ευδόκιμη συνέχεια για τους περισσότερους μαθητές του σε διάφορους τομείς της αρχαιολογικής έπιστήμης. Για άρκετούς, μεταξύ των όποιων και ή ύπογραφομένη, αυτή προέκυψε στους κόλπους της Άρχαιολογικής Υπηρεσίας. Η ένασχόληση με τη Μεσσηνία έπι συναπτά έτη (1980-2006) από τα τριανταπέντε της θητείας μου στην Έφορεία Αρχαιοτήτων Όλυμπίας, νέα αρχαιολογικά δεδομένα που προέκυψαν για τη μυκηνναϊκή τοπογραφία του νομού και

πλεῖστες ὄσες ἀναφορὲς στὸ ἐρευνητικὸ ἔργο τοῦ ἀειμνήστου δασκάλου μας, ἀποτελοῦν ἐλάχιστη συμβολή - ἀντίδωρον γιὰ ὅσα μᾶς δίδαξε.

Τὸ βάρος τῆς πνευματικῆς κληρονομιάς ποὺ κατέλιπε ὁ Γεώργιος Κορρὲς στοὺς συνεργάτες του τῶν Ἀνασκαφῶν Πύλου συνιστᾷ ἠθικὴ ἐπιταγὴ καὶ χρέος συνεχείας καὶ ὀλοκληρώσεως.

Ἡ «εὐγενὴς καρδιά» του ἔπαυσε νὰ κτυπᾷ. Ὁ παλμός της παραμένει ἐντὸς μας.

ΓΕΩΡΓΙΑ ΕΜΜ. ΧΑΤΖΗ-ΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ
Ἐπίτιμη Διευθύντρια Ἀρχαιοτήτων Ἡλείας
Μέλος τῶν Ἀνασκαφῶν Πύλου

Τὸ βάρος τῆς πνευματικῆς κληρονομιάς ποὺ κατέλιπε ὁ Γεώργιος Κορρὲς στοὺς συνεργάτες του τῶν Ἀνασκαφῶν Πύλου συνιστᾷ ἠθικὴ ἐπιταγὴ καὶ χρέος συνεχείας καὶ ὀλοκληρώσεως. Ἡ «εὐγενὴς καρδιά» του ἔπαυσε νὰ κτυπᾷ. Ὁ παλμός της παραμένει ἐντὸς μας.

Στὸ ἔμμετρο ποὺ ἀκολουθεῖ ὡς «ὔστατο χαῖρε», ὁ τίτλος παραπέμπει σὲ προσφιλεῖ ἑπισημοσύνη τοῦ ἴδιου πρὸς ἀγαπητοὺς του συναδέλφους καὶ φίλους. Ἀπολύτως ταιριαστὴ καὶ στὸν ἴδιο!

Παμφιλτάτω

Χρόνοι πολλοὶ κι ἂν πέρασαν, θαρρῶ πὼς ἦταν χθές,
πού, καρπαλίμως, προσηνὴς καὶ μειδιῶν προδήλως,
τοὺς φοιτητές σου ἀγκάλιασες, τοὺς δέχθηκες καὶ ἴδεις
πὼς ἔλαμψε ἀπ' τὰ γίασεμιά τοῦ Ἰουλίου ἢ Πύλου!

Χαρὰ ἦταν καὶ ὄφελος ἢ μάθηση κοντὰ σου.
Κόσμος κρυφούς μᾶς ἔδειχναν οἱ λόγοι κι ἡ ματιά σου.
Τὰ ἔργα σου – ὀρίζοντες μὲ ἄδηλον τὸ βάθος,
ἐνέπνεαν ἐλικυστικὸν ἀρχαιολογίας πάθος!

Δὲν θὰ τὸ μάθουμε ποτέ – ἦταν σωστὸς ἢ ἴλαθος
ὁ δρόμος ποὺ ἐπιλέξαμε γι' αὐτὸ τὸ ὠραῖο πάθος;
Ἄλλῃ' ἓνα εἶναι βέβαιον. Αὐτὴ ἡ διαδρομὴ μας
πορεία ὑπῆρξε δυνατὴ, βγαλμένη ἀπ' τὴν ψυχὴ μας!

Ὁ χρόνος ὁ γοργόπτερος, ποὺ πίσω δὲν γυρνάει,
μᾶς ἰλέει πὼς κάθε μας στιγμὴ ἀξίζει νὰ περνάει
μὲ πνεῦμα πάντοτε ὑψηλὸ καὶ ἠθικὸν ἀκμαῖον,
μὲ δύναμη ψυχῆς καὶ νοῦ, γιὰ κάθε τι ὠραῖον!

Μακρὺς ὑπῆρξε ὁ βίος σου, ἔμπλεως δημιουργίας,
ἢ Ἀγάπη ἦταν φάρος σου καὶ τῆς ψυχῆς μανδύας.
Τώρα μὲ ἀγγέλου πέταγμα ἐπέρασες τὴν Πύλην,
ὅπου τὸ Πνεῦμα ἀειθαλὲς ὑπερκερνᾷ τὴν Ὑλιν.

Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα στοὺς αἰῶνες

Λόγος εἶναι ἡ ἔκφραση τῆς ψυχῆς, τὸ «σκέπτεσθαι καὶ τὸ διανοεῖσθαι» τοῦ ἀνθρώπου, καὶ στὴν οὐσία εἶναι: ἡ Ἱστορία, ἡ Ἐπιστήμη καὶ ἡ Φιλοσοφία. Τὴν ἀνακάλυψή του προκάλεσαν: ἡ ἀπορία, ὁ θαυμασμός καὶ ἡ ἀναζήτηση τῆς ἀρχῆς τῶν ὄντων καὶ τοῦ κόσμου, μὲ λίγα λόγια ἡ κατανόηση τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ζωῆς.

Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ποὺ εἶναι ἡ ἀρχαιότερη ζωντανὴ πηγὴ γνώσης, μπόηλιασε τὶς γλῶσσες ὄλων τῶν λαῶν καὶ ἔγινε ἡ βάση τῶν ἐπιστημῶν. Ξεκινώντας ἀπὸ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, τὶς τραγωδίες καὶ τὶς κωμωδίες, τὴ φιλοσοφία καὶ τὴν ποίηση, ἔγινε ὁ χεῖμαρρος ποὺ πότισε τὴν παγκόσμια ποίηση καὶ φιλοσοφία, μὲ ἀποτέλεσμα κάθε τι παγκόσμιο νὰ

Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ποὺ εἶναι ἡ ἀρχαιότερη ζωντανὴ πηγὴ γνώσης, μπόηλιασε τὶς γλῶσσες ὄλων τῶν λαῶν καὶ ἔγινε ἡ βάση τῶν ἐπιστημῶν. Ξεκινώντας ἀπὸ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη, τὶς τραγωδίες καὶ τὶς κωμωδίες, τὴ φιλοσοφία καὶ τὴν ποίηση, ἔγινε ὁ χεῖμαρρος ποὺ πότισε τὴν παγκόσμια ποίηση καὶ φιλοσοφία, μὲ ἀποτέλεσμα κάθε τι παγκόσμιο νὰ εἶναι στὴν πραγματικότητα ἑλληνικόν.

Ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς λόγος ἐπικεντρώνεται στὶς τρεῖς μεγάλες ἀξίες ποὺ ὑπηρετεῖ: τὸ Ἀληθινόν, τὸ Ἀγαθὸ καὶ τὸ Ὡραῖο. Μὲ τὴν ἐξέλιξή του παράγει τὴν κριτικὴ σκέψη, ἀπαλλοτρίωνει τὴν ἀλήθεια ἀπὸ τὸ ψέμα, τὸ καλὸ ἀπὸ τὸ κακό, καὶ τελικὰ φθάνει στὴν ἰδέα τοῦ Θεοῦ.

εἶναι στὴν πραγματικότητα ἑλληνικόν. Μὲ τὴν τελειότητά της λειτούργησε πάνω ἀπὸ πέντε χιλιάδες χρόνια καὶ ἐν τέλει... ἐπέζησε.

Παρ' ὅλα αὐτὰ, τελευταῖα κλονίζεται ἀπὸ τὴν προσπάθεια κάποιων νεωτεριστῶν νὰ τὴν ἀπλοποιήσουν, καὶ παράλληλα «παραμορφώνεται» μὲ τὴν εἰσαγωγή ξένων λέξεων καὶ φράσεων.

Ἡ συνδρομὴ τῆς Ὁρθόδοξης Πίστεως καὶ Ἐκκλησίας στὴ διάσωση τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας, ὅλους αὐτοὺς τοὺς αἰῶνες, εἶναι ἀναμφισβήτητη. Ὡς γνωστόν, ἡ Καινὴ Διαθήκη γράφτηκε στὴν Ἀλεξανδρινὴ Κοινὴ (κοινὴ ἐλληνικὴ), δηλαδὴ τὴν ἐξελικτικὴ μορφή τῆς ἀρχαίας ἀττικῆς διαλέκτου, καὶ στὴν ἴδια γλώσσα μεταφράστηκε ἀπὸ ἐλληνοιστῆς Ἑβραίου ἢ Παλαιὰ Διαθήκη, μὲ τὴ μετάφραση τῶν Ὁ' (Ἑβδομήκοντα). Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι τὸν Δ' αἰῶνα ὁ Μέγας Βασίλειος κι ὁ Ἰωάννης Χρυσόστομος, στὰ κείμενα καὶ τὶς εὐχὲς τῆς Θείας Λειτουργίας, ἐπέλεξαν νὰ χρησιμοποιήσουν τὴν ἀττικὴ διάλεκτο, καὶ ὄχι τὴν τότε ὀμιλουμένη κοινὴ ἐλληνικὴ, πιστεύοντας ὅτι ἡ κλασικὴ ἀττικὴ μπορούσε νὰ ἐκφράσει καλύτερα τὴν ἱεροπρέπεια καὶ τὸ μυστήριο τοῦ δόγματος.

Στὴ συνέχεια, Οἰκουμενικὲς Σύνοδοι καὶ ὕμνο-γράφοι κρατοῦν τὴν ἀττικὴ γλώσσα, ποὺ συνεχίζει νὰ διδάσκει τὰ σκληρωμένα ἐλληνοπούλια, κατὰ τὰ χρόνια τῆς τουρκοκρατίας, μέσα ἀπὸ τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ λειτουργικὰ βιβλία. Κληρικοὶ καὶ μοναχοὶ διδάσκουν τὴν Ὀκτώηχο καὶ τὸ Ψαλτήρι στὰ παιδιά, μέσα στὰ σκοτεινὰ καὶ κρύα κελλιά τους.

Κανένας δὲν σκέφτηκε ὅλους αὐτοὺς τοὺς αἰῶνες νὰ μεταφράσει τὴ θεία λειτουργία στὴ δημόδη γλώσσα, ἀντίθετα ὅλοι προέτρεπαν νὰ διδάσκονται τὰ παιδιά τὴν ἐκκλησιαστικὴ-ἐλληνικὴ

ἐλληνικὴ γλώσσα ἔγινε ἡ ἐπίσημη γλώσσα τῆς αὐτοκρατορίας, ἐνῶ παράλληλα ἦταν ἡ γλώσσα τῆς Ἐκκλησίας. Βάση καὶ στυλοβάτες τῆς ἦταν οἱ τρεῖς Καππαδόκες: Μέγας Βασίλειος, Γρηγόριος Θεολόγος καὶ Γρηγόριος Νύσσης, ἐπίσης ὁ Ἰωάννης Χρυσόστομος, καὶ φυσικὰ οἱ πέντε Ἀναγεννήσεις τοῦ Βυζαντίου ποὺ ἀκολούθησαν: 1) Στὰ 400 μ.Χ. μὲ τὸ Πανδιδακτήριο, 2) ἡ Μακεδονικὴ Ἀναγέννηση στὰ χρόνια τοῦ Πορφυρογέννητου καὶ τοῦ Λέοντα Σοφοῦ, 3) ἡ Ἀναγέννηση στὰ 1040 μὲ τὸν Μιχαὴλ Ψελλὸ καὶ τὸν Σιφυλίνο, 4) ἡ Ἀναγέννηση τῶν Κομνηνῶν τὸν ΙΑ'-ΙΒ' αἰῶνα μὲ τὴν Ἄννα Κομνηνὴ, τοὺς Χωνιάτες καὶ τὸν Κωνσταντῖνο Μανασσῆ, καὶ τέλος 5) ἡ μεγαλύτερη ὄλων, αὐτῶν Παλαιολόγων τὸν ΙΓ'-ΙΔ' αἰῶνα μὲ τὸν Θεόδωρο Μετοχίτη, τὸν Μάξιμο Πλανούδη καὶ τὸν

Καὶ γεννῶνται δυὸ ἐρωτήματα: 1) Γιατί οἱ σημερινοὶ πτυχιούχοι μὲ τοὺς ὑπολογιστῆς δὲν μποροῦν νὰ βάλουν μιὰ περισπωμένη (καὶ ποιὸς φταίει γι' αὐτό...), ἐνῶ τὰ φτωχὰ Ἑλληνοπούλια ἐπὶ τουρκοκρατίας μάθαιναν, μὲ τὸ φῶς τῶν κεριῶν, ὅλες τὶς μορφὲς τῆς ἐλληνικῆς ἀπὸ τὸν Ὅμηρο μέχρι τὴν ἐποχὴ τους; Τοὺς ὑπεύθυνους λίγο-πολὺ τοὺς γνωρίζουμε. Καὶ 2) Τί προσέφερε ἡ Ἐκκλησία στὴ διατήρηση τῆς γλώσσας;

γλώσσα, ἀπὸ σεβασμὸ καὶ ἐπίγνωση τῆς ἀξίας τῆς. Πρῶτος ἀπ' ὅλους ὁ Πατροκοσμῆς προέτρεπε νὰ κτίσουν ἐλληνικὰ σχολεῖα, ἀφοῦ, ὅπως ἔλεγε: «ἡ Ἐκκλησία εἶναι στὴν ἐλληνικὴ». Ἐπίσης, ὁ ἅγιος Νικόδημος ὁ ἀγιορείτης τὸν 18^ο αἰῶνα χρησιμοποίησε τὸ ὀμηρικὸ ἰδίωμα μὲ τρόπο μοναδικό, μεταγλωττίζοντας μιὰ περικοπὴ, στὸν Ἑσπερινὸ τῆς Ἀγάπης, ἔχοντας ὅπως κι ἄλλοι πολλοὶ ἐπίγνωση τῆς ἀξίας τῆς γλώσσας.

Τὸ Βυζάντιο γιὰ 1123 χρόνια στάθηκε φρουρὸς καὶ προμαχῶνας μπροστὰ στὸν ἰσλαμικὸ κίνδυνο, προστατεύοντας μὲ αὐτοθυσία τὴ Δύση. Στὸ διάστημα αὐτὸ τὸ ἀρχαῖο ἐλληνικὸ πνεῦμα ζυμώθηκε μὲ τὸ χριστιανικὸ, σὲ μιὰ ἁρμονικὴ σύνθεση. Ἡ

Κωνσταντῖνο Ἀρμενόπουλο. Ὅλοι οἱ λόγιοι στὴ διάρκεια τῶν 11 αἰῶνων μὲ τὸ ἔργο τους διατήρησαν τὴ γλώσσα ἀειθαλῆ καὶ τὴν ἔκαναν ἀθάνατη.

Καὶ γεννῶνται δυὸ ἐρωτήματα: 1) Γιατί οἱ σημερινοὶ πτυχιούχοι μὲ τοὺς ὑπολογιστῆς δὲν μποροῦν νὰ βάλουν μιὰ περισπωμένη (καὶ ποιὸς φταίει γι' αὐτό...), ἐνῶ τὰ φτωχὰ Ἑλληνοπούλια ἐπὶ τουρκοκρατίας μάθαιναν, μὲ τὸ φῶς τῶν κεριῶν, ὅλες τὶς μορφὲς τῆς ἐλληνικῆς ἀπὸ τὸν Ὅμηρο μέχρι τὴν ἐποχὴ τους; Τοὺς ὑπεύθυνους λίγο-πολὺ τοὺς γνωρίζουμε. Καὶ 2) Τί προσέφερε ἡ Ἐκκλησία στὴ διατήρηση τῆς γλώσσας;

Εἶναι ἀπ' ὅλους ἀποδεκτὸ ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔσωσε μὲ τὴ Θεία Λειτουργία τὴ γλώσσα καὶ τὴ χρι-

σιανική μας συνείδηση, ακόμη και στις περιοχές που έπιβαλλόταν ή τουρκική γλώσσα. Η τουρκοφωνία έπιβλήθηκε άρχικα τόν 13^ο αιώνα, από τόν έμύρη τών Καραμανιδών Μωχαμέτ, διά πυρός και σιδήρου (έξισλαμισμός, γλωσσοκοπία κ.τ.λ.), στό Σεητζοϋκ Ρούμ, στην περιοχή του Ίκονιου. Ός γνωστό, μέ την καραμανλίδικη γραφή (έλληνικά στοιχεία-τούρκικες λέξεις) σώθηκε ή έλληνική αλφάβητος στην Καππαδοκία και σ' όλη τή Μικρά Άσία. Οί υπόδοϋλοι Έλληνες είχαν ανάγκη τήν

πέμβριος, δόξα-άρραβώνας, κιορ-κι όρᾶ = δέν βλέπει, δηλ. τυφλός κ.τ.λ.). Παράλληλα, ή έλληνική γλώσσα παρέμεινε άκέραια στό μοναστήρια και τις έκκλησίες, όπου... ούτως ή άλλως συνεχιζόταν ή διδασκαλία της. Και βέβαια, ή χρήση του έλληνικού αλφάβητου, στην καραμανλίδικη, διατήρησε τήν ανάμνηση τής έλληνικής καταγωγής και συγχρόνως προέτρεψε στην έκμάθηση τής έλληνικής γλώσσας και τήν ανακάλυψη τών θησαυρών της. Τόν 18^ο αιώνα θα κυκλοφορήσουν, έκτός από βιβλία, πολλές έφημερίδες στό καραμανλίδικο ιδίωμα, και άργότερα μέ τᾶ σουητανικά διατάγματα (Χάτι-Σεριφ και Χάτι-Χουμαγιούν) θα δοθούν έλευθερίες στις μειονότητες, και ή έλληνική γλώσσα θα διδάσκεται πλέον έλεύθερα στό περισσότερα μέρη, μέ δασκάλους που θα πληρώνονται από τους Έλληνες δημοέροντες.

Μπορούμε όλοι νά αναλογισθοϋμε τή σημασία που είχε για τις έπόμενες γενιές ή εύλαβική αυτή και μέ πολλές θυσίες φύλαξη τής έλληνικής γλώσσας, εκείνα τᾶ δύσκολα χρόνια.

Οί καιροί άλλαξαν. Τώρα τὸ πνεῦμα σιγεῖ, ἡ έθνική μας συνείδηση δοκιμάζεται και μιᾶ ξενική αλληλοτριώση δουλεύει ὕπουλα και μᾶς δηλητηριάζει. Είναι ή ώρα νά αντιδράσουμε, νά σώσουμε τή γλώσσα, νά μάθουμε τήν Ίστορία μας και νά ζωντανέψουμε τήν Παράδοσή μας.

**Γιατί αυτά είναι οί πυλῶνες και τᾶ θεμέλιά μας!
ΎAs φροντίσουν οί υπεύθυνοι, ᾶs φροντίσουμε κι έμεῖς...**

έλληνική αλφάβητο, για νά μπορούν νά διαβάζουν τᾶ έκκλησιαστικά-θρησκευτικά βιβλία, και ακόμη για νά αντικρούουν άργότερα τους Μισιονάριους που δραστηριοποιήθηκαν εκεί.

Έτσι τὸ Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο έπινσε τήν καραμανλίδικη γραφή (τόν 18^ο αιώνα, τὸ 1718) και αναλαμβάνει τήν προώθηση τών βιβλίων σ' όλη τήν επικράτεια. Άνοιγουν τυπογραφεία στην Κωνσταντινούπολη, τή Μονή του Κύκκου στην Κύπρο, τήν Καισάρεια, τή Βενετία, αλλά και στην Ελλάδα (στό νησιά του Ίονιου, τή Ναύπακτο, τήν Άρτα και αλληλοϋ), τή Μαύρη θάλασσα (Μαριούπολη), ακόμη και στό Μπρούκλιν (στη Νέα Ύόρκη). Η ιδιαίτερη αυτή διάλεκτος κράτησε άκέραιες τις όνομασίες: του έορτολογίου, τους μήνες, τις ήμέρες και πολλές καθημερινές λέξεις (άναχτάρ-κλειδί-άνοιχτήρι, παστάς-γάμος-νυφική παστάδα, Σεπέμβριος-Σε-

Όμως οί καιροί άλλαξαν. Τώρα τὸ πνεῦμα σιγεῖ, ή έθνική μας συνείδηση δοκιμάζεται και μιᾶ ξενική αλληλοτριώση δουλεύει ὕπουλα και μᾶς δηλητηριάζει. Είναι ή ώρα νά αντιδράσουμε, νά σώσουμε τή γλώσσα, νά μάθουμε τήν Ίστορία μας και νά ζωντανέψουμε τήν Παράδοσή μας. Γιατί αυτά είναι οί πυλῶνες και τᾶ θεμέλιά μας!

ΎAs φροντίσουν οί υπεύθυνοι, ᾶs φροντίσουμε κι έμεῖς...

Πηγές: Κωνσταντίνος Χολέβας (Περιοδικό Νέας Έστίας), Δέσποινα Άμασλίδου (Όσα δέν ἤξερα για τὸ Βυζάντιο), Γαρυφαλλιά Καλαμπόκη (περιοδικό: Ό Κόσμος τής Έλληνίδος), διαδίκτυο.

Τὸ ἀρμάτωμα τοῦ κοπαδιοῦ

Οἱ μπιστικοὶ ἀπ' τὴν Ἄμφλιανη, οἱ βλάχοι ἀπ' τὸ Βελιούχι,
τινάζουν ἀπ' τὶς κάπες τους τὴν πάχνα τῆς αὐγοῦθλας,
τὴν πάχνα, τὴν ἀσπρόπαχνα καὶ τ' οὐρανοῦ τὶς στάθλες,
καὶ πᾶνε ἀπάνω στὰ βουνά, στὰ ὀρμάνια γκιζερᾶνε,
στὰ ὀρμάνια καὶ στὶς ρεματιῆς καὶ στὰ βαθιὰ φαράγγια,
νὰ βροῦνε ἀχούς, πολλοὺς ἀχούς, ποὺ κουβαλᾶει ὁ ἀγέρας,
ἀχούς γιὰ τ' ἄλλαφρὰ κυπριὰ καὶ τὰ βαριὰ κουδούνια,
γιατὶ ταχιά ἀρματώνουνε καὶ πρόβata καὶ γίδια.
Ἄκοῦν κρέμασες ποὺ κυλᾶν, ἀκοῦν νεροῦ γαργάρες,
ἀκοῦν καὶ τὰ πετούμενα τοῦ ἀγέρα καὶ τοῦ λόγγου
καὶ σ' ὅλα στέλνουν μήνυμα καὶ σ' ὅλα παραγγέλλουν,
παράγγειλαν στὸν κότσουφα, μήνυσαν στὴ γαλιάντρα,
γιὰ νὰ τοὺς στείλουν τὶς λαλιές, τὶς ὀμορφες φωνές τους,
τὴν τσιροβάκα αὐτιάστηκαν, κοντὰ στὸ μεσημέρι,
εἶπαν καὶ στὸ γλυκάηδο κι αὐτὸ γιὰ νὰ τοὺς δώσει
ἀπὸ τὸν ποθοπλάνταχτο κεληδισμό, ποὺ λῆει
σίντας χαράζουν τὰ βουνὰ καὶ σίντας σκάει ἡ αὐγοῦθλα.
Χιλιάδες κλέβουνε φωνές, ἀχούς μυριάδες παίρνουν.
Κουδούνια ἀρμάθες κρέμονται στῆς στρουγγας τὰ παλιούκια,
λαμπρὰ στολίδια τῆς βουῆς, πλουμίδια τῆς ἀχούρας,

κοιμούνται και προσμένουνε για να γλυκοξυπνήσουν.
 Οί ουρανοί τὸ θόλο τους λαμπραίνουν μὲ τ' ἀστέρια,
 ξεγδύνονται τὰ ρούπετα, καινούργιο ροῦχο βάνουν.
 – Μπάκα, μεγάλη τσέλιγκα, τρανὲ καὶ ξακουσμένη,
 τ' ἄγριο φιδοπουκάμισο ξεντύθηκαν τὰ φίδια,
 βγάνε κι ἐσὺ ἀπὸ πάνω σου τὴν κάπα σου τὴ σιούτα
 κι ἔμπα μὲς στὸ κοπάδι σου καὶ χρυσαρμάτωσέ το.
 Κι ὁ μέγας ἀρχιτσέλιγκας, ὁ πρῶτος ὁ σκουτέρης,
 ἀστράφτει, φέγγει ἀπὸ χαρά, τ' ἀρμάτωμα προστάζει.
 – Ἄιντεστε, τσοπανόπουλα κι ἐσεῖς οἱ βλαχοποῦλεις,
 ἕνα κούτσουρο δῶστέ μου, γιὰ νὰ στρωθῶ, νὰ κάτσω,
 νὰ στρίψω τὸ μουστάκι μου, νὰ σιάξω τὸν τσαμπά μου,
 στὰ γίδια καὶ στὰ πρόβατα τ' ἀρμάτωμα νὰ κάμω,
 τί μοιάζουν σὰν τὴν ἐκκλησιά πού σήμαντρο δὲν ἔχει,
 μουγκάθηκαν τὰ σύπληγα, μουτέψαν τὰ λογγάρια,
 βουβάθηκαν καὶ τὰ βουνά, τόσον καιρὸ τὰ δόλια,
 χωρὶς ἀντίλαλο κυπριοῦ καὶ κουδουνιοῦ ἀχούρα.
 Γιαννακογιῶργος ἀρχινᾷ καὶ τὴν κοπὴ στολίζει,
 Γιώτης, Καητσούλιας, Πάπουτσας, Γκουζούνης, Ζαραντώνης,
 Σκλήβος, Βεζύρης, Στεφανής, Χολέβας, Γιατσινάρης,
 Κρίντας ἐκεῖθε στρώνεται, Νταής, Σάπιος, Νταφλιούκας
 καὶ Κραββαρίτης καὶ Τσιφτῆς καὶ Νιάφας καὶ Μπαρτσώκας.
 Οἱ κρεμαστάδες κάθονται πεζούλι σὲ πεζούλι,
 μονάτοι εἶναι οἱ πλιότεροι, ἄλλοι δυό-δυὸ ἀρματώνουν.
 Σταυροκοπιούνται, φτύνουνε τὰ χέρια κι ἀρχινᾶνε.
 Λαιμοκρεμοῦν στὴν κάτσινα πανώρια κλαπακιόρα,
 βάνουν βραχνὸ στὴν κάλεσα, σιάζουν μουγκὸ στὴ γρίβα,
 πιάνουν στὴ γριβοκάλεσα λαγαριστὸ κουδούνι,
 ξηντάρι σταίνουν στὴ σπανή, στὴ φλόρα βδομντάρι,
 περνᾶν στὴ ἡάγια σύβαρο, πανάλαφρο στὴν τσιούλα,
 πλατύστομο στὴ βάκρινα, λιβαδινὸ στὴ ἡάγια,
 ψιλὸ στὴν караμπάσικη, χοντρὸ στὴ μαρτζελάτη,
 στὴ μούρκα, στὴν μπασιούρικη, στὴ μούσκουρη, στὴ σπύθω
 σταίνουν, σὰν φουσκαμποῦρκες ἡές, κοιλιάρικα παφίλια
 καὶ στὴ χειλιὰ τὴν κορμερή, πού στὴ θρεφτὴ σφαξιά τῆς
 μικρὸ δὲν καταδέχεται νὰ κουβαλήει βροντάρι,
 μὲς σὲ κουθῶρι ξομπλιαστό, φορᾶν διπλὸ κουδούνι,
 πού στέκεται ὄξω τὸ τρανὸ καὶ τὸ μικρὸ εἶναι μέσα
 καὶ παραμέσ' ἀπ' τὸ μικρὸ τὸ καμπανοβαρίδι.
 Ἕνας γαλιανοκούδουνο θηλιάζει στὴ γαλιάρα,
 ἄλλος στὸ στέρφο πρόβατο πιάνει στερφοκούδουνο,
 στὴ ζάρκα μεσοκούδουνο στεριώνει ἄλλος, τὴν κρούτα
 στολίζει ἄλλος μὲ κυπριστό, στ' ἄσπρο ρογγάτσικο ἄλλος,
 στὸ λουῖτο καὶ στὸ πούρνικο ρίχνει κουδούνι ὀϊδιο,
 στὸ στραβομύτικο ὁ πλαιῖνος τὸ κριάρι κόθρο δένει,
 τὸ κλεῖ, τ' ἀνοῖ, νὰ ἰδεῖ ἂν καλὰ δουλεῖ τὸ ρουβάλι
 καὶ στὸ γκεσέμι τὸ τρανὸ, πού σέρνει τὸ κοπάδι,

κάποιος, όπου 'χει ἀπ' ὄλους τους τσοπάνικο μεράκι,
γιατὶ σὲ κούνια ἢ μάνα του, βρέφος σὲ σαρμανίτσα
τὸν κούνησε κι αὐτιάσθηκε χίλιων λογιῶν τραγούδια,
τώρα μὲ διπλοκλειδωτὴ καὶ πυξαρένια ζεύγη
κρεμάει μπίπα τριοκίαιρη, κρεμάει βαριὰ κουδούνα,
πού 'χει πιρτσίνια στὰ πλευρά, σκαρπιάδες κεντημένους,
πού 'χει τὸ στόμα τὸ φαρδὺ καὶ τὸ μακρὺ γλωσσίδι.
Κι ἀλλοῦ, ἕνας γερο-μπιστικός, πὶδὸ γνωστικός ἀπ' ὄλους,
στὴν προβατίνια τὴν καλή, πού μοιλαῖμικ' εἶναι,
σιάζει καντήλα μὲ κλειστὸ τὸ στόμα, πού 'χει μέσα
λιβάνι, ἕνα μικρὸ σταυρὸ κι εἰκόνημα ἕν' ἀκόμα,
μὲς στὸ προβατοκόπαδο γιὰ νά 'ναι φυλαχτάρι.
Ἵνας ἀρχισέλιγkas στὸν ἄλλῃον χουχοτάει.
– Ἔ, ἔ, πῶς πᾶν' τὰ γιδερά, χτουράει τ' ἀρμάτωμά τους;
– Τῶρ' αὐτὰ πιά ἀρματώθηκαν, τώρα τὰ καμαρώνω,
τώρα τὰ συχνομοιολῶ, τὰ γηλοκομελιετῶ.
– Γιὰ ἰδὲς τὸ σιοῦτο τὸ τραῖ τὴ μυταριὰ φοράει.
μὴν τὸ πηλαγιάζ' ἢ ἀρματωσιά, σὰ γέρνει κατὰ πίσω
καὶ στὸ κουλουροστέφανο ἀνακρατάει καὶ σέρνει
ἐφτάκυρη κι ἐφτάφωνη ντουζίν' ἀριαδιασμένη,
στὴ μέσ' ἢ πίπα κρέμεται, στὴ μεσαδιὰ ἢ μπουζούκα
καὶ τρία καμπάνια ἀπὸ δεξιὰ κι ἀπὸ ζερβὰ ἄλληλα τόσα.
Τήρα παστέλα ἢ καψαλή, τήρα τροκάρ' ἢ ντρένια,
θώριασ' ἐκεῖθε πῶς σπιθᾶν καὶ ζίγια καὶ χαρχάνια
στ' ἀστάλωτα τραγόπουλα καὶ στὰ μικρὰ κατσίκια,
σειέται ἢ κοντοτσιγγάνικη, τῆς σειέται κι ὁ τσιαφούτης,
κρατιέται ἀραχωβίτικο τρικάλι στὴ βετούλα,
τράκα λιδωρικιώτικη γυαλίζει στὴν κατράνω,
βαστάει μεσοηογγίτικο ζουρνὰ ἢ μπουήλουκιάρια,
ἢ μπέστρα σαλωνίτικο, βραχωριανὸ ἢ σαγόνα
καὶ μὲ καρπενησιώτικο ἢ λιάρια καμαρώνει
κι αὐτὴ ἢ καρθαύτω κι ἢ ψαριὰ κι ἢ ἀλπάκω κι ἢ τσιμπίδω
ἄλλη μὲ ξεροτσόκανο, μὲ καμπανόκυπρο ἄλλη
κι ἄλλες μὲ γαλιάρόκυπρο σπητές-σπητές προβάλλουν.
Μεριὰ κι οἱ μπακατάρηδες, μεριὰ κι οἱ μικροβλάχοι
στολίζουν γίδια, πρόβατα μ' ὀλόμορφα βροντάρια.
– Σκιάζομαι, βλάχο, σκιάζομαι, τοῦτον, τὸν ἄλλῃον χρόνο,
χοντρὸ χαλάζι νὰ μὴ 'ρθεῖ, δαρτὴ βροχὴ μὴν πέσει
καὶ μουσκεφτοῦνε τὰ λουριὰ καὶ τὰ σχοινιὰ σαπίσουν
καὶ ξελυθοῦν τὰ κόθρα τους καὶ πέσουν τὰ κουδούνια.
– Ἄξιος ἐγὼ 'μαι τσέλιγkas, στὸν τσάρκο καὶ στὴ στρούγγα,
ἄξια 'ναι καὶ τὰ χέρια μου, ἄξια καὶ τὰ κοπίδια,
ἔφκισσα κόθρ' ἀπὸ κρανιά, νὰ διπλοθηλικώνουν,
κόθρα ὄμορφα καὶ σκαλιστὰ καὶ μυριοπλουμισμένα.
Ἵλλη μέρα τὰ ζωντανὰ οἱ μπιστικοὶ ἀρματώνουν
κι ἐκεῖ τὸ βράδυ πού σχολᾶν καὶ τὴν ἀρμάτα παύουν,
λόγια χρυσὰ στὸν τσέλιγκα, παινάδες ἀραδιάζουν.

– Σένα σοῦ πρέπει, τσέλιγκα, σὸν ἄξιος πού 'σαι ἀφέντης,
 στὶς βλαχοστράτες νὰ περνᾷς, στὰ σιάδια νὰ παγαίνεις
 μ' ἄρματωμένα πρόβατα, μ' ἄρματωμένα γίδια,
 ἄρματωμένα μὲ κυπριά καὶ μὲ βαριά κουδούνια.
 Πάηι σοῦ πρέπει, ἀφέντη μας, νά 'χεις κουδουνιασμένα
 καὶ τὰ γκεσεμοκρίαρα μ' ἕνα χρυσὸ κουδούνι,
 μ' ἕνα χρυσό, μ' ἕνα ἀρχυρό, μ' ἕνα μαλαματένιο,
 νὰ σέρνουν τὰ κοπάδια σου μὲ τρίδιπλο καμάρι,
 γιὰ τὴν τρανή τους κορμαριά, γιὰ τὴν περπατησιά τους
 καὶ γιὰ τὰ ὁμορφοκάμωτα καὶ θαμαστὰ βροντάρια.
 Κι ἀκόμα ξαναπρέπει σου, γιὰ τὶς ἄρματωσιές τους
 κι ἐσὺ διπλὰ νὰ χαίρεσαι, διπλὰ νὰ καμαρώνεις,
 καθὼς βαριά θ' ἀντιηλοῦν, καθὼς θ' ἀχολογᾶνε
 τὸ καλοκαίρι στὰ βουνὰ καὶ τὸ χειμῶ στους κάμπους,
 νὰ κάνουν τὸν ἀνήφορο, ν' ἀχᾶνε σὸν μελίσσια,
 νὰ κάνουν τὸν κατήφορο, νὰ βάζουν σὸν ποτάμια,
 νά 'ναι σκάηες ὁ ἦχος τους, πολὺφῶν' ἡ βουή τους,
 νὰ κουδουνᾶν, νὰ τσοκανᾶν καὶ νὰ χαλᾶν τὸν κόσμο
 κι ὁ κόσμος, πού θὰ τ' ἀγρικᾶ, νὰ ξέρει ἀπ' τὸ βουπτό τους
 ποιανοῦ κοπάδι ροβολᾶ, ποιανοῦ κοπή διαβαίνει.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝΔ. ΣΑΝΤΑΡΜΗΣ

Γλωσσάρι

ἀγρικῶ = ἀγρικῶ, καταλαβαίνω, αισθάνομαι.

ἀληπάκω, *ἡ* = γίδα κοκκινόχρωμη, σὸν τῆς ἀλεποῦς τὴν τρίχα.

Ἄμπηλιανη (*σήμερα Σταυροπηγή*), *ἡ* = χωριὸ τῆς Εὐρυτανίας, πού βρίσκεται νοτιοανατολικά,
 στὸ βουνὸ Ὁξυά, σὲ 1220 μ. ὑψόμετρο.

ἀπλοκέρικη, *ἡ* = γίδα μὲ κέρατα ἴσια καὶ ἀπλωμένα ἢ ὄρθια ἢ πλάγια.

ἀραχωθίτικο, *τό* = κουδούνι γιὰ πρόβατο ἢ γιὰ γίδι, φτιαγμένο στὴν Ἀράχωβα Βοιωτίας.

ἀρμάθα, *ἡ* = σύνολο ἀπὸ ἴδια ἀντικείμενα περασμένα σὲ σύρμα ἢ σχοινί.

ἀρμάτα, *ἡ* = βλέπε: *ἀρμάθα*.

ἀρμάτωμα, *τό* = ἐξοπλισμὸς τοῦ προβατιοῦ ἢ τοῦ γιδιοῦ μὲ κουδούνι, ἐξοπλισμὸς

ἀρματωμένο, *τό* = τὸ πρόβατο ἢ τὸ γίδι πού ἔχει κουδούνι στὸ λαιμό.

ἀρματώνω = φορῶ πλήρη ἐνδυμασία, περνῶ κουδούνι στὸ λαιμὸ τοῦ προβατιοῦ ἢ τοῦ
 γιδιοῦ, ἐξοπλίζω.

ἀρματωσιά, *ἡ* = ἐξοπλισμὸς, σύνολο ἐνδυμασίας.

ἀστάηλωτο, *τό* = αὐτὸ πού δὲν ἔχει ἀκόμη μεστώσει, ἀσχημάτιστο, ἄγουρο.

αὐτιάζομαι = στήνω αὐτὶ καὶ ἀκούω, ἀφουγκράζομαι.

ἀχός, *ὁ* = ἦχος, βουή.

βάζω = βουίζω, σπκῶνω θόρυβο δυνατό.

βάκρινα, *ἡ* = προβατίνα μὲ μαῦρο πρόσωπο καὶ μαῦρα αὐτιά, βάκρα.

βδομνητάρι, *τό* = κουδούνι ἀξίας ἑβδομηντα λεπτῶν.

βετούλα, *ἡ* = θηλυκὸ κατσίκι ἐνὸς ἔτους.

Βελούχι, *τό* = βουνὸ τῆς Εὐρυτανίας, βορειοανατολικά τοῦ Καρπενησιοῦ.

βραχνό, *τό* = κουδούνι μὲ βραχνὸ ἦχο.

βραχωριανό, τό = κουδούνι φτιαγμένο στο Άγρίνιο (Βραχώρι).
βροντάρι, τό = κουδούνι, προσωνόμο από το βρόντο που κάνει.
γαλάρα, ή = προβατίνα ή γίδα που γαλακτοφορεί.
γαλαροκούδουνο, τό = κουδούνι προβατιού ή γιδιού, που το ζώο γαλακτοφορεί.
γαλαρόκυπρος, ό = κουδούνι για γίδα που γαλακτοφορεί.
γαλιάντρα, ή = άγροδίαιτο πουλί, στο μέγεθος της σιταρήθρας, έχει χρώμα γαιώδες με έπιξαν-
 θες βούλλες στο σώμα και έπιξανθη, έπίσης, στενή λωρίδα στις άκρες των πηδαλιούχων
 φτερών του, στο μπροστινό μέρος του λαιμού έχει ένα μαύρο περιλαίμιο, από το πλάτος
 του όποιου γνωρίζεται αν είναι άρσενική ή θηλυκή ή γαλιάντρα, ή θηλυκή, με στενό
 περιλαίμιο, δέν τραγουδά, ή άρσενική, ή άοιδός, γεμίζει με το γλυκό λάλημά της τις
 σιταροεκάσεις, κάνοντας άτελείωτους κύκλους στον άέρα.
γχεσέμι, τό = το κριάρι ή το τραγι που όδηγεί το κοπάδι, σουρτάρης, σουρτης.
γχεσεμοκρίαρο, τό = το κριάρι που όδηγεί το κοπάδι, σουρτάρης, σουρτης.
γλωσσίδι, τό = προκοειδές έλθασμα, λεπτό επάνω και χοντρό κάτω, που κρέμεται μέσα στο
 κουδούνι και κινούμενο χτυπά τα χείλη του κουδουνιού και δημιουργείται ήχος.
γρίβα, ή = προβατίνα με μαύρα και γκριζα μαλλιά σ' όλο το σώμα.
γριθοκάλλεσα, ή = προβατίνα μαυρόγκριζη με στίγματα στην όψη, στα πόδια και στα αυτιά.
διπλοθηλυκώνω = κουμπώνω διπλά.
έφτάκυρη, ή = ντουζίνα με έφτα μπρούντζινα κουδούνια, για άρσενικό ή θηλυκό γίδι.
ζάρκα, ή = προβατίνα ή γίδα που δέν έχει τρίχωμα, γυμνομάλλα, ξεμπλέτωτη.
ζερθά, ή = ή άριστερή μεριά.
ζεύηλα, ή = ξύλινο στεφάνι για το κρέμασμα του κουδουνιού στο ζώο.
ζήλι, τό = μικρός μπρούντζινος κύπρος για κατσίκια, γερακόκυπρος, κουδουνάκι.
ζουρνάς, ό = κύπρος μπρούντζινος με όξυ ήχο, για γίδια, γκαμαλιθιάσας.
θηλιάζω = κουμπώνω.
κάλλεσα, ή = προβατίνα με άσπρο σώμα και με μαύρα στίγματα στο πρόσωπο ή στα πόδια
 ή στ' αυτιά.
καμπάνι, τό = στενόμακρος όρειχάλκινος κύπρος με έλληψοειδή βάση, κυλινδρικού σχήματος,
 με μικρό κύπρο μέσα σ' αυτόν, που χρησιμεύει ως γλωσσίδι, και λέγεται παράκυπρος,
 είναι δέ το καμπάνι κυπρι της ντουζίνας (βλέπε λέξη: *ντουζίνα*).
καμπανοβαρίδι, τό = μεταλλικό γλωσσίδι.
καμπανόκυπρος, ό = μεγάλο όρειχάλκινο κουδούνι, για γχεσέμι.
καντήλα, ή = κουδούνι προβατιού με πλάτια κοιλιά, που κάτω στενεύει και άντικριστά, ψηλά
 στις πλάτες, είναι λίγο μυτερό.
κάπα σίβα, ή = χειμωνιάτικο πανωφόρι, μακρύ, μαύρο ή σκούρο, από γιδόμαλλο, με κα-
 τσούλλα, μανίκια και τσέπες βαθιές, χρώματος σταχτοκαφέ σκούρου (αυτή την κάπα
 φορούσαν οι βλάχοι στο χωριό μου, το Άρχάνι της Φθιώτιδας). Υπάρχει και ή άσπρη
 κάπα ή καφέ, που είναι καμωμένη από πρόβιο μαλλί, με κατσούλλα, μανίκια και τσέπες.
καραμπάσκη, ή = προβατίνα με πρόσωπο και πόδια σκούρα καστανά και στο άλλο σώμα
 άσπρη, μπάκαβη, караμπάσια.
καρλαύτω, ή = γίδια με μακριά και κρεμαστά αυτιά.
κατράνω, ή = γίδα κατάμαυρη, σαν το κατράμι.
κάτσινα, ή = προβατίνα με βαθύ καστανό χρώμα.
καψηλή, ή = γίδα ή προβατίνα που έχει το χρώμα του έπιφανειακά καψηλισμένου, σταχτο-
 κόκκινη, σταχτοκαφέ.
κλαπακιόρα, ή = κουδούνι με βαρύ ήχο.
κόθρο, τό = ξύλινο ή πέτινο περιλαίμιο, που μπαίνει στα γιδοπρόβατα για το κρέμασμα του
 κουδουνιού, στεφάνι, κουλούρα, ζεύηλα.
κοιλιάρικο, τό = κουδούνι διευρυμένο στην κοιλιά του.
κοντοτσιγγάνικη, ή = χαμηλοκέρατη γίδα (*τσιγγάνι*, τό = κέρατο).
κοπή, ή = το κοπάδι των προβατιών ή των γιδιών.
κορμαριά, ή = εΰσωμη γίδα ή προβατίνα.
κουθώρι, τό = περιλαίμιο ξύλινο ή πέτινο για πρόβατο ή γίδι, από το όποιο κρεμιέται το
 κουδούνι, κουλουροστέφανο, κόθρο, στεφάνι.

κουλουροστέφανο, τό = βλήπε: *κουθώρι*.
κουφά (για ζῶα), *τά* = τὰ γιδοπρόβατα που εἶναι ἀποστερημένα ἀπὸ τὸν ἦχο τοῦ κουδουνιοῦ.
κρانيά, ἡ = φυλλοβόλο δένδρο, ἔχει φύλλα χνουδωτά στὴν ἐπιφάνεια, τὰ ἄνθη του εἶναι κίτρινα μὲ μυρωδιὰ κανέλλας, τὸ ξύλο του εἶναι σκληρὸ, κατάλληλο γιὰ τὴν κατασκευὴ ἐργαλείων, μὲ τὸν κόκκινο, ξυνόστιφο καρπὸ του παρασκευάζεται μαρμελάδα καὶ ποτὸ, τοὺς σκληροτράχηλους τσοπάνηδες τοὺς ἴενε κρانيάδες.
κρέμαση, ἡ = καταρράχτης, ραϊδιό.
κριάρι, τό = τὸ ἀρσενικὸ πρόβατο.
κρούτα, ἡ = προβατῖνα που ἔχει πολλὴ μικρὰ κέρατα.
κυπρί, τό = κουδούνι γιὰ γίδι, μὲ σφυριχτὸ καὶ ὄξυ ἦχο.
κυπριστό, τό = κουδούνι μὲ σφυριχτὸ ἦχο.
λαγαριστό, τό = κουδούνι μὲ καθαρὸ ἦχο.
λάγια, ἡ = προβατῖνα μαύρη.
λιάρα, ἡ = ἀσπρόμαυρη γίδα.
λιθαδινό, τό = κουδούνι προβατιοῦ που βόσκει σὲ λιβάδι.
λιδορικιώτικο, τό = κουδούνι γιὰ γίδι, φτιαγμένο στὸ Λιδορῖκι Φωκίδας.
λιόπρα, ἡ = γίδα μὲ χρῶμα κανελί.
λογγάρι, τό = πυκνὸ δάσος.
λοῦτο, τό = κριάρι που δὲν ἔχει ὄρεξη γιὰ ὄχευση.
μαθαματένιο, τό = κουδούνι καμωμένο ἀπὸ χρυσάφι.
μαριζελάτη, ἡ = προβατῖνα μὲ δύο σαρκώδεις καὶ ἐπιμήκεις προεξοχές, που κρέμονται κάτω ἀπὸ τὸν λαιμό, σὰν σκουληράκια, σκουληρικάτη.
μεσαδιά, ἡ = κάτι που βρίσκεται στὴ μέση, μεσαία.
μεσοκούδουνο, τό = κουδούνι μὲ μέτριο μέγεθος.
μοθαίμικη, ἡ = ἡμερο, ἦσυχη.
μονάτος, ὁ = μόνος.
μουγκό, τό = κουδούνι μὲ βουβὸ καὶ λιγὸ ἦχο.
μούρκα, ἡ = γίδα μὲ σκοῦρο καὶ μουντὸ χρῶμα.
μούσκουρη, ἡ = προβατῖνα μὲ μούρη ἀπὸ μπαλώματα μαῦρα, ἄσπρα καὶ καφέ.
μουτεύω = μένω ἄλληλος, μουγκεύω.
Μπάκας Θεόδωρος = μεγάλος τσέλιγκας μὲ πρόβατα ἀπὸ τὴν Ἄμφλιαν τῆς Εὐρυτανίας, τὸ χαρακτηριστικὸ του ἦταν ὅτι εἶχε φαρδιὲς πλάτες καὶ τόση σωματικὴ δύναμη διέθετε, που ἄπλωνε τὰ χέρια του, πιανόταν ἕνας ἀπὸ δῶ καὶ ἄλλος ἀπὸ κεῖ καὶ τοὺς ἔφερνε γυροβολιά!
μπακατάρης, ὁ = ὁ βλάχος μὲ λίγα πρόβατα.
μπακίρι, τό = κουδούνι χάλκινο.
μπασιούρικη, ἡ = μαύρη προβατῖνα σ' ὅλο τὸ σῶμα, μὲ ἄσπρο τὸ κάτω μέρος τοῦ λαιμοῦ.
μπέστρα, ἡ = γίδα που ἔχει μαῦρο καὶ ἄσπρο χρῶμα, παρδαλή.
μπίπα, ἡ = κουδούνι γιὰ πρόβατα καὶ γιὰ γίδια, μὲ μεγάλῃ κοιλιὰ καὶ περισφιγμένο στόμα, βαρὺ 3-4 ὀκάδες, που ὁ ἦχος του εἶναι: πίπ, πίπ, λέγγεται καὶ πίπα, μπιμπίκα, μπιμπιζα, μπουζούκα, κουδούνα.
μπιστικός, ὁ = μισθωτὸς βοσκός.
μπουζούκα, ἡ = βλήπε λέξη: *μπίπα*.
μυταριά, ἡ = συγκρότημα ἀπὸ λωρίδες δεμένες στὸ μέτωπο τοῦ κριαριοῦ ἢ τοῦ τραγιοῦ ἢ τοῦ μεγαλόσωμου γιδιοῦ, ὥστε νὰ κρατοῦν στὴ θέση του τὸ περιλαίμιο μὲ τὸ κουδούνι, γιὰ νὰ μὴν πηλγώνονται, ἀπ' τὴν τριβή, οἱ ὦμοι καὶ ὁ λαιμὸς τοῦ ζῶου.
ντουζίνα, ἡ = ἡ ντουζίνα φοριέται στὸ γκεσέμι τὸ τραγί, ἀποτελεῖται ἀπὸ μιὰ λαμαρινένια πίπα, που εἶναι τοποθετημένη στὴ μέση, καὶ ἀπὸ 6 μπρούντζινα κυπριά, 3 δεξιά καὶ 3 ἄριστερά, τὰ ὁποῖα λέγονται καμπάνια ντουζίνα φορᾶ καὶ τὸ γκεσέμι κριάρι, που συγκροτεῖται ἀπὸ 4-5 κουδούνια λαμαρινένια, μεγάλα, ὄχι πίπες, που μοιάζουν μὲ γαλιανοκούδουνα.
ντρένια, ἡ = γίδα ἢ προβατῖνα μὲ ὄμορφο τὸ πλάσιμο τοῦ σώματός της.
ξεροτσόκανο, τό = λαμαρινένιο κουδούνι τοῦ γιδιοῦ μὲ μουγκὸ ἦχο.
ξηντάρι, τό = κουδούνι ἀξίας 60 λεπτῶν.
ζομπλιαστό, τό = στολισμένο μὲ ποικίλα, διακοσμημένο.
ὄϊδιο, τό = ὄμοιο.

ὀρμάνι, τό = πυκνὸ δάσος, λόγκος, ρουμάνι.

παινάδα, ἡ = ἐγκώμιο, ἀρετή.

παστέλλα, ἡ = κουδούνι γιὰ γίδια, μὲ πλάκὲ καὶ μακρὸ σχῆμα, τσοκάνι.

παφίλι, τό = κουδούνι τσίγκινο γιὰ γίδια.

πάχνα, ἡ = ἡ πρῶν ἡ δροσιά, ποὺ ἐπικάθεται στὰ φύλλα τῶν φυτῶν καὶ τῶν δένδρων, τσάφι, ἀσπρόπαχνα.

πίπα, ἡ = κουδούνι, γιὰ πρόβια καὶ γίδια, μὲ μεγάλη κοιλιὰ καὶ περισφιγμένο στόμα, βαρὺ 3-4 ὀκάδες, ποὺ ὁ ἦχος τοῦ εἶναι: πίπ, πίπ, λέγεται καὶ μπίπα, μπίμπιζα, μπιμπίκα, μπουζούκα, κουδούνα.

πιρτσίνι, τό = στολίδι ποὺ γίνεται στὸ ξύλινο στεφάνι τοῦ κουδουνοῦ τοῦ προβατιοῦ καὶ τοῦ γιδοῦ.

πούρνικο, τό = κριάρι ποὺ δὲν ἔχει ὄρεξη γιὰ ὄχουση.

πράτο, τό = πρόβατο.

προβατίνα, ἡ = θηλυκὸ πρόβατο.

πυξαρένια ξεύλα, ἡ = στεφάνι γιὰ τὸ κρέμασμα τοῦ κουδουνοῦ, τὸ ὁποῖο στεφάνι γίνεται ἀπὸ πυξάρι, δένδρο ἀειθαλές, ποὺ τὸ σκληρὸ ξύλο τοῦ εἶναι κατάλληλο γιὰ ξυλογλυπτική.

ροβολῶ = τρέχω γρήγορα στὸν κατάφορο πηλαγῆς βουνοῦ.

ρογγάτσικο, τό = κριάρι ποὺ τοῦ ἀφαιρέθηκε ὁ σπερματικὸς λῶρος καὶ εἶναι ἀνίκανο γιὰ γονιμοποίηση.

ρουβάλη, τό = ἡ μιὰ ἄκρη, ἡ ἀρσενική, ποὺ ἔχει ἐγκοπή, τοῦ ξύλινου περιλαίμιου τοῦ γιδοπροβάτου, ἡ ὁποία μπαίνει, κλειδώνει δηλαδή, θηλυκῶν ἐπὶ τὴν ἄλλη ἄκρη, στὴ θηλυκὴ, λέγεται καὶ σπίτι.

ρούπετο, τό = φίδι, ξεραμένο (ἀναθεματισμένο).

σαγόνια, ἡ = γίδα μὲ μεγάλα σαγόνια, τσιαούλιω.

σαλωνίτικο, τό = κουδούνι κατασκευασμένο ἐπὶ τὴν Ἄμφισσα (Σάλωνα).

σαρμανίτσα, ἡ = κούνια ξύλινη μὲ πυθμένα καμπυλωτὰ, γιὰ νὰ κουνιέται μὲ τὸ χέρι ἢ μὲ τὰ πόδια, ποὺ τοποθετεῖται τὸ σπαργανωμένο παιδί, λέγεται καὶ σαργάνη ἢ ταργάνη σὲ σαργάνη τοποθετήθηκε καὶ ὁ Μωϋσῆς, ὅταν ἦταν βρέφος, γιὰ νὰ μεταφερθεῖ μὲ ἀσφάλεια ἀπὸ τὰ τείχη τῆς Ἰερουσαλήμ, σαργάνη, σαργανίτσα, σαρμανίτσα. Τὸ παρακάτω τραγοῦδι τραγουδιέται ἰδίως ἀπ' τὸν ἡλικιωμένο σύζυγο, ποὺ ἀπευθύνεται ἐπὶ τὴν γυναῖκα τοῦ τῆ νεώτερη.

Ἐγὼ, χαίδω μου, γέρασα κι ἐσὺ θέλεις παιχνίδια,
θέλεις ἐπὶ τὴν κούνια βάρη με, θέλεις ἐπὶ τὴν σαρμανίτσα,
μὲ τὸ 'να πόδι κούνα με καὶ μὲ τὰ χέρια γένεσε*
καὶ μὲ τὸ στόμα τὸ χρυσὸ πὲς μου γλυκὰ τραγοῦδια.

* *γένεθε* = στρίβω τὸ πρόβιο μαλλί, ποὺ εἶναι ἐπὶ τὴν ρόκα (*ρόκα*, ἡ = ξύλινο ὄργανο, ὅπου στερεώνεται τὸ μαλλί καὶ στρίβεται ἐπὶ τὴν νῆμα) καὶ μὲ τὰ δυὸ δάχτυλα τὸ μετατρέπω ἐπὶ τὴν νῆμα.

σέρνω = ἐγὼ ποὺ προηγοῦμαι, ἀναγκάζω κάποιον νὰ μὲ ἀκοιουθήσει.

σιάδι, τό = ἴσιος (ισιάδι), λιβάδι, ὁμάλια.

σίντας, σύνδ. = ὅταν.

σιούτα (κάπα), ἡ = κάπα τσοπάνη χωρὶς μανίκια, μοιάζοντας σὰν γίδα ποὺ δὲν ἔχει κέρατα καὶ γι' αὐτὸ ὀνομάζεται σιούτα.

σιούτο, τό = κριάρι ἢ τραγὶ χωρὶς κέρατα.

σκαρπιός, ὁ = ὁ σκορπιός, ἀρθρόποδο, ποὺ ἡ οὐρά τοῦ τελειώνει ἐπὶ τὴν δηλητηριώδη κεντρί.

σκάω = ἀνατέλλω, ἐμφανίζομαι (γιὰ τὴν αὐγή), πρωτανθίζω (γιὰ τὰ φυτὰ), ἐμφανίζομαι.

σκουτέρης, ὁ = τσοπάνης.

σπανή, ἡ = προβατίνα ἢ γίδα μὲ κοντὸ μαλλί.

σπίθω, ἡ = προβατίνα ἢ γίδα ποὺ ἔχει βοῦλῆς στὸ πρόσωπο.

στέρφο, τό = στείρο πρόβατο ἢ γίδι.

στερφοκουδούνι, τό = κουδούνι ποὺ φοριέται ἐπὶ γίδι ἢ ἐπὶ πρόβατο ποὺ εἶναι στείρο.

σύβαρο, τό = κουδούνι ὑπερβαρο.

σφαξιά, ἡ = ὁ λαιμός, ὅπου σφάζεται τὸ ζῷο.

ταχιά, ἐπίρρ. = τὴν ἄλλη μέρα πολὺ πρῶτ, αὔριο.

τήρα, ρῆμα = κοίταξε.

τραϊ, τό = τράγος.

τράκα, ή = κουδούνι γιδιού λιμαρινένιο, σε σχήμα πηλακέ, με ένα γλωσσίδι και μονό ήχο, τσοκάνι, τροκάνι, λιμαρίνα.

τρικάλι, τό = πηλακοειδές κουδούνι γιδιού, από λιμαρίνα, με ένα γλωσσίδι και μονό ήχο, τρακούλι, γαργαλίτσι.

τροκάρι, τό = κουδούνι μεγάλο για γίδια.

τσαμπράς, ό = μακριά μαλλιά, άφημένα στους ώμους, χαιτή, τὰ μαλλιά του ξεφλουδισμένου καλαμποκιοῦ, ή χαιτή του άλδγου, τὸ τριχωτὸ μέρος του κεφαλιού.

τσάρκο, τό = μικρή άχύρινη καλήβα, σκεπαστή, κολλητή στὸ γιδομάντρι ή στὸ προβατομάντρι, που έχει πόρτα πρὸς τὰ μέσα στὸ μαντρί, χρησιμεύει δὲ για τὸ σταύλισμα τῶν άρνιῶν και τῶν κατσικῶν.

τσαφούτης, ό = κύπρος για γίδια.

τσιμπίδα, ή = γίδα με μύτη σαν τσιμπίδα.

τσιούλα, ή = προβατίνα με μικρά και με όξεία άκρα αυτιά.

τσιροβάκα, ή = άποδημητικό πουλί, μικρότερο άπ' τὸ σπουργίτι, έρχεται νωρίς τὴν άνοιξη, έχει σταχτι σῶμα και μαῦρο κεφάλι, σαν νὰ φορᾷ σκουφί, είναι έντομοφάγο, ζει στὰ φυλλοβόλα δένδρα τῶν πηλιῶν και προτιμότερα στους θάμνους, στους όποίους τραγουδᾷ, ιδιαίτερα τὰ μεσημέρια, που σταματᾷ ό θόρυβος τῶν δρόμων, περνώντας άπό κηλαδι σε κηλαδί, τὸ κηλάδημά του μοιάζει, πολλῆς φορές, με τοῦ άηδονιοῦ, γι' αὐτὸ όνομάζεται και ψευτάηδονο, θαμνοτσιροβάκα, σιλιβία ή μελανοκέφαλη.

τσοκανῶ = βγάλω όξυ ήχο, όπως τὸ σιδερένιο κουδούνι του γιδιού, που λέγεται τσοκάνι ή τροκάνι.

φαράγγι, τό = βαθιά και άπόκρημη χαράδρα.

φιδοπουκάμισο, τό = τὸ δέρμα του φιδιού, που τὸ άποβάλλει τὴν άνοιξη, επειδὴ αὐξάνεται τὸ σῶμα του.

φλώρα, ή = όλιόασπρη προβατίνα.

φουσκαμπούκα, ή = αὐτὴ που έχει φουσκωμένα μάγουλα (*άμπούκα*, ή = μάγουλο).

χαρχάνι, τό = μικρὸς μπρούντζινος κύπρος, για κατσίκια, γερακόκυπρος, ζήλι, κουδουνάκι.

χελιά, ή = προβατίνα εὐλιύιστη.

χουχοτῶ = βάζω τις φωνές, έχοντας τις παλάμες σαν χωνί, στὸ στόμα, για ν' άκούσει κάποιος που είναι μακριά ή νὰ διώξει ζουλάπι ή πτηνά ή νὰ γίνει σαματὰς και όχληγαγή. Ήχοποιημένη λέξη, όρμημένη άπ' τὴν κραυγή χῶ, χῶ, χῶ.

χτουρῶ = βγάλω γρήγορα τὴ δουλειά ή τὸ αντίθετο.

ψαριά, ή = γίδα με γκρίζο τρίχωμα.

Σεβασμὸς καὶ ἀνθρωπιά

Στέκομαι στὴ στάση περιμένοντας ἕνα ληωφορεῖο, ποὺ σὲ λίγο καταφθάνει γεμᾶτο κόσμος. Μιὰ γριουλίτσα μὲ μπαστούνι προσπαθεῖ νὰ ἀνεβεῖ. Κάποιοι μεγάλοι ποὺ εἶναι δῖπλα τῆς τὴ βοηθοῦν. Βγάζει τὸ εἰσιτήριο καὶ πιάνεται ἀπὸ τὴν πρώτη κοιλῶνα ποὺ βρίσκει μπροστά της. Στὶς πρώτες θέσεις μιὰ ὁμάδα νεαρῶν φωνασκοῦν καὶ χαριεντίζονται. Βλέπουν τὴν ἡλικιωμένη καὶ ἀνήμπορη, ἀλλὰ κανεὶς δὲν κινεῖται ἀπὸ τὴ θέση του.

Καὶ συνέχισε τὴν ἀναζήτηση.

Αὐτὸ ποὺ λείπει ἀπὸ τὴ σημερινὴ κοινωνία εἶναι ἡ ἀνθρωπιά. Εἶναι ἕνα λουλουδί ποὺ φυτρώνει σὲ ψυχὲς εὐαίσθητες, καλλιεργημένες, ποὺ ἀπὸ τὴν παιδική τους ἡλικία ἀνατράφηκαν μὲ τὰ νάματα τῆς Θεῆς σοφίας. Ποὺ ἔζησαν σ' ἕνα σωστὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον, ὅπου βασιλεύει ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ὁμόνοια καὶ ὁ σεβασμὸς μεταξὺ τῶν μελῶν της. Μέσα σὲ τέτοια φυτώρια, μὲ «κηπουρό» τὸν Χριστό,

Ἐλλήψην ἀγωγῆς ἢ ἀνθρωπιᾶς; Ἡ καὶ τὰ δύο μαζί; Ἀλήθεια, πῶς κατάντησε ἡ νεολαία μας; Ποῦ εἶναι ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς μεγαλύτερους, καὶ ἰδιαιτέρα τοὺς ἀνήμπορους; Ἡ σκέψη μου γυρίζει σὲ παλαιότερες ἐποχές. Τότε ποὺ οἱ νέοι σέβονταν τοὺς ἡλικιωμένους. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, εἶχαν καὶ αὐτὸ ποὺ λέμε ἀνθρωπιά. Βλέποντας τὴ σκηνὴ αὐτή, τὸ μυαλό μου πῆγε στὸν παράξενο φιλόσο-

ἀναπτύχθηκαν Ἄνθρωποι μὲ κεφαλαῖο Α, ποὺ βοηθοῦσαν τοὺς κάθε λογῆς ἀναγκασμένους. Δυστυχῶς αὐτὸ δὲν συμβαίνει στὴ σημερινή, ἀπάνθρωπη κοινωνία, ὅπου ὁ καθένας κοιτάζει μόνο τὸν ἑαυτό του καὶ τὸ ἀτομικὸ του συμφέρον. Ἄς μὴ ξεχνοῦμε ὅτι ὁ σεβασμὸς διδάσκεται ἀπὸ τὴ μικρὴ ἡλικία καὶ ὅτι τὰ παιδιά μας ἀκολουθοῦν τὸ παραδειγμὰ τῶν γονέων.

Αὐτὸ ποὺ λείπει ἀπὸ τὴ σημερινὴ κοινωνία εἶναι ἡ ἀνθρωπιά. Εἶναι ἕνα λουλουδί ποὺ φυτρώνει σὲ ψυχὲς εὐαίσθητες, καλλιεργημένες, ποὺ ἀπὸ τὴν παιδική τους ἡλικία ἀνατράφηκαν μὲ τὰ νάματα τῆς Θεῆς σοφίας. Ποὺ ἔζησαν σ' ἕνα σωστὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον, ὅπου βασιλεύει ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ὁμόνοια καὶ ὁ σεβασμὸς μεταξὺ τῶν μελῶν της.

φο τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τὸν Διογένη τὸν Κυνικό. Πατρίδα του ἦταν ἡ Σινώπη, ἀλλὰ ἔζησε στὴν Ἀθήνα καὶ τὴν Κόρινθο, ὅπου πέθανε σὲ βαθιὰ γεράματα. Γιὰ κατοικία του εἶχε ἕνα πιθάρι. Ζοῦσε πολλὴ ἀπλῆ. Καὶ μέσα στὰ πολλὰ παράξενα ποὺ διηγοῦνται γι' αὐτὸν εἶναι καὶ τὸ ἔξῃς. Μιὰ φορὰ, μέρα μεσημέρι, ὁ Διογένης βγήκε στὴν ἀγορὰ τῆς Κορίνθου. Κρατοῦσε στὸ χέρι ἕνα ἀναμμένο φανάρι καὶ ἔκανε πῶς κάτι ἔψαχνε. Οἱ περαστικοὶ ποὺ τὸν εἶδαν τὸν ρώτησαν μὲ ἀπορία: «Διογένη, τί ψάχνεις;». Κι ἐκεῖνος τοὺς ἀπάντησε: «Ἄνθρωπον ζητῶ». Ξαφνιασμένοι τὸν ξαναρώτησαν: «Μὰ, Διογένη, αὐτὴ τὴν ὥρα ἡ ἀγορὰ εἶναι γεμάτη κόσμος, καὶ σὺ λὲς ὅτι δὲν βρίσκεις ἄνθρωπο;» Καὶ ὁ φιλόσοφος τοὺς εἶπε: «Βλέπω ἐμπόρους, ἐπαγγελματίες, γιατροὺς, μὰ πουθενὰ δὲν βρίσκω ἄνθρωπο».

Ἄς μὴν ἀπογοτευόμαστε ὅμως. Εὐτυχῶς ὑπάρχει καὶ ἡ καλὴ πλευρὰ τῆς κοινωνίας. Αὐτὸ μοῦ φανέρωσε μιὰ ἄλλη ὁμάδα νεαρῶν παιδιῶν. Καὶ πάλι ἡ εἰκόνα στὴ στάση τοῦ ληωφορεῖου. Ἐνα γεροντάκι ποὺ κρατεῖ μιὰ τσάντα προσπαθεῖ νὰ ἀνεβεῖ. Βλέπω τὰ παιδιά νὰ τὸν βοηθοῦν, ἐνῶ ἄλλοι τοῦ δίνουν θέση νὰ καθίσει. Προφανῶς ἕνα μέρος τῆς νεολαίας μας ἀντιστέκεται στὴν ἀδιαφορία γιὰ τὸν συνάνθρωπο μέσα σ' ἕναν κόσμο ὅπου φθίνει ἡ ἀνθρωπιά καὶ ἡ κοινωνικότητα. Αὐτὰ τὰ νιάτα, ποὺ εἶναι τὸ μέλλον τῆς πατρίδας μας, πρέπει τὸ σχολεῖο, ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ πολιτεία ἐν γενεῖ νὰ τὰ στηρίξουν, γιὰ νὰ συνεχίσουν μιὰ ζωὴ μὲ ἀξίες καὶ ἰδανικά.

ΑΝΘΟΥΛΑ ΝΑΟΥΜΗ

Παρέα με τον έαυτό μου και τις σκέψεις μου

Αρχές Ιουνίου, και τὸ μυαλό μου πηγαίνει στοῦ περιοδικὸ Ἰουλίου-Αὐγούστου. Θὰ ἀναρωτηθῆτε γιατί πάω τόσο μπροστά. Νὰ σᾶς ἐξομολογηθῶ κάτι ποὺ ἀντιμετωπίζω μὲ τὴν παρέα μου, τὶς «σκέψεις μου». Μόλις ἀρχίζω νὰ σκεφτῶ τὸ «αὐριο», αὐτὲς θὰ γελάσουν εἰρωνικά καὶ θὰ μοῦ ποῦνε: Πάλι ὄνειρα θὰ κάνεις; Γιὰ λίγο διστάζω, ἀλλὰ δὲν σταματῶ πιὰ καὶ νὰ σκέπτομαι, βρὲ ἀδερφέ!

Λοιπόν, ρέω ὅτι ὁ καιρὸς φεύγει πολὺ γρήγορα, καὶ σὲ λίγο φτάνει ὁ Ἰούλιος, ποὺ θεωρεῖται ὁ πιὸ ζεστὸς μῆνας τοῦ καλοκαιριοῦ. Τί μπορούμε νὰ κάνουμε ὁμως; Ἴσως νὰ παρακαλέσουμε τὸν Θεὸ νὰ βοηθήσει τὸν κόσμον νὰ μὴν ἀντιμετωπίσει πολλὰς πυρκαγιὰς ἢ πλημμύρες, ὅπως συμβαίνει συνήθως αὐτὴ τὴν ἐποχὴ μὲ τὴν πολλὴ ζέστη.

Καθὼς ἐγὼ ἔχω μεγαλώσει καὶ δὲν εἶμαι ὑποχρεωμένη νὰ πάω στὴ δουλειά, καλὰ θὰ κάνω μὲ τέτοια ζέστη νὰ μὴν κυκλοφορῶ ἔξω καὶ νὰ μένω μέσα στοῦ σπιτί, ὅπου εὐτυχῶς ὑπάρχει κάποια δροσιά. Ἄραγε γιατί δὲν ἔχω σκεφτεῖ κάτι σχετικὸ μὲ διακοπές; Καὶ τὸ ρέω αὐτό, ἔτσι, γιὰ νὰ μὴν κάνω τὴν παρέα μου, τὶς «σκέψεις μου», νὰ γελάσουν πάλι.

Παρ' ὅλα αὐτὰ ποὺ εἶπα πιὸ πάνω, δὲν σᾶς κρύβω ὅτι ἐλπίζω κατὰ βάθος ὅτι κάτι θὰ προκύψει,

καὶ κάπου καὶ ἐγὼ θὰ περάσω τὸ καλοκαίρι μου, ἂν φυσικὰ θὰ εἶμαι καλὰ στὴν ὑγεία μου. Ἄλλὰ δὲν τοῦλῶ νὰ σκεφτῶ κάτι. Γιατί ἂν ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐλπίζει σὲ κάτι ἄλλο, πῶς θὰ μπορούσε νὰ ζήσει, χωρὶς κάποιο ὄνειρο, ἔστω κι ἂν αὐτὸ δὲν πραγματοποιηθεῖ τελικὰ; Ἴσως ἐλπίζει ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἐγκαταλείπει κανέναν, ὅτι πάλι θὰ τοῦ φέρει κάτι, ὥστε νὰ καλυτερέψει τὴ ζωή του καὶ νὰ τὴν κάνει πιὸ ὑποφερτὴ. Ἄλλα ὅλα αὐτὰ τὰ σκέφτηκε μόνο ὁ ἑαυτὸς μου. Ἄλλωστε, δὲν ξέρω τί μᾶς ξημερώνει αὐριο!!!

Πρῶτα ὁ Θεός, κάτι θὰ γίνει, ἔστω κι ἂν δὲν ἔχω κανένα πρόγραμμα συγκεκριμένο. Γιατί πῶς νὰ τὸ κάνουμε, μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ μὴ σκέφτεται τίποτα; ἐφ' ὅσον ζεῖ καὶ ἀναπνέει; νὰ μὴν κάνει ἔστω καὶ μία σκέψη;

Σᾶς ἐξομολογοῦμαι ὅτι σταματῶ ἐδῶ, γιὰ νὰ μὴ δώσω τὴν εὐκαιρία στὶς σκέψεις νὰ γελάσουν πάλι, θυμίζοντας μου: Ὅταν ὁ ἄνθρωπος κάνει ὄνειρα, ὁ Θεὸς γελάει.

Καλὲς μου φίλες, σᾶς εὐχομαι καλὸ, δροσερὸ καλοκαίρι, κι ὅ,τι ὄνειρα κάνετε νὰ πραγματοποιηθοῦν.

ΛΙΤΣΑ ΑΠΑΛΑΚΗ

Βιβλιοπαρουσίαση

Μάνα ή μία

ΝΑΥΣΙΚΑ ΙΕΣΣΑΙ ΚΑΣΙΜΑΤΗ
ΑΘΗΝΑ, ΜΑΪΟΣ 2025, 14 x 20,5,
168 σελ.

ΝΑΥΣΙΚΑΣ ΙΕΣΣΑΙ ΚΑΣΙΜΑΤΗ

ΜΙΑ Η ΜΑΝΑ

Δέν είναι ή πρώτη φορά που ή γνωστή και αγαπημένη σε όλους μας συνεργάτις του περιοδικού μας Ναυσικά Ίεσσαί Κασιμάτη γράφει ένα βιβλίο αφιερωμένο στη μορφή της Μάνας. Οί παλαιότεροι θα θυμούνται ίσως την ποιητική συλλογή *Με λένε Μάνα*, καθώς και τη συλλογή κειμένων *Μάνα ό μοχλός του κόσμου*, από τις Έκδόσεις Τήνος.

Τò νέο αυτό βιβλίο συνενώνει κείμενα από τὰ δύο προηγούμενα, μαζί με νέα, υπέροχα ποιήματα, σταχυολογημένα ἀληθινὰ περιστατικά –κάποια ἀληθινὰ συγκλονιστικά– και σύντομους στοχασμούς. “Όλα τους «σκόρπιες πινελιές στο πορτραίτο της μάνας». Ξεκινώντας έν είδει ἀφόρμησης από την καθιερωμένη Παγκόσμια Ήμέρα της Μητέρας, ή συγγραφέας διεξέρχεται με τόν ποιητικό και πεζό της λόγο τις έγνοιες, τούς φόβους, τις ἐλπίδες, τις ευθύνες, τις θυσίες, τελικά τò μεγαλείο της Μάνας, μὴν παραλείποντας νὰ ἀναφερθεῖ και στη βαθιά κρίση ἀξιών της ἐποχῆς μας και στο ξεθεμέλιωμα του θεσμοῦ της οικογένειας.

Προσωπικά, πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἀρχικά προσέγγισα τò βιβλίο της κ. Ίεσσαί Κασιμάτη με τὴ λογική του διευθυντῆ σύνταξης του περιοδικού μας, του *Κόσμου της Ἑλληνίδος*. Μόλις διάβασα τò πρῶτο ποίημα, εἶπα ἀπό μέσα μου αὐθόρμητα: «Νά! Αὐτò θα τò ἤθελα για τò περιοδικό». Τò ἴδιο συνέβη και με τò δεύτερο, και με τò τρίτο, και με τò τέταρτο... Μέχρι που στο τέλος παραιτήθηκα ἀπό τὴ λογική της ἀνθολόγησης και συμβιβάσθηκα με τὴ διαπίστωση ὅτι ὅλα τὰ κείμενα του βιβλίου, ποιητικά και πεζά, εἶναι πραγματικά ένα κι ένα. Και ἀφέθηκα νὰ τὰ χαρῶ.

Ἔνα βιβλίο, λοιπόν, για τὴ μορφή της Μάνας. Και ή ἐρώτηση της συγγραφέως: «Μὴ δὲν εἶναι κά-θε μιὰ μάνα ένα συναρπαστικό, ἀνέκδοτο, μοναδικὸ βιβλίο, μ’ ἀμέτρητες, ἀπόκρυφες σελίδες πλοκῆς, περιπέτειας, ἀγωνίας και ἐκπλήξεων;» (σελ. 165).

Στò τέλος, ὁ ἀναγνώστης εἶναι βέβαιο ὅτι θα νιώσει τὴν ἀνάγκη νὰ ἀναφωνήσει, «Τί εἶναι, σ’ ἀλήθεια, ή μάνα»... Ὅχι ὡς ἐρώτημα-ἀπορία. Ἀλλὰ ἴσως περισσότερο ὡς ἐπιφώνημα, που νιώθεις τὴν ἀνάγκη νὰ ἀναφωνήσεις, ὅταν συνειδητοποιεῖς πὼς ὅ,τι και νὰ πῆς για τò πρόσωπο της Μάνας εἶναι λίγο...

ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΤΣΕΝΤΟΣ

Εἰς Ἀννημόσνον

Αὐρηλία Στ. Φραγκάκη

Ἡ Πνευματικὴ Ἑστία Χίου «Ὁ Ἀλέξανδρος Γκιάλιας» ἀποχαιρέτησε, γιὰ μία ἀκόμη φορά, μιὰ εὐγενικὴ, γλυκιὰ παρουσία, μιὰ ἀγωνίστρια ψυχὴ.

Λίγες μόλις μέρες πρὶν, ἤμασταν ἐκεῖ, στὸν «Κύκλω», καὶ τὸ θέμα μας ἦταν γιὰ τὸν θάνατο καὶ τὴν ἐλπίδα μας στὴν Αἰωνιότητα! Καλὴ μας Αὐρηλία, πόσα δὲν μᾶς εἶπες, βλέποντας τὸν Ἐσταυρωμένο ἐκείνη τὴ μέρα! Σὰν νὰ τὸ ἔξερεις πὼς θᾶναι τὸ «κύκνειο ᾄσμα» σου σ' αὐτὸν τὸν χῶρο, σ' αὐτὸ τὸ ἔργο, ποὺ τόσο ἀγάπησε σὲ ὅλη σου τὴ ζωὴ!

Μᾶς ἄφησες μὲ τὶς εὐχές σου, κι ἄδειασε ἡ θέση σου. Γιατὶ δὲν γίνεται «Ἑστία» χωρὶς τὴν κυρία Αὐρηλία Φραγκάκη, καὶ δὲν γίνεται κυρία Αὐρηλία χωρὶς τὸν Βερίτη!

«Θέ μου, νὰ κάμω σὲ Σένα θερμὴ προσευχὴ γιὰ τὴ Μάνα!

Θέ μου, ἡ ἀγάπη Σου ἄς εἶν' πιὸ βαθιὰ, πιὸ γλυκιὰ γιὰ τὴ Μάνα!

*Μέσα της κάμε ν' ἀπλώνεται πάντα ἡ δική Σου γαλήνη,
καὶ στὶς πληγὲς τῆς καρδιᾶς της ἡ χάρις Σου βάλ-
σαμο ἄς γίνει.*

[...]

Ὅλα μᾶς τᾶμαθες, Μάνα γλυκυτάτη, ἀτίμητη Μάνα,

καὶ μὲ τῆς Πίστης μας τ' ἅγιο μᾶς ἔθρεψες κι' ἄφθαρτο μάννα.

Ἐνα κομμάτι χρυσάφι μᾶς ἔκρυψες μέσα βαθιὰ μας,

νὰ μπουμπουκιάσουν οἱ ἀνθοὶ λαχταρᾶς τοῦ καλοῦ στὴν καρδιά μας.

Μάνα! ποῦ βρῆκες τὴν τόση στοργή, τὴν ἀγάπη τὴν τόση;

Μέσ' στὴν ψυχὴ σου ἀπ' τὸ χέρι τοῦ Πλάστη μας ἔχει φυτρώσει!»

Καλὴ μας, ἀγαπημένη μας, σεβαστὴ μας κυρία Αὐρηλία. Λὲς καὶ γιὰ σένα νὰ τὸ ἔγραψε ὁ Βερίτης μας τοῦτο τὸ ποίημα; Γιατὶ μιὰ τέτοια μάνα ἦσουν κι ἐσύ! Μιὰ γλυκιὰ μάνα, γιὰ ὄλους μας. Μὲ τὴ γαλήνη τοῦ Χριστοῦ στὴν καρδιά σου, μὲ τὴ λαχτάρα τοῦ καλοῦ στὴ δική μας καρδιά! Μιὰ μάνα γιὰ τὰ τέσσερα παιδιὰ σου, ποὺ ἔγιναν καλὰ παιδιὰ, ἄξια, καλοῖνωμα καὶ πιστὰ καὶ ἀγαπητὰ στὸν Θεὸ καὶ στοὺς ἀνθρώπους.

Μιὰ καλὴ μάνα ἦσουν κι ἐσύ γιὰ τὰ παιδιὰ τῆς κατασκήνωσής μας! Μιὰ Κυκλιάρχισσα καλὴ γιὰ τὶς καλὲς μας κυρίες στοὺς Κύκλους Μελέτης Ἀγίας Γραφῆς τῆς «ΖΩΗΣ», γιὰ μιὰ ζωὴ! Μιὰ ζεστή, φιλόξενη καρδιά γιὰ τοὺς συνεργάτες καὶ φίλους τῆς Ἀδελφότητας, ὀγδόντα τόσα χρόνια! Μιὰ καλὴ σύζυγος γιὰ τὸν ἀγαπητὸ μας κύριο Σταῦρο Φραγκάκη.

Μόνη σου; ΟΧΙ! Μὲ τὸ βλέμμα στραμμένο στοῦ Χριστοῦ τὴ μορφή, νὰ παίρνεις δύναμη καὶ κουράγιο κι ὑπομονὴ καὶ φώτιση, νὰ ὁμολογεῖς τὴν πίστη σου σ' Ἐκεῖνον, μὲ μιὰ παιδικὴ καρδιά, μὲ ταπείνωση καὶ μ' ἓνα πλατὺ χαμόγελο, ποὺ δὲν ἔσβηνε ποτέ! Μὲ τὸ «Δόξα Σοι, ὁ Θεός!», μὲ τὸ ἀγιογραφικὸ, μὲ τὸ παράδειγμά σου.

Μέχρι τέλους. Μέχρι πρὶν λίγες μόλις μέρες. Ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά, τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς, νὰ σκοτεινιάσει μετὰ γιὰ λίγο τὸ μυαλό, καὶ σὲ λίγο νὰ πετάξει ἡ ψυχὴ σου στὸν Οὐρανὸ ὀλόχαρην κι ὀλοφώτειν, μὲ τὸ «Κύριε ἐλέησον» στὰ χεῖλη καὶ τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ στὸ χέρι! Πέταξε νὰ συναντήσῃ τὸν ἀγαπημένο σου Κύριο, καὶ τόσους ἀγαπημένους καὶ σεβαστοὺς, ποὺ περιμένουν ἐκεῖ.

«– Ποῦ τραβᾷ ἀνθοπέταλο
τῆ ζωῆ σου νὰ σβῆσεις;
– Πάω νὰ φέρω τὴν Ἄνοιξη
σὲ μιὰ χώρα ἄλλης ζήσης.

Μὴ μὲ κηλαῖς. Σ' ἄλλα χώματα
τὸν Ἀπρίλη θὰ φέρω,
θὰ σκορπίσω τὸ μήνυμα
μῶς ἀλήθειας ποὺ ξέρω
[...]

νύχτα - νύχτα τὸ μήνυμα
τὸ τρανὸ θὰ κηρύξω

– τοῦ Χριστοῦ τὴν Ἀνάσταση,
στοὺς νεκροὺς ποὺ θὰ σμίξω».

Στὸ καλὸ, κυρία Αὐρηλία. Νὰ παρακαλῆς τὸν
Θεὸ καὶ γιὰ μᾶς, νὰ ἀγωνιζόμαστε, «τοῦ ἔργου τῆ
βαριὰ κληρονομιά, ποὺ ἔλαχε σὲ μᾶς, νὰ συνεχί-
σουμε».

Χριστὸς ἀνέστη!

ΑΘΗΝΑ ΤΖΙΩΤΟΥ-ΛΕΜΑΝΗ

Εἰς Ἀνημόσνον

Μαλαματί (Ματούλα) Χρίστογλου

Ένας άνθρωπος βελούδινος. Κρατάω αυτό το χαρακτηριστικό και το βάζω πρώτο. Φυσικά, κάθε άνθρωπος έχει πολλὴς ὄψεις. Έτσι και ἡ σεβαστὴ καὶ ἀγαπητὴ ἀδελφὴ τῆς «Εὐσέβειας», Ματούλα Χρίστογλου, τὴν ὁποία με συγκίνηση προπέψαμε τὴν τελευταία ἡμέρα τοῦ Ἰουνίου. Κι ἐκείνη εἶχε πολλὴς ὄψεις. Κάποιες ἀπ' αὐτὲς τὶς διέκρινα κι ἐγὼ ἀπ' ὅση ἐπαφὴ καὶ συνεργασία εἶχαμε γιὰ τὸ ἀγαπημένο

περιοδικὸ *Ἡ Ζωὴ τοῦ Παιδιοῦ*. Τὶς περισσότερες ὄψεις της, ὅμως, τὶς ἔμαθα κι ἐγὼ μέσα ἀπὸ τὴ ματιὰ ἀλλήλων, περισσότερο οἰκείων της. Καὶ ἀσφαλῶς θὰ ὑπάρχουν καὶ ἐκεῖνες οἱ ἀθέατες ὄψεις, ποὺ δὲν θὰ μάθουμε ποτέ.

Ἀπὸ μικρὴ ἔνιωθα τὸ σπῆτι τῆς Ἀδελφότητας «Εὐσέβεια» ὡς περιβάλλον ἀρκετὰ οἰκεῖο, ἀφοῦ ἡ πολυαγαπημένη μου θεία, Μαρία Ἀδάμη, ἦταν ἀπὸ τὰ παλαιότερα μέλη της, καὶ πολλὴς ἀδελφὲς τὶς γνώριζα μέσω ἐκείνης, ἀλλὰ καὶ μέσω τῶν Χριστιανικῶν Μαθητικῶν Ὁμάδων. Ὅπως συμβαίνει, ὅταν εἴμαστε παιδιά καὶ πιὸ νέοι, εἶχα κι ἐγὼ μιὰ εἰκόνα γιὰ πρόσωπα καὶ πράγματα, ποὺ ἦταν εἶναι κάτι στατικὸ καὶ δεδομένο. Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, ποὺ σταδιακὰ οἱ ἀδελφὲς ἀναχωροῦσαν γιὰ τὴν οὐράνια πατρίδα, πολλὰ πράγματα ἄρχισαν νὰ ἀλλιάζουν. Έτσι σιγὰ σιγὰ

κατάλαβα πόσο καθεμιὰ ξεχωριστὰ συνέβαλλε δυναμικὰ (ὄχι ἀπαραίτητα μὲ θόρυβο) μὲ τὴν παρουσία της σὲ αὐτὸ ποὺ φαινόταν, ἀλλὰ δὲν ἦταν στατικὸ, οὔτε πλέον δεδομένο...

Μιὰ διακριτικὴ παρουσία σὲ αὐτὴ τὴν εἰκόνα ποὺ εἶχα συνθέσει μέσα στὸ μυαλό μου γιὰ τὴν Εὐσέβεια ἦταν κι αὐτὴ τῆς Ματούλας Χρίστογλου. Τὴ θυμᾶμαι ἀπὸ πάντα... ὡς καλλιτεχνικὴ φύση, μὲ ἀνεπτυγμένη αἰσθητικὴ, χαμηλῶν τόνων. Στὴν πο-

ρεία ἔμαθα ὅτι αὐτὴ ἡ λεπτεπίλεπτη ὑπαρξὴ ἦταν ἐπὶ σειρὰ ἐτῶν ὑπάλληλος στὸ ΥΠΕΧΩΔΕ καὶ εἶχε κερδίσει τὴν ἐκτίμηση καὶ τὴν ἐμπιστοσύνη ἀξιόλογων ἀνωτέρων της. Ἐκπληξη!...

Ἄς πάρουμε, ὅμως, κάποια πράγματα ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ἡ Μαλαματὴ Χρίστογλου γεννήθηκε στὸ Σιδηρόκαστρο πρὶν ἀπὸ 94 χρόνια περίπου (οἱ παλιὲς ταυτότητες δὲν ἦταν πάντα ἀκριβεῖς...), ἀλλὰ μεγάλωσε καὶ φοίτησε στὴ Θεσσαλονίκη. Ὅπως πρόσφατα ἔμαθα, τὸ ξεκίνημα τῆς ζωῆς της σφραγίστηκε ἀπὸ τὶς ἐθνικὲς περιπέτειες στὴ Μακεδονία μὲ τοὺς Βουλγάρους, περιπέτειες ποὺ βίωσε καὶ στὸ οἰκογενειακό της περιβάλλον ὡς παιδί.

Σταθμὸς στὴ ζωὴ της ὑπῆρξε ἡ γνωριμία της καὶ ἡ στενὴ πνευματικὴ σχέση ποὺ ἀνέπτυξε στὰ πρῶτα νεανικὰ της χρόνια μὲ τὸν Ἀρχιμανδρίτη π. Λεωνίδα Παρασκευόπουλο,

μέλος τῆς Ἀδελφότητας Θεολόγων ἢ «ΖΩΗ» καὶ ἀργότερα Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης. Ἐκεῖνος ἀνακάλυψε καὶ ἀνέδειξε τὰ ψυχικά της χαρίσματα, κι ἐκείνη βρῆκε στὸ πρόσωπό του ἕναν φωτισμένο πνευματικὸ Πατέρα, ποὺ τὴν καθοδήγησε σωστὰ στὴ ζωὴ καὶ στὴν μετέπειτα ἀφίερωσή της.

Γιὰ νὰ δοῦμε μερικὰ ἀπὸ τὰ χαρίσματα αὐτά: Συνέπεια, ἀφοσίωση, ἐργατικότητα, καλλιτεχνικὴ εὐαισθησία. Ἡ μητέρα της τὴ φώναζε, ἀπὸ μικρὴ ποὺ ἦταν, «μελισσοῦλα». Αὐτὴ λοιπὸν ἢ μελισσοῦλα, ποὺ εἶχε ἀναμετρηθεῖ καὶ μὲ τὶς ἐθνικὲς περιπέτειες «ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων», ἄρχισε νὰ γνωρίζει τὸν Χριστὸ καὶ νὰ θέτει τὸν ἑαυτὸ της στὴν ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπὸ νεαρὴ κοπέλα εἶχε πάρει εὐλογία ἀπὸ τὸν π. Λεωνίδα Παρασκευόπουλου νὰ βοηθᾶει στὸν Ναὸ τοῦ Σχολείου τοῦ «Ἀποστόλου Παύλου» στὴ Θεσσαλονίκη καὶ νὰ ἐπιμελεῖται αἰσθητικὰ διάφορα θέματα στὸν στολισμὸ του.

Ἡ ἔνταξή της στὴ μοναστικὴ Ἀδελφότητα «Εὐσέβεια» καὶ ἡ μετάβασή της στὴν Ἀθήνα συνοδεύθηκαν ἀπὸ τὴν ἔναρξη τῆς ἐπαγγελματικῆς της ἀπασχόλησης, καὶ τὴν ταυτόχρονη φοίτησή της σὲ σχολὴ ζωγραφικῆς καὶ Ἀγιογραφίας. Στὸ παρεκκλήσι τῆς Ἀδελφότητας, στὴν οἰκία της ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἐβρου 27, ποὺ εἶναι ἀφιερωμένο στὸν Εὐαγγελισμό τῆς Θεοτόκου, τὴν εἰκόνα του Εὐαγγελισμοῦ ἔχει ἀγιογραφήσει ἢ ἀείμνηστη ἀδελφὴ Ματούλα Χριστογίου. Οὔτε αὐτὸ τὸ ἤξερα, ἂν καὶ ἔχω τόσες φορὲς βρεθεῖ ἐκεῖ... Μέχρι, δέ, μιὰ πενταετία πρὶν, ἦταν ἡ ἀποκλειστικὰ ὑπεύθυνη τοῦ παρεκκλησίου αὐτοῦ. Ἐπίσης, εἶχε φιλοτεχνήσει καὶ πίνακες ζωγραφικῆς, ποὺ εἶχαν κοσμήσει διάφορους χώρους τῆς Ἀδελφότητας, ἀλλὰ καὶ τοῦ Οἰκοτροφείου Θηλέων, ὅταν αὐτὸ λειτούργουσε.

Προσωπικά, τὴ γνώρισα καλύτερα, ὅταν ἀνέλαβα πρὶν ἀπὸ 10 χρόνια τὴν ἐπιμέλεια τοῦ περιοδικοῦ *Ἡ Ζωὴ τοῦ Παιδιοῦ*. Ὅταν πρωτομπῆκα σὲ αὐτὴ τὴν ὑπόθεση, ξαφνιάστηκα μὲ τὴ δουλειὰ ποὺ ἔκανε αὐτὴ ἢ γυ-

ναῖκα γιὰ τὸ στήσιμο τοῦ περιοδικοῦ. Πρέπει νὰ ὁμολογήσω πῶς, ὅταν γιὰ πρώτη φορὰ οἱ ἀδελφὲς μοῦ εἶχαν ἀναφέρει ὅτι τὸ περιοδικὸ ἦταν «χειροποίητο», δὲν εἶχα καταλάβει τί ἀκριβῶς σήμαινε αὐτὸ καὶ γιατί μοῦ τὸ τόνιζαν μὲ τόση ἔμφαση. Naί, λοιπὸν, ἐπὶ σειρὰ δεκαετιῶν, πρὶν ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς ψηφιοποίησης στὶς τυπογραφικὲς τέχνες, ἢ Ματούλα Χριστογίου ἔκανε τὸ στήσιμο τῶν σελίδων στὸ χέρι, ἐν εἶδει κολληάζ. Πραγματικὸ κέντημα, λεπτοδουλειὰ ἀπίστευτη καὶ χρονοβόρα! Κατόπιν διάλεγε καὶ τὴ διχρωμία, γιατί τὸ περιοδικὸ πρὶν ἀπὸ 10 χρόνια δὲν ἦταν πλήρως ἐγχρωμο, ἀλλὰ οἱ μισὲς του σελίδες ἦταν μὲ διχρωμία.

Ἡ κάπως βίαιη μετάβαση στὴν ψηφιοποίηση καὶ ἡ υἱοθέτηση τῆς πολυχρωμίας σὲ ὅλες τὶς σελίδες σήμανε τὸ τέλος τοῦ «χειροποίητου» περιοδικοῦ, παράλληλα μὲ τὴν ἀπόσυρση τῆς ἀείμνηστης ἀδελφῆς. Πολλῆς φορὲς, ἔκτοτε, βρῆκε τὴν εὐκαιρία νὰ ἐπαιέσει ἐξώφυλλα καὶ εἰκόνες ἢ στισίματα ποὺ τῆς ἄρεσαν. Παρὰ τὴν ἀπόσυρσή της, παρέμεινε μέχρι τὸ τέλος δυνατὸ σημεῖο ἐπαφῆς ἢ κοινῆ ἀγάπης γιὰ τὸ περιοδικό, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνθρώπινη σχέση ποὺ ὑπῆρχε καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ σύντομη συνεργασία μας. Παράλληλα, ἔνωθε τὴ χαρὰ νὰ βλέπει τὸ περιοδικὸ νὰ συνεχίζει τὴ πορεία του μέσα στὸν χρόνο, σίγουρα διαφορετικὸ σὲ κάποια ἐξωτερικὰ στοιχεῖα, ἀλλὰ ἀκοιουθώντας σταθερὰ τὶς βασικὲς ἀρχὲς καὶ ἀξίες του.

Εὐτυχῶς, διατήρησε ὅλα αὐτὰ τὰ δύσκολα χρόνια τὸν ρόλο τοῦ παραλήπτη τῶν εἰκόνων τοῦ περιοδικοῦ ἀπὸ τὸν ζωγράφο καὶ εἰκονογράφο κύριο Σπύρο Ζαχαρόπουλο καὶ τὴ μηνιαία συνάντηση μαζί του, τοῦλάχιστον μέχρι πρὶν ἀπὸ κάποιους μῆνες. Αὐτὸ ὀφείλεται ἐν μέρει στὴν Εὐσέβεια καὶ ἐν μέρει καὶ στὸν ἴδιο τὸν Σπύρο, ποὺ δὲν ἔχασε ποτὲ τὰ 30 χρόνια τῆς συνεργασίας τους καὶ ἐπιδίωκε πάντα νὰ τὴ βλέπει καὶ νὰ τῆς ἐπιβεβαιώνει τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἐκτίμησή του.

Τὰ τελευταῖα χρόνια, λόγῳ τῆς ἐπαφῆς μὲ τὴν ἀδελφότητα «Εὐσέβεια» καὶ τὶς ἀρκετὰ

συχνές επισκέψεις μου ἐκεῖ, τὴν εἶδα καὶ στὰ ὕστερα. Σιγανή, διακριτική, ἀβαρής, βελιούδι-νη, ὅπως πάντα, σαφῶς πιὸ καταβεβλημένη ἀπὸ τὰ προβλήματα ὑγείας. Ποτὲ ὅμως χωρὶς αὐτὸ τὸ ζεστὸ βλέμμα, τὸ γλυκὸ χαμόγελο καὶ τὸ σφίξιμο τοῦ χεριοῦ.

Τὴν ἄφρασα ὄρθια. Ἔτσι τὴν ἔχω μέσα μου. Κάπως ἔτσι, τηρουμένων τῶν ἀναλογιῶν, πι-

στεύουμε ὅλοι πὼς εἶναι καὶ τώρα: Ἀναπαυ- μένη ἀπὸ τὴ σωματικὴ φθορὰ καὶ ἀδυναμία, σὲ χώρα Ζώντων, ἀναμένοντας τὴν Ἀνάσταση!

Καλὴ Ἀνάσταση, ἀγαπημένη μας ἀδελφὴ Ματούλα!

ΧΡΥΣΗ Δ. ΜΑΝΩΛΟΠΟΥΛΟΥ-ΤΣΕΝΤΟΥ

Ἡ ἀνανέωση τῆς συνδρομῆς μπορεῖ νὰ γίνεῖ μὲ τοὺς ἑξῆς τρόπους:

Γιὰ συνδρομὴ Ἑσωτερικοῦ

α) Μὲ κατάθεση στὴν τράπεζα Eurobank, στὸν λογαριασμὸ ποὺ διατηρεῖ ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίων ὑπ' ἀριθμ.: 0026-0201-94-0100366081 (IBAN: GR1102602010000940100366081).

Νὰ ζητᾶτε νὰ σημειώνεται ρητῶς τὸ ὀνοματεπώνυμό σας (καὶ μόνον) στὴν Αἰτιολογία.

β) Στὰ ΕΛΤΑ μὲ ταχυδρομικὴ ἐπιταγὴ στὴ διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ (Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήνα). Προβλέ- πεται ἐπιβάρυνση μὲ ταχυδρομικὰ τέλη.

γ) Στὰ ΕΛΤΑ μὲ ἔντυπο ταχυπληρωμῆς ποὺ συναποστέλλεται μὲ τὸ τελευταῖο τεύχος κάθε χρονιᾶς γιὰ ὅσους ἔχουν ὀφειλὴ.

Σὲ αὐτὴν τὴν περίπτωση δὲν προβλέπεται ἐπιβάρυνση μὲ ταχυδρομικὰ τέλη.

δ) Στὰ Βιβλιοπωλεῖα «ΖΩΗ» καὶ συνεργαζόμενα βιβλιοπωλεῖα.

ε) Σὲ κατὰ τόπους συνεργάτες καὶ ἀντιπροσώπους, οἱ ὁποῖοι καὶ θὰ κόβουν σχετικὲς ἀποδείξεις.

Γιὰ συνδρομὴ Ἐξωτερικοῦ

Παρακαλοῦμε μὴ ἀποστέλλετε ἐπιταγές, γιὰτὶ ἀδυνατοῦμε νὰ τὶς εἰσπράξουμε. Ἡ συνδρομὴ μπορεῖ νὰ κατατεθεῖ μὲ τραπεζικὸ ἔμβασμα. Τὰ στοιχεῖα ποὺ θὰ χρειαστεῖτε εἶναι:

– IBAN: GR1102602010000940100366081

– BIC/Swift Code: ERBKGRAA

ΠΡΟΣΟΧΗ! Ὄταν κατατίθεται ἓνα ποσὸ στὸν τραπεζικὸ λογαριασμὸ, χωρὶς νὰ ἀναγράφεται στὴν Αἰτιολογία τὸ ὀνοματεπώνυμο τοῦ συνδρομητῆ / τῆς συνδρομητριάς (ἀκόμη καὶ ἂν ἀναγράφεται: «Κόσμος τῆς Ἑλληνίδος συνδρομὴ 2025» ἢ ὄ,τι ἄλλο), δὲν εἴμαστε σὲ θέση νὰ γνωρίζουμε ποῖα συνδρομὴ ἀφορᾷ τὸ συγκεκριμένο ποσὸ! Ἄν τυχὸν ἔχετε κάνει κατάθεση, ἀλλὰ ἔχετε ἀμελήσει νὰ καταγράψετε τὰ στοιχεῖά σας στὴν Αἰτιολογία, παρακαλοῦμε ἐπικοινωνήστε μὲ τὰ γραφεῖα τοῦ περιοδικοῦ (κατὰ προτίμηση μὲ μήνυμα ἠλεκτρονικοῦ ταχυδρομείου), γιὰ νὰ μᾶς ἐνημερώσετε καὶ νὰ μπορέσουμε νὰ πιστώσουμε σωστὰ τὸ ποσὸ.

ΠΑΡΩΡΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο
ΚΕΜΠ.ΑΘ
Αριθμός Άδειας
1754

«Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΔΟΣ»
ΚΑΡΥΤΣΗ 14, Τ.Τ. 10561
ΑΘΗΝΑ

Άξίζει νά διαβάσετε

Τό Όδοιπορικό τῆς Πρόνοιας

Συνεργαζόμενα Χριστιανικά Σωματεία «Ο Άπόστολος Παῦλος»

Έκδόσεις «Δαμασκός»

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΣΩΜΑΤΕΙΑ
«Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ»

ΤΟ ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Η ΚΑΤ' ΕΠΙΣΤΗΜΗΝ ΑΣΚΗΣΙΣ
ΤΗΣ ΕΜΠΡΑΚΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ ΑΓΓ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ - ΜΑΛΛΑΜΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»